



**ToBeCOOP-Bölgesel Organizasyonlar Türk-AB Kooperatiflerinin
İşbirliğini Arttırıyor Projesi**

- **Rize ili Kooperatif Kapasite Analizi Araştırma Raporu**
- **Rize ili Kooperatif SWOT Analizi Araştırma Raporu**
- **Rize ilinde yaşayan Gençlerin Kooperatif Kurmalarına ya da Kooperatiflere Katılmalarına Etki Eden Etkenler Araştırması Raporu**

Ekim, 2021

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TABLO LİSTESİ	4
ŞEKİL LİSTESİ	5
PROJE HAKKINDA	6
GİRİŞ.....	7
1. BÖLÜM: KOOPERATİFÇİLİĞİN TANIMI, İLKE VE DEĞERLERİ	10
1.1. Kooperatifçiliğin Tanımı	10
1.2. Kooperatifçilik İlkeleri	10
1.3. Kooperatifçilik Değerleri	12
2. BÖLÜM: TÜRKİYE’DE KOOPERATİFÇİLİK	14
2.1. Türkiye’de Kooperatifçiliğin Gelişimi	14
2.2. Türkiye’de Günümüzde Kooperatifçilik.....	15
2.3. Türkiye’de Kooperatiflerle İlgili Bakanlıklar	19
2.4. Türkiye’de Kooperatiflerin Sorunları.....	20
2.4.1. Finansman Sorunu	20
2.4.2. Örgütlenme ve İşbirliği Sorunu	21
2.4.3. Eğitim ve Araştırma Sorunu	22
2.4.4. Yasal Sorunlar	23
2.4.5. Denetim Sorunu.....	24
2.4.6. İşletmecilikle İlgili Sorunlar	25
3. BÖLÜM: YÖNTEM	27
3.1. Araştırma Deseni	27
3.2. Araştırma Evreni ve Örneklem	27
3.3. Araştırmanın Katılımcıları	30
3.4. Araştırmada Kullanılan Ölçme Araçları	35
3.4.1. Kapasite Analizi Ölçeği	35
3.4.2. SWOT Analizi Ölçeği.....	36
3.4.3. Gençlerin Kooperatif Kurmalarına ya da Kooperatiflere Katılmalarına Etki Eden Etkenler Araştırması Ölçeği.....	36
3.5. Araştırma Verilerinin Toplanması	37
3.6. Araştırmanın Etik İlkeleri	38
4. BÖLÜM: BULGULAR	39
4.1. Gençlerin Kooperatif Kurmalarına ya da Kooperatiflere Katılmalarına Etki Eden Etmenler Araştırması ile ilgili Bulgular.....	39
4.2. Kooperatif Kapasite Analizi Araştırması ile ilgili Bulgular	47

4.2.1. Liderlik ve İnsan Kaynakları Kapasitesi	47
4.2.2. Örgütsel kapasite	50
4.2.3. Bilgi, İzleme ve Raporlama Kapasitesi	53
4.2.4. Teknoloji ve İletişim Kapasitesi	54
4.2.5. Finans Kapasitesi.....	55
4.3. SWOT Analizi Araştırması ile ilgili Bulgular	58
5. BÖLÜM: SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	63
5.1. Gençlerin Kooperatif Kurmalarına ya da Kooperatiflere Katılmalarına Etki Eden Etmenler Araştırması ile ilgili Sonuçlar	63
5.2. Gençlerin Kooperatif Kurmalarına ya da Kooperatiflere Katılmalarına Etki Eden Etmenler Araştırması ile ilgili Tartışma ve Öneriler	66
5.3. Kapasite Analizi Araştırması ile ilgili Sonuçlar	71
5.3.1. Liderlik ve İnsan Kaynakları Kapasitesi	71
5.3.2. Örgütsel kapasite	72
5.3.3. Bilgi, İzleme ve Raporlama Kapasitesi	72
5.3.4. Teknoloji ve İletişim Kapasitesi	73
5.3.5. Finans Kapasitesi.....	73
5.4. Kapasite Analizi Araştırması ile ilgili Tartışma ve Öneriler	75
5.4.1. Liderlik ve İnsan Kaynakları Kapasitesi	75
5.4.2. Örgütsel Kapasite.....	77
5.4.3. Bilgi, İzleme ve Raporlama Kapasitesi	80
5.4.4. Teknoloji ve İletişim Kapasitesi	81
5.4.5. Finans Kapasitesi.....	82
5.5. Kooperatif SWOT Analizi ile ilgili Sonuçlar	84
5.6. Kooperatif SWOT Analizi ile ilgili Tartışma ve Öneriler	86
5.6.1. Rize İlinde Faaliyet Gösteren Kooperatiflerin Güçlü Yönleri ve Fırsatlar	86
5.6.2. Rize İlinde Faaliyet Gösteren Kooperatiflerin Zayıf Yönleri ve Tehditler	88
KAYNAKÇA	98
EKLER.....	101
Ek 1: Kooperatif Kapasite Analizi Ölçeği	101
Ek 2: Kooperatif SWOT Analizi Ölçeği	108
Ek 3: Gençlerin Kooperatif Kurmalarına ya da Kooperatiflere Katılmalarına Etki Eden Etmenler Araştırması Ölçeği.....	111

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Ticaret Bakanlığı'na Bağlı Kooperatif Verileri (2021)	16
Tablo 2: Ocak 2021-Temmuz 2021 Döneminde Kurulan Kooperatif Sayısı	17
Tablo 3: Kooperatif ve Ortak Sayılarındaki Artış (Ağustos 2021)	18
Tablo 4: Tarım Bakanlığına Bağlı Kooperatif Verileri (Haziran 2021)	18
Tablo 5: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na Bağlı Kooperatif Verileri (Ağustos, 2021)	18
Tablo 6: Türkiye'de Kooperatiflerle İlgili Bakanlıklar	19
Tablo 7: Rize ilindeki kooperatiflerin bağlı bulundukları üst yapılara göre görünümü	27
Tablo 8: Rize ilindeki kooperatiflerin faaliyet gösterdikleri coğrafi konumlara göre görünümü	28
Tablo 9: Rize ilindeki kooperatiflerin bulundukları konum, türleri ve sayılarına göre görünümü	28
Tablo 10: Kooperatif yöneticilerinin demografik bilgileri	30
Tablo 11: Kooperatif yöneticileri ve kooperatif ortaklarının demografik bilgileri	32
Tablo 12: Genç katılımcı grubun demografik bilgileri	33
Tablo 13: Genç grubun çalışma durumları, çalıştıkları sektör ve aylık gelir düzeylerine göre görünümü	34
Tablo 14: Gençlerin kooperatifler ve kooperatifçilik konusundaki bilgi birikimleri	40
Tablo 15: Gençlerin kooperatifler ve kooperatifçilik hakkındaki bilgileri öğrendikleri kaynaklar	41
Tablo 16: Gençlerin yakın çevrelerinde kooperatif yöneticisi ya da kooperatif ortağı olma durumu	41
Tablo 17: Gençlerin ileride bir kooperatife ortak olma konusundaki düşünceleri	42
Tablo 18: Kooperatifler ve kooperatifçilik konusunda verilecek bir eğitime katılmak ister misiniz?	42
Tablo 19: Çalışma alanınızla ilgili bir kooperatif kurma ya da kurulmuş bir kooperatife katılma konusunda herhangi bir davet aldınız mı?	43
Tablo 20: Kooperatiflerin elde ettikleri sonuçlar hakkında başarı hikayeleri duyduunuz mu?	43
Tablo 21: Kooperatiflerin elde ettikleri sonuçlar hakkında başarısızlık hikayeleri duyduunuz mu?	43
Tablo 22: Kooperatife katılım konusunda etkili olan güdüleyiciler	44
Tablo 23: Kooperatifler hakkındaki düşünceler	44
Tablo 24: Kooperatif yöneticilerinin demografik bilgileri	47
Tablo 25: Liderlik ve insan kaynakları kapasitesi	48
Tablo 26: Kadınların kooperatiflerde temsil edilme oranı	50
Tablo 27: Kooperatifte istihdam edilmiş düzenli olarak çalışan sayısı	50
Tablo 28: Örgütsel kapasite	51
Tablo 29: Bilgi, izleme ve raporlama kapasitesi	53
Tablo 30: Teknoloji ve iletişim kapasitesi	54
Tablo 31: Son birkaç yıl içinde kooperatiflerin ortak sayısındaki değişim	55

Tablo 32: Son birkaç yıl içinde kooperatiflerin ekonomik performansındaki değişim	55
Tablo 33: Kooperatiflerin sunduğu mal ve hizmetler ile piyasa karşılaştırması	56
Tablo 34: Son birkaç yıl içinde, kooperatifin sunduğu mal ve hizmetlerden yararlanan ortak sayısındaki değişim.....	56
Tablo 35: Kooperatifin son birkaç yıl içinde ortaklarına risturn ödemesi ya da benzeri bir ödeme yapma durumu	57
Tablo 36: Finans kapasitesi	57
Tablo 37: Katılımcıların demografik bilgileri	58
Tablo 38: Katılımcıların kooperatifçilik deneyimleri	58
Tablo 39: Kooperatif yöneticilerinin ve ortakların yaş dağılımları	59
Tablo 40: Kooperatif yöneticilerinin ve ortakların cinsiyet ve eğitim düzeylerine göre dağılımları	59
Tablo 41: Rize ilindeki kooperatiflerin faaliyet alanları	60
Tablo 42: Kooperatifler için fırsatlar.....	60
Tablo 43: Dönemsel tehditler.....	61
Tablo 44: Küresel tehditler	62
Tablo 45: Rize ilindeki kooperatifler için strateji belirleme alanları	91

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Kooperatifçilik İlkeleri	10
Şekil 2: Kooperatifçilik Değerleri	13
Şekil 3: Kooperatiflerin Sorunları	20
Şekil 4: Kooperatiflerde Üst Örgütlenme	22

PROJE HAKKINDA

Proje Adı: ToBeCOOP-Bölgesel Organizasyonlar Türk-AB Kooperatiflerinin İşbirliğini Arttırıyor

ToBeCOOP-Bölgesel Organizasyonlar Türk-AB Kooperatiflerinin İşbirliğini Arttırıyor Projesi, T.C. Dışışleri Bakanlığı AB Başkanlığı tarafından, Avrupa Birliği finansmanı ile yürütölen Sivil Toplum Diyalogu Programı'nın altıncı dönemi kapsamında desteklenmektedir ve sözleşme makamı Merkezi Finans ve İhale Birimidir.

Proje Yürütücüsü: Prof. Dr. Göktuğ DALGIÇ

Projeyi Destekleyen Kurum/Kuruluş: AB Sivil Toplum Diyalogu Programı (CSDV)

Proje Bütçesi: 162.682 Euro

Proje Tarihleri: 01.04.2021-Devam ediyor.

Projenin Amacı: ToBeCOOP Projesi esas olarak STK'ların ilişkilerini desteklemeye ve AB-Türkiye müzakerelerinin İşletme ve sanayi politikası başlıklı 20. faslı kapsamında bilgi paylaşımına odaklanmaktadır. Bu proje ile önceliğın kooperatif işletme modelinin güçlendirilmesi ve yeniden yapılandırılması olduğundan yola çıkarak, kooperatiflerin Avrupa Birliği uygulamaları doğrultusunda verimli, sürdürülebilir ve girişimci bir yapıya kavuşturulması hedeflenmektedir.

GİRİŞ

Kooperatifler sürdürülebilir kalkınmanın gerçek temsilcileridir. Yaklaşık 177 yıldan bu yana başarılı bir işletme modeli olarak kendilerini kanıtlamış olan kooperatif işletmeler, Dünya’da yaşanan ekonomik krizlerle birlikte giderek daha fazla önem kazanmaya başlamıştır. Krizlere olan dayanıklılıkları ve özellikle de yeni nesil kooperatiflerin sosyal sorunlara çözüm üretme becerileri, kooperatifleri her geçen gün daha da önemli hale getirmektedir. Ekonomik ve sosyal fayda yaratan ve kâr amaçlı işletme yapısına göre daha fazla başarı sağlamaya odaklı olan kooperatif işletmelere olan ilginin artması, kooperatif işletmelerin de kendilerini ve kapasitelerini geliştirmelerini zorunlu kılmaktadır.

Türkiye’de kooperatifler, tüzel kişiliğe sahip ticari ortaklıklardır. Bu nedenle de tescil düzenlemelerine tabidirler. Diğer ticari ortaklıkların kuruluşlarından farklı olarak, kooperatiflerin kuruluşlarında devlet izni gereklidir ve genel kurul toplantılarında bakanlık temsilcisi yer alır. Kooperatifçilikle ilgili bu tür düzenlemeler, kooperatiflere ilişkin istatistiklerin elde edilmesinde, veri kaynağı olarak güncel idari kayıtların oluşmasını sağlar. Bakanlık temsilcileri, taşra teşkilatları ve ilgili bakanlıklar tarafından elde edilen kooperatifçiliğe ilişkin veriler, elektronik veri tabanlarına işlenmektedir. Ayrıca Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), İstanbul Sanayi Odası (İSO), Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) gibi kamu kuruluşları, bankalar ve kooperatif birlikleri gibi özel kuruluşlardan da kooperatifçiliğe ilişkin veriler elde edilmektedir. Ticaret Bakanlığı’nda toplanan bu veriler, istatistiki olarak anlamlandırılıp yayınlanır. Yayınlanan bu istatistikler çoğunlukla kooperatif türlerine göre kooperatif ve ortak sayıları, illere göre dağılım, kooperatiflerin kullanımına aracılık ettiği kredi miktarları, tarımsal kooperatifler tarafından işlenen ürünler, yapı kooperatifleri tarafından üretilen konut sayıları, kooperatiflerin faaliyet gösterdiği sektörler gibi alanları kapsar.

Türkiye’de, kooperatiflere ilişkin kapsamlı istatistiklerin, özellikle de ekonomik katkıları konusunda üretilmemesi, kooperatiflerin gerçek varlığının ve ekonomiye olan katkılarının anlaşılmasını güçleştirmektedir. Bu durum, kooperatiflerin gerçek gücünün ortaya çıkmasına da engel oluşturmaktadır. Türkiye’de faal olan kooperatif ortaklarının toplam sayısı 5 milyonun üzerindedir. Ekonominin farklı sektörlerinde faaliyet gösteren kooperatif işletmeler, ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilmesine katkı sağlarken; istihdamın artması (son yıllarda özellikle gençlerin, kadınların ve engellilerin istihdamının artması), yoksulluğun azaltılması,

sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması, gelirin adil paylaşımı, rekabetin gelişmesi, daha nitelikli ve kaliteli üretim yapılması, demokrasinin gelişmesi konularında da örnek oluşturmaktadır.

Kooperatiflerin gerçek rol ve önemlerinin ortaya konulmasında güvenilir ve kapsamlı istatistiklere ihtiyaç bulunmaktadır. Kooperatiflerle ilgili Bakanlıklar, Gelir İdaresi başkanlığı (GİB), Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve kooperatif birliklerinden oluşan bir çalışma grubu, Jenerik İstatistiki İş Süreçleri Modelini izleyerek, kooperatif istatistiklerini resmi istatistik programına dâhil etmek için çalışmalar yapmaktadırlar (GTB, ILO Kooperatif İstatistikleri). Kooperatiflere ilişkin istatistiklerin yaygınlaştırılması ve verimli kullanımı kooperatiflerin görünürlüğü ve kooperatiflere olan ilgiliyi de artıracaktır.

Bu araştırma raporu, AB Sivil Toplum Diyalogu Programı (CSDV) desteğinde yürütülen, STK'ların ilişkilerini desteklemeye ve AB-Türkiye müzakerelerinin 20. faslı (işletme ve sanayi politikası) konusundaki bilgi paylaşımına odaklanmış olan, ToBeCoop Projesi kapsamında hazırlanmıştır.

Bu araştırmanın verileri, Rize il merkezinde ve ilçelerde faaliyet gösteren farklı tür ve büyüklükteki 82 kooperatifte, başkan, yönetim kurulu üyesi ve kooperatif ortağı olarak bulunan, toplam 82 kişi ve kooperatifçilik konusunda belirli bir düzeyde farkındalığa sahip genç yaş grubundaki 40 kişi olmak üzere toplam 122 kişiden toplanmıştır. Katılımcılara, araştırma kapsamında geliştirilen üç farklı ölçek uygulanmıştır.

Ölçeklerden ilki; kooperatiflerde başkan ya da yönetim kurulu üyesi olarak görev yapan, kooperatif yönetimi ve kooperatifçilik konusunda deneyimli 40 kişiye uygulanan Kapasite Analizi Ölçeği'dir. İkinci ölçek, ilk örnekleme yer almayan kooperatif başkanları ve kooperatif yöneticileri ile çoğunlukla kooperatif ortaklarının bulunduğu 42 kişilik bir katılımcı grubuna uygulanan SWOT Analizi Ölçeği'dir. Araştırmada kullanılan üçüncü ölçek; Rize il merkezinde ve ilçelerde yaşayan, herhangi bir kooperatif deneyimi olmamakla birlikte kooperatifler ve kooperatifçilik konusunda belirli bir düzeyde farkındalıkları olan genç yaş grubundaki 40 katılımcı gruba uygulanan, Gençlerin Kooperatif Kurmalarına ya da Kooperatiflere Katılımlarına Etki Eden Etmenler Ölçeği'dir. Araştırmanın veri toplama süreci, 07-13 Eylül 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Araştırma raporun hazırlanmasında, katılımcılara uygulanan ölçme araçları ile elde edilen verilerin çözümlenmesi yoluyla ulaşılan bulgular, ilgili başlıklar altında sunulmuş ve kooperatiflerin yerel olarak güçlendirilmesi ve yeniden yapılandırılması bağlamında, AB uygulamaları doğrutusunda verimli, sürdürülebilir ve girişimci kooperatiflerin hayata geçirilebilmesi için somut öneriler geliştirilmiştir.

Son olarak, Türkiye'nin Karadeniz'e sahili olan orta ölçekli bir ili olan Rize ilinde yerel olarak yürütölen bu çalışma doğrutusunda, kooperatiflerin kapasitelerinin artırılmasına odaklanılarak, kooperatiflerin beceri, yeterlik ve kapasite boşlukları ile fırsatlar, tehditler, güçlü ve zayıf yönler ortaya konulmaya çalışılmış ve uygulamaya dönük öneriler getirilmiştir.

Eylöl, 2021

1. BÖLÜM: KOOPERATİFÇİLİĞİN TANIMI, İLKE VE DEĞERLERİ

1.1. Kooperatifçiliğin Tanımı

Dünya genelinde kooperatifçiliğe ilişkin çok sayıda tanım bulunmasına karşın, günümüzde Dünyada 100’den fazla ülkede, Uluslararası Kooperatifler Birliği’nin (ICA) 1995 yılında Manchester’da ICA Genel Kurulu’nda kabul ettiği Kooperatif Kimlik Bildirgesi’nde yer alan tanım kullanılmaktadır (ICA Co-operative Identity Statement).

“Kooperatif; kişilerin gönüllü olarak birleşip ortak ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını ve beklentilerini, ortaklaşa sahip olunan ve demokratik kurallarla yönetilen bir işletme vasıtası ile karşılamak için oluşturdukları özerk bir kuruluştur”. Bu tanım, kooperatiflerin diğer işletmelere göre farklı yönlerini de ortaya koymaktadır. Kooperatiflerin gönüllü, demokratik ve özerk işletmeler olmaları ve ortaklarının kültürel, ekonomik ve sosyal gereksinimlerini karşılamayı amaçlamaları, onları diğer işletmelerden ayıracı özelliklerdir.

1.2. Kooperatifçilik İlkeleri

ICA tarafından Kooperatif Kimlik Bildirgesi adı altında toplanarak, 1995 yılında yeniden gözden geçirilen ve son haline getirilen kooperatifçilik ilkeleri aşağıda sunulmuştur (ICA Co-operative Identity Statement; Polat, 2017):



Şekil 1. Kooperatifçilik İlkeleri

Gönüllülük ve herkese açık ortaklık ilkesi: Kooperatifler; cinsiyet, sosyal, ırksal, siyasal ve dinsel ayrımcılık olmaksızın, hizmetlerinden yararlanabilecek ve ortaklığın sorumluluklarını kabul etme istekliliğinde olan herkese açık, gönüllü kuruluşlardır.

Ortakların demokratik kontrolü ilkesi: Kooperatifler, politika oluşturma ve karar alma mekanizmalarına aktif olarak katılan ortaklar tarafından kontrol edilen, demokratik kuruluşlardır. Seçilmiş temsilciler ortaklara karşı sorumludur. Birim kooperatiflerde ortaklar eşit oy hakkına sahiptir. Diğer düzeylerdeki kooperatif kuruluşlarında ise oy hakkı demokratik bir biçimde düzenlenir.

Ortakların ekonomik katılımı ilkesi: Ortaklar, kooperatiflerinin sermayesine adil bir şekilde katkıda bulunur ve bu sermayeyi demokratik olarak yönetirler. Genellikle sermayenin en azından bir kısmı kooperatifin ortak mülkiyetidir. Genellikle ortaklar, ortaklığın bir koşulu olarak, yatırılan sermaye üzerinden sınırlı miktarda (var ise) bir karşılık (faiz) elde ederler. Ortaklar, işletme fazlasını, aşağıdaki amaçların herhangi biri için tahsis ederler:

- a. Kooperatifin gelişimini sağlamak,
- b. En az bir kısmını “paylaşılamaz kaynaklar” (yedek akçe) oluşturmak,
- c. Kooperatifle yapmış oldukları işlemlerle orantılı olarak ortaklarına dağıtmak,
- d. Ortaklar tarafından onaylanan diğer faaliyetlere destek olmak.

Özerklik ve bağımsızlık ilkesi: Kooperatifler, özerk ve kendi kendine yardıma dayalı, ortaklarının kontrolünde olan kuruluşlardır. Hükümetler dâhil, başka kuruluşlarla bir anlaşmaya girmeleri ya da dış kaynak yoluyla sermayelerini artırma yoluna gitmeleri halinde, bunu ortaklarının demokratik kontrolünü garanti edecek ve kooperatifin özerkliğini koruyacak şekilde gerçekleştirirler.

Eğitim, öğretim ve bilgilendirme ilkesi: Kooperatifler; ortaklarına, seçilmiş temsilcilerine, yöneticilerine ve çalışanlarına kooperatiflerinin gelişimine etkin bir şekilde katkıda bulunabilmeleri için, eğitim ve öğretim olanağı sağlar. Kooperatifler genel kamuoyunu, özellikle de gençleri ve kanaat önderlerini, kooperatifçiliğin doğası ve yararları konusunda bilgilendirirler.

Kooperatiflerarası işbirliği ilkesi: Kooperatifler, yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası örgütlerle birlikte çalışarak, ortaklarına daha etkin bir şekilde hizmet eder ve kooperatifçilik hareketini güçlendirir.

Topluma yararını gözetme ilkesi: Kooperatifler, ortakları tarafından onaylanan politikalar çerçevesinde içinde, yaşadıkları toplumun sürdürülebilir kalkınması için çalışırlar.

1.3. Kooperatifçilik Değerleri

Kooperatifçilik değerleri; kooperatif türü işletmeleri diğer işletmelerden ayıran, kooperatiflere kimlik ve karakter kazandıran, kooperatif ilkelerinin anlaşılmasını sağlayan ve kooperatif kimliğini oluşturan temel normlardır. 1895 yılında kurulmuş olan ICA, dünya genelinde tüm kooperatifleri temsil eden en üst kuruluş olmanın yanı sıra kuruluşundan bu yana, kooperatifçilik ilke ve değerlerinin koruyucusu olarak da kabul edilmiştir. Bu nedenle, 1844 yılında modern kooperatifçiliğin öncüleri olan Rochdale Öncüleri'nce benimsenen kooperatifçilik ilke ve değerleri, ICA tarafından, 1937, 1966 ve 1995 yıllarında, değişen koşullara göre güncellenmiştir (Polat, 2017).

1995 yılında, kooperatifçiliğe ilişkin ilke ve değerlerin değişikliğe tabi tutulmasından önceki süreçte, ICA'nın 1988 Stockholm Kongresi'nde sunulan Marcus Raporu dikkat çekmiştir. Dönemin ICA Başkanı Lars Marcus, "Kooperatifçiliğin Temel Değerleri" adını taşıyan raporunda, kooperatifçiliğin ilkelerinden önce, bu ilkelere yol gösterecek olan değerler üzerinde durulması gerektiğini söylemiştir. Marcus, aşağıdaki değerlerin günümüzde ve gelecekte kooperatiflerin gelişmesinde önemli bir dayanak olacağını açıklamıştır:

- **Kendi kendine yardım.** Faaliyet, yaratıcılık, sorumluluk, kendi kendine yapma.
- **Karşılıklı yardım.** İşbirliği, birliktelik, toplu hareket, dayanışma, barış.
- **Kara dayalı olmayan çıkar.** Kaynakların korunması, karın itici güç olmaktan çıkarılması, toplumsal sorumluluk, yaratıcı yaklaşımlar, "başkalarının işinden çıkar sağlamamak.
- **Demokrasi.** Eşitlik, katılımcılık, adalet.
- **Gönüllü çaba.** Görev üstlenme, yaratıcı güç, bağımsızlık, çoğulculuk.
- **Evrensellik.** Evrensel bakış, açıklık.
- **Eğitim.** Bilgi, anlayış, sezgi.
- **Amaçsal değerler.** Ortakların yararı.

Amaçsal değerler, kooperatif türüne (konut, tüketim, tarım kooperatifi gibi) göre değişiklik gösterebilecek değerlerdir. Kooperatif kimliğinin sorgulanması ve güçlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilen son güncelleme ile ICA tarafından, 1995 Manchester Kongresi'nde onaylanan

Kooperatifçiliğin Temel Değerleri Şekil 2'deki gibi sıralanmaktadır (ICA Co-operative Identity Statement);



Şekil 2: *Kooperatifçilik Değerleri*

2. BÖLÜM: TÜRKİYE’DE KOOPERATİFÇİLİK

Bu bölümde Türkiye’de kooperatifçilik konusu; kooperatiflerin gelişimi, günümüzdeki durumu, kooperatiflerle ilgili bakanlıklar ve kooperatiflerin sorunları ele alınmıştır.

2.1. Türkiye’de Kooperatifçiliğin Gelişimi

Türkiye’de kooperatifçilik, 1863 yılında günümüz tarım kredi kooperatifçiliğinin temellerini oluşturan Memleket Sandıkları ile başlamıştır. Bu sandıklar zaman içerisinde, önce Menafi Sandıkları’na daha sonra, 1888 yılında Ziraat Bankası’na dönüşmüştür. Cumhuriyet Dönemi’nde ise, Mustafa Kemal Atatürk’ün önder ve öncülüğünde kooperatifçilik hareketi gelişmiştir. Mustafa Kemal Atatürk, kooperatifçilik hareketinin gelişmesi için gerekli yasal düzenlemelerin yapılmasına öncülük yaptığı gibi iki kooperatifin kurucusu ve ortağı olarak da halka örnek olmuştur.

Bugünkü adıyla Türk Kooperatifçilik Kurumu, 1931 yılında Atatürk’ün direktifleriyle İstanbul’da kurulmuştur (Hazar, 1990). Kuruluş amacı, kooperatifçilik alanında bilimsel çalışmalar yapmak, kooperatifçilik düşüncesini Türkiye’ye yaymak ve kooperatifçiliği sevdirep yaygın bir biçimde uygulamaya koymak olan Türk Kooperatifçilik Kurumu, günümüzde aşağıdaki faaliyetleri gerçekleştirmektedir (<http://koopkur.org.tr/faaliyetlerimiz>):

- Danışma-araştırma faaliyetleri
- Yayın faaliyetleri
- Dış ilişkiler ve kongre faaliyetleri
- Kutlama ve basın halkla ilişkiler faaliyetleri
- Mevzuat ve ortak inceleme faaliyetleri
- Arşiv ve dokümantasyon faaliyetleri
- Kooperatifçi kadınlar faaliyetleri
- Denetleme faaliyetleri

1935 yılında, 2834 sayılı “Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Hakkında Kanun” ve 2836 sayılı “Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu” çıkarılmıştır. 1969 yılında ise, 1163 sayılı Kooperatifçilik Kanunu yürürlüğe girmiştir. 1969 yılına kadar geçen süreçte, tarım satış ve tarım kredi kooperatifleri dışındaki kooperatifler için, Türk Ticaret Kanunu hükümleri uygulanmıştır.

2.2. Türkiye’de Günümüzde Kooperatifçilik

Son yıllarda, Türkiye’de kooperatifçilik hareketinde önemli gelişmeler yaşanmaktadır. Kooperatifçilik bir taraftan kamu tarafından desteklenirken diğer taraftan, uygulama boyutunda da önemli adımlar atılmaktadır. Kooperatifçilikle ilgili verilere ulaşmanın güçlüğü ise, kooperatiflerin varlığının ve ekonomik/sosyal katkılarının anlaşılmasını güçleştirmektedir. Bu durum, kooperatiflerle ilgili algıyı da etkilemektedir. Kooperatifçilikle ilgili bakanlıklar, kurum ve kuruluşlar kooperatiflere ilişkin verilerin düzenli olarak toplanması konusunda çeşitli kararlar alsalar da bu konuda sürdürülebilirliği sağlamak olanaklı olmamaktadır.

Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan **2012-2016 Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı**’nda kooperatifçilik verilerine ilişkin yıllık raporlar hazırlanması öngörülmüş olmakla birlikte, en son hazırlanan rapor 2017 yılına aittir. Yine aynı Plan’da, sağlıklı istatistiksel bilgilerin üretilebilmesi için, bir veri tabanı oluşturulması hedeflenmiş ve bu amaçla Kooperatifçilik Bilgi Sistemi (Koop-Bis) uygulamaya geçirilmiştir. Ancak bu veriler de henüz kamuoyu ile paylaşılmamıştır. Kooperatiflerle ilgili bakanlıkların web sayfalarında da kooperatiflerle ilgili çeşitli istatistiksel bilgiler yer almaktadır. Ancak bu alanda da güncel ve açıklayıcı verilere ulaşmak güç olmaktadır. Verilere ulaşmanın güç olduğu bu çerçevede, güncel bilgiler Ticaret Bakanlığı’ndan talep edilmiştir. Tablo 1’de Ticaret Bakanlığı’na bağlı kooperatiflere ilişkin güncel veriler; kooperatif türleri, sayıları ve ortak sayıları yer almaktadır.

Tablo 1: Ticaret Bakanlığı'na Bağlı Kooperatif Verileri (2021)

Kooperatif Türü	Aktif		Aktif Olmayan		Toplam	
	Koop. Sayısı	Ortak Sayısı	Koop. Sayısı	Ortak Sayısı	Koop. Sayısı	Ortak Sayısı
Motorlu Taşıyıcılar Kooperatifi	4.299	137.410	1.119	23.569	5.418	160.978
Esnaf Sanatkâr Kredi ve Kefalet Kooperatifi	965	687.762	26	3.543	991	691.305
İşletme Kooperatifi	681	103.927	129	10.132	810	114.059
Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	640	7.183	17	136	657	7.319
Karayolu Yolcu Taşıma Kooperatifi	605	10.035	34	307	639	10.342
Tüketim Kooperatifi	352	66.338	1.648	97.032	2.000	163.370
Üretim ve Pazarlama Kooperatifi	316	15.099	223	5.753	539	20.852
Tarım Satış Kooperatifi	305	317.284	30	15.091	335	332.375
Gayrimenkul İşletme Kooperatifi	304	5.176	3	21	307	5.197
Turizm Geliştirme Kooperatifi	270	13.571	132	3.944	402	17.515
Karayolu Yük Taşıma Kooperatifi	161	4.673	6	163	167	4.836
Temin ve Tevzi Kooperatifi	88	17.677	149	5.912	237	23.589
Eğitim Kooperatifi	52	2.896	12	233	64	3.129
Hizmet Kooperatifi	46	574	2	26	48	600
Yenilenebilir Enerji Üretim Kooperatifi	39	630	5	38	44	668
Deniz Yolcu Taşıma Kooperatifi	36	564	0	0	35	564
Kalkınma Kooperatifi	32	338	0	0	32	338
Küçük Sanat Kooperatifi	29	2.139	187	5.032	216	7.171
Yaş Sebze ve Meyve Pazarlama Kooperatifi	18	1.832	11	1.121	29	2.953
Bilimsel Araştırma ve Geliştirme Kooperatifi	14	123	1	7	15	130
Yardımlaşma Kooperatifi	12	9.936	6	96	18	10.032
Tütün Tarım Satış Kooperatifi	8	2.005	34	10.835	42	12.840
Pazarcılar İşletme Kooperatifi	6	244	1	184	7	428
Elektrik Enerjisi Üret. ve Tüketim Kooperatifi	6	42	0	0	6	42
Hamallar Taşıma Kooperatifi	5	302	4	318	9	620
Fikri Mülkiyet Hak. ve Proje Danış. Koop.	5	41	1	7	6	48
Sigorta Kooperatifi	4	657	1	0	5	657
Yayıncılık Kooperatifi	4	121	17	363	21	484
Sağlık Hizmetleri Kooperatifi	2	53	0	0	2	53
Tedarik ve Dağıtım Kooperatifi	2	19	0	0	2	19
Deniz Yük Taşıma Kooperatifi	2	17	0	0	2	17
Tedarik ve Kefalet Kooperatifi	1	7	7	599	8	606
Çocuk Bakım Hizmetleri Kooperatifi	0	0	0	0	0	0
Basın Yayımları ve İletişim Kooperatifi	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	9.303	1.408.675	3.805	184.461	13.113	1.593.136

Kaynak: Ticaret Bakanlığı Türkiye Geneli Kooperatif ve Birlik Raporu, 2021.

Türkiye’de, günümüzde 40’ın üzerinde kooperatif türü vardır. Bu kooperatifler arasında yer alan Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi, Gayrimenkul İşletme Kooperatifi, Yenilenebilir Enerji Üretim Kooperatifi, Bilimsel Araştırma ve Geliştirme Kooperatifi, Elektrik Enerjisi Üretim ve Tüketim Kooperatifi ve Sağlık Hizmetleri Kooperatifi gibi kooperatifler yeni kooperatif türleridir.

Ticaret Bakanlığı, birçok proje ve etkinlikle kooperatiflerin desteklenmesi ve tanıtılması amacıyla faaliyetler yürütürken, Ocak 2021-Temmuz 2021 döneminde kurulan kooperatiflerin sayısı aşağıdaki gibi gerçekleşmiştir.

Tablo 2: Ocak 2021-Temmuz 2021 Döneminde Kurulan Kooperatif Sayısı

Kooperatif Tipi	Toplam
Konut Yapı Kooperatifi	332
İşletme Kooperatifi	276
Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	86
Motorlu Taşıyıcılar Kooperatifi	41
Üretim ve Pazarlama Kooperatifi	35
Sulama Kooperatifi	16
Turizm Geliştirme Kooperatifi	15
Su Ürünleri Kooperatifi	10
Tüketim Kooperatifi	9
Eğitim/Araştırma ve Geliştirme Kooperatifi	6
Hizmet Kooperatifi	5
Birlikler	2
Küçük Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifi	1
Tedarik Kooperatifi	1
TOPLAM	835

Kaynak: TOBB

Bakanlığın KOOP-DES Projesi kapsamında 133 kooperatifin 143 projesinin desteklenmiş ve proje toplam tutarı 18 milyon lirayı aşarken, toplam hibe tutarı 13 milyon lirayı aşmıştır. (<https://esnafkoop.ticaret.gov.tr/haberler/bu-yil-desteklerle-kovid-19un-golgesinde-1400e-yakin-kooperatif-faaliyete-basla>). Ticaret Bakanlığı verilerine göre Türkiye genelinde kooperatif ve ortak sayıları Tablo 3’deki gibi artış göstermiş ve kooperatif sayısı, bir önceki yıla göre %5,12 oranında artarak %12,53 olmuştur. Ortak sayısı ise %0,46’lık bir artışla; 1.593.580’e ulaşmıştır.

Tablo 3: Kooperatif ve Ortak Sayılarındaki Artış (Ağustos 2021)

Dönem	Ağustos		
	2020	2021	Değişim %
Kooperatif Sayısı	11.921	12.531	5.12
Ortak Sayısı	1.586.339	1.593.580	0.46

Kaynak: Ticaret Bakanlığı Ağustos Ayı Veri Bülteni, 2021.

Tarım Bakanlığına bağlı kooperatifler ve kooperatif ortaklarının sayıları, Haziran 2021 verilerine dayalı olarak Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4: Tarım Bakanlığına Bağlı Kooperatif Verileri (Haziran 2021)

Kooperatif Türü	Kooperatif Sayısı	Ortak sayısı
Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	6.813	736.027
Sulama Kooperatifi	2.472	319.027
Su Ürünleri Kooperatifi	566	30.722
Pancar Ekicileri Kooperatifi	31	1.391.892
Tarım Kredi Kooperatifi	1.618	800.023
TOPLAM	11.500	3.277.691

Kaynak: <https://www.tarimorman.gov.tr/TRGM/Link/55/Uretici-Orgutleri>

Yakın bir zamana kadar Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’na bağlı faaliyet gösteren üç farklı türde kooperatif bulunmakta iken, bakanlığa bağlı kooperatif türü şu anda beş olmuştur. Karma sanayi sitesi ve ihtisas sanayi sitesi kooperatifleri konut kooperatiflerinin yeni türleridir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’na bağlı güncel faal kooperatifler ve ortaklarının sayısı Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’na Bağlı Kooperatif Verileri (Ağustos, 2021)

Kooperatif Türü	Kooperatif Sayısı	Ortak sayısı
Konut Yapı Kooperatifi	9.360	407.395
Toplu İşyeri Yapı Kooperatifi	701	51.352
Küçük Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifi	700	98.405
Karma Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifi	43	794
İhtisas Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifi	8	280
Toplam	10.812	558.226

Kaynak: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2021)

Konut yapı kooperatifleri Türkiye’de yıllarca en yaygın kooperatif türü olmuştur. Geçmişteki kadar yaygın olmasa da Konut yapı kooperatif sayısının yine de yüksek olduğu göze çarpmaktadır. 2021 yılı verilerine göre, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’na bağlı faal kooperatif sayısı toplamda 10.812 ve ortak sayısı ise 558.226’dır. Geçmişte konut yapı kooperatiflerine devlet kanalıyla yapılan desteklerin kalkması, Mortgage Yasası ile bireylerin beklemeden doğrudan konut sahibi olup, kredilerini uzun vadeye yayabilmeleri ve TOKİ tarafından konut üretimi yapılması gibi nedenlere bağlı olarak, konut yapı kooperatifleri geçmişteki güçlerini kaybetmişlerdir.

2.3. Türkiye’de Kooperatiflerle İlgili Bakanlıklar

Türkiye’de kooperatiflerin faaliyetleri, üç ayrı bakanlık tarafından yürütülmektedir. Bu bakanlıklar; Ticaret Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’dır. Tablo 6’da kooperatiflerle ilgili bakanlıklar ve bu bakanlıklara bağlı olan kooperatif türleri görülmektedir.

Tablo 6: Türkiye’de Kooperatiflerle İlgili Bakanlıklar

Ticaret Bakanlığı	Tarım ve Orman Bakanlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
1. Motorlu taşıyıcılar kooperatifi	1. Tarımsal kalkınma koop.	1. Konut yapı kooperatifi
2. Esnaf sanatkâr kredi ve kefalet koop.	2. Sulama kooperatifi	2. Küçük sanayi sitesi kooperatifi
3. İşletme kooperatifi	3. Su ürünleri kooperatifi	3. Toplu işyeri yapı kooperatifi
4. Kadın girişimi üretim ve işletme koop.	4. Pancar ekicileri kooperatifi	4. Karma sanayi sitesi kooperatifi
5. Karayolu yolcu taşıma kooperatifi	5. Tarım kredi kooperatifi	5. İhtisas sanayi sitesi kooperatifi
6. Tüketim kooperatifi		
7. Üretim ve pazarlama kooperatifi		
8. Tarım satış kooperatifi		
9. Gayrimenkul işletme kooperatifi		
10. Turizm geliştirme kooperatifi		
11. Karayolu yük taşıma kooperatifi		
12. Temin tevzi kooperatifi		
13. Eğitim kooperatifi		
14. Hizmet kooperatifi		
15. Yenilenebilir enerji kooperatifi		
16. Deniz yolcu taşıma kooperatifi		
17. Kalkınma kooperatifi		
18. Küçük sanat kooperatifi		
19. Yaş sebze ve meyve pazarlama koop.		
20. Bilimsel araştırma ve geliştirme koop.		
21. Yardımlaşma kooperatifi		
22. Tütün tarım satış kooperatifi		
23. Pazarcılar işletme kooperatifi		
24. Elektrik enerjisi üretim ve tüketim koop.		
25. Hamallar taşıma kooperatifi		
26. Fikri mülk. hak. ve proje danışman. koop.		
27. Sigorta kooperatifi		
28. Yayıncılık kooperatifi		
29. Sağlık hizmetleri kooperatifi		

30. Tedarik ve dağıtım kooperatifi		
31. Deniz yük taşıma kooperatifi		
32. Tedarik ve kefalet kooperatifi		
33. Çocuk bakım hizmetleri kooperatifi		
34. Basın yayım ve iletişim kooperatifi		

2.4. Türkiye’de Kooperatiflerin Sorunları

Türkiye’de kooperatifçiliğin temel sorunları, geçmişten günümüze kronikleşmiş olup tatmin edici bir biçimde çözme kavuşturulamamıştır. Bu sorunlara çözüm bulabilmek amacıyla, 2012 yılında hazırlanan Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı’ndan da tüm çabalara karşın beklenen sonuçlar elde edilememiştir (Polat, 2017). Türkiye’de kooperatiflerin önemli sorunları Şekil 3’te görüldüğü gibi temel olarak altı ana başlık altında toplanabilir:



Şekil 3: Kooperatiflerin Sorunları

2.4.1. Finansman Sorunu

Finansman sorunu, Türkiye’de kooperatiflerin en önde gelen sorunlarından biridir. 2012 yılında hazırlanan Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı’nda yer alan SWOT analizinde, sermaye yetersizliği ve uygun finansmana erişim sorununa ilişkin olarak;

- Kooperatiflerin sürekli finansmana erişim ve teminat yetersizliği sorunu yaşamaları,
- Kooperatif ortaklık paylarının yetersizliğine bağlı olarak ortaya çıkan sermaye yetersizliği,
- Küresel ve ekonomik risklerden kaynaklanan sermaye sorunları, zayıf yönler ve tehditler olarak ele alınmıştır.

Kâr amaçlı olarak faaliyet göstermeyen kooperatif işletmeler, kâr amaçlı işletmelere göre daha çok finansman sorunu ile karşı karşıya bulunmaktadır. Kooperatif işletmelerde ortaklık katılım paylarının düşük olması, elde edilen gelirlerin yetersizliği, finansal araçlar kullanarak gelir

sağlamanın olanaklı olmaması gibi sorunlar sermaye yetersizliğine yol açmaktadır. Kooperatifler Türkiye’de 7 kurucu ortakla kurulabilmektedir. Kurucu ortakların en az bir pay almayı taahhüt etmesi gerekmektedir. Bir payın değeri ise, 100TL’dir. Bu durumda 700 TL ile kooperatif kurulabilmektedir. Ortakların en fazla taahhüt edebilecekleri pay ise, 5000’dir. Bu durum kooperatiflerde sermaye yetersizliğine neden olmaktadır (Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı, 2012).

Büyük ölçekli olmayan, kurumsallaşamayan ve piyasa koşullarında kredi kurumlarından kredi sağlayamayan kooperatifler, genellikle kamu bankaları tarafından finanse edilmektedir. Türkiye’de kooperatif bankaları bulunmadığı için, kooperatiflerin kamu bankaları tarafından finanse edilmesi, kooperatiflerin kamu vesayeti altına girmesi sorununu da ortaya çıkarmaktadır (TKK; 2012). Kooperatif bankaları, genel bankacılık faaliyetlerinin yanı sıra ortaklarına; işletme sermayesi ve düşük faizli kredi vermek, ekonomik gelişmeler hakkında bilgi sağlamak, finansal danışmanlık yapmak, gibi faaliyetleri yerine getirirler. Kooperatif bankacılığı tüm dünyada kooperatiflerin finansman sorunlarına çözüm sağlarken, Türkiye kooperatif bankasının bulunmadığı tek Avrupa ülkesi olma özelliği taşımaktadır (Polat, 2017). Türkiye’de son dönemlerde kooperatifler, proje bazlı kredilerle finansman sağlama yönünde çaba göstermektedir. Bu açıdan, kooperatiflerin proje geliştirme kapasitelerinin artırılması önem taşımaktadır.

2.4.2. Örgütlenme ve İşbirliği Sorunu

Kooperatiflerde örgütlenme, ortaklık kültürünün gelişmesi açısından ele alınabileceği gibi, kooperatifler arası örgütlenme açısından da ele alınabilir. Kooperatifler yatay ya da dikey olarak örgütlenebilirler. Türkiye’de birim kooperatifler illerde veya bölgelerde birliklerini, birlikler merkez birliklerini, merkez birlikleri de en üst nokta olan **Türkiye Milli Kooperatifler Birliği’ni** oluşturarak üst örgütlenmeyi gerçekleştirirler.



Şekil 4: Kooperatiflerde Üst Örgütlenme

Kooperatiflerde örgütlenme sorunun çözümünde, devletin yasa ve yönetmeliklerle örgütlenmeyi desteklemesinin önemi büyüktür Türkiye’de yasal olarak kooperatiflerde üst örgütlere ortaklık zorunlu değildir. Üst örgütlere ortak olmanın kooperatif inisiyatifinde olması, üst örgütlenmeyi yetersiz hale getirmekte ve kooperatifler arası işbirliğinin yeterinde güçlü olmamasına da yol açmaktadır. Kooperatiflerde üst örgütlenmenin etkin olarak gerçekleştirilmesi; pazarlama, tedarik, denetim ve yönetim açısından kooperatifleri güçlendirir. Aksi durumda kooperatiflerin eğitim, denetim, yönetim ve danışmanlık ve diğer konularda yeterince hizmet alması zorlaşır ve büyük ölçekli işletmeler karşısında kooperatif işletmelerin rekabet gücü giderek azalır.

2.4.3. Eğitim ve Araştırma Sorunu

Kooperatifler ilk kuruluşlarından günümüze, eğitim ve öğretimin önemini vurgulayan bir işletme modeli olmuştur. Hatta eğitim ve öğretimi bir ilke olarak benimseyerek, bu konuya verdikleri önemi ortaya koymuşlardır. Kooperatifler için eğitim; ortaklar, yöneticiler, çalışanlar, potansiyel ortaklar ve kooperatifçiliğe ilişkin politikaların üretilmesinde etkili olan politikacılar için önem taşımaktadır. Bu ilke çerçevesinde kooperatifler; kooperatifçiliğin önemi, yararları, yapı ve işleyişi hakkında kamuoyu ve özellikle de gençleri ve düşünce önderlerini bilgilendirmeyi amaçlarlar (Turan ve diğerleri, 2017). Bununla birlikte, Türkiye’de kooperatifçilik eğitimi konusunda uygulamadaki yetersizlikler ve sorunlar, kooperatiflerin gelişmesinin önündeki en büyük engeli oluşturmaktadır. Kooperatifçilik eğitimi ile ilgili sorunlar yaşanması aynı zamanda, başta örgütlenme olmak üzere tüm sorunlar üzerinde de etkili olmakta ve ortak kooperatif ilişkilerinin güçlenmesinin önünde bir engel oluşturmaktadır.

Kooperatif eğitimi konusunda, birim kooperatiflerden başlamak üzere, üst birliklere ve devlete önemli görevler düşmektedir. Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planında (2012-2016) kooperatifçiliğe ilişkin eğitim, bilinçlendirme ve araştırma faaliyetlerindeki yetersizlikler şu şekilde sıralanmaktadır:

- Ortaklar, yöneticiler, çalışanlar ve halkın kooperatifçilik konusunda eğitimine gerekli önemin verilmemesi ve toplumun yeterince bilgilendirilmemesi,
- Kooperatifçilik eğitiminin kurumsallaşamaması,
- Kooperatifçiliğe ilişkin eğitim, yayın, araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin desteklenmemesi ve bu nedenle yetersizliği.
- Kooperatifçilik konusunda eğitim veren kurum ve kuruluşların yeterli olanaklara sahip olmaması ve desteklenmemesi.

Üniversitelerin İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri, Ziraat Fakülteleri ile meslek yüksekokullarının bazı programlarında, kooperatifçilik dersleri bulunmakta ve bazı meslek yüksekokullarında kooperatifçilik programları yer almaktadır. Bununla birlikte, bu programlarda ders verecek akademisyenlerin yetişmesinin önünde yıllardır çözilemeyen önemli bir sorun bulunmaktadır. Kooperatifçilik alanında akademik kariyer yapılabilmesi için, doçentlik başvuru alanları içerisinde, kooperatifçilik artık yer almamaktadır. Geçmişte var olan kooperatifçilik başvuru alanının, uzun bir süredir olmaması bu alanda akademik kariyer ve yayın yapan akademisyenlerin alan değiştirmesine neden olmuştur. İçinde bulunduğumuz dönemde, kooperatifçiliği destekleyen devlet politikaları ile kooperatifçilik geliştirilmeye, kooperatiflerle ilgili araştırma ve çalışmalar desteklenmeye çalışılırken, eğitim altyapısı açısından bu alanda öğretim elemanı yetişmemekte ve yeterli araştırmalar yapılamamaktadır. Kooperatifçilik eğitimi ile ilgili sorun, kooperatiflerin kapasite geliştirmelerinin önündeki en büyük engellerden birini oluşturmaktadır.

2.4.4. Yasal Sorunlar

Kooperatif işletmelerin sorunlarının bir başka boyutunu da yasal sorunlar oluşturmaktadır. Türkiye’de kooperatif işletmelerin temel kanunu, 1163 sayılı Kanun’dur. Bununla birlikte Türkiye’de iki ayrı kooperatifçilik yasası daha bulunmaktadır: 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun ve 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu. Bu kanunların yanı sıra kooperatif işletmeler, 1163 sayılı Kanun’da yer almayan maddeler için,

Türk Ticaret Kanunu'nun anonim şirketlere ilişkin hükümlerini uygularlar. Kooperatifler ayrıca, her kooperatif türüne göre ayrı ayrı ilgili bakanlıklar tarafından hazırlanmış olan ana sözleşmelerine uygun olarak hareket ederler. Kooperatiflerin ana sözleşmelerinde; ortaklık şartları, ortaklığa giriş ve çıkışa ilişkin esaslar, kooperatif organlarının işleyişine ilişkin detaylar ile diğer faaliyetlerinin yapılma süreçleri gibi; kooperatifin kuruluşuna, işleyişine, denetim ve tasfiyesine dair birçok husus hakkında kapsamlı düzenlemeler yer alır (GTB, 2017).

Kooperatifçiliğe ilişkin mevzuatın dağınıklığı, kooperatif işletmelerin işleyişinde önemli sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Kooperatiflere ilişkin ayrı bakanlıklar, farklı mevzuat ve uygulamalar, başta uluslararası kooperatifçilik ilkelerinin uygulanması olmak üzere, denetim konusunda da önemli sorunların ortaya çıkmasında etkili olmaktadır. Bu arada kooperatiflerle ilgili kanunlarda yer alan bazı hükümler, uygulamadan kaynaklanan sorunların çözümünde ihtiyaçları karşılayamamaktadır. Mevzuat düzenlemeleri, kooperatif ortaklarının menfaat ve tasarruflarının korunması açısından önem taşımaktadır. Kooperatif yasaları ile ilgili sorunları çözmek üzere yasaların yeniden gözden geçirilmesi ve yeni taslakların hazırlanması ile ilgili süreçler ise çoğu zaman sonuçsuz kalmakta ve sorunun çözümüne katkı sağlayamamaktadır.

2.4.5. Denetim Sorunu

Türkiye'de kooperatifçiliğin gelişiminin önünde engel oluşturan sorunlardan bir diğeri de denetim sorunudur. Kamu yararının bulunduğu kooperatif işletmelerde güven esastır. Bununla birlikte, Türkiye'de çeşitli nedenlere bağlı olarak etkili bir kooperatif denetimi gerçekleştirilememektedir. Denetim yetersizlikleri ise, suiistimallere yol açmakta ve kooperatiflerin başarısızlığı bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Kooperatiflerde etkin bir denetimin olmamasından kaynaklanan sorun, kooperatiflerin imajının da olumsuz yönde etkilenmesine neden olmaktadır.

Kooperatiflerde denetim kurulları tarafından gerçekleştirilen iç denetim, formalitenin ötesine geçememektedir. Ayrıca denetim kurullarında yer alan üyelerin, denetime ilişkin bilgilerinin yetersiz olması da denetimin etkin olmasının önünde bir engel oluşturmaktadır. Görev ve sorumluluklarının yeterince bilincinde olmayan denetim kurulu üyeleri, görevlerini gereği gibi yerine getirememektedirler. Kooperatifler, üst örgütleri tarafından yapılan denetim açısından

da etkili bir denetim mekanizmasına sahip değillerdir. Özellikle üst örgütlenmenin yasal bir zorunluluk olmaması, tüm kooperatiflerin üst birliklerin çatısı altında toplanmasına engel oluşturmaktadır. Üst birlikler de bu açıdan yeterli derecede güçlenememekte ve etkili denetim mekanizmaları geliştirememektedir. Diğer taraftan, üst örgütlerin kooperatiflere sunacağı hizmetler, onların daha etkin ve verimli yönetilmelerini sağlayarak yapılacak hataların en aza indirilmesinde de etkili olacaktır.

Kooperatiflerin dış denetimi açısından bakıldığında da bağımsız denetim sisteminin aktif olarak çalışmadığı görülmektedir. Bu durumda kooperatiflerde mali işlemler standartlara uygun bir biçimde gerçekleştirilememekte ve yeni konu sorunlara yol açmaktadır. Kooperatiflerde denetim konusunda yaşanan sorunlar, ortakların şikâyet ve sorunlarını artırmakta, ancak kooperatif sayısının çok olmasına karşın denetçi sayısının az olmasına bağlı olarak, devlet denetiminden de beklenen verim alınamamaktadır. Yargı sürecine taşınan sorunlar ise yargıyı uzun süre meşgul etmektedir (Türkiye Kooperatifçilik Strateji ve Eylem Planı, 2012: 44,45). Türkiye’de denetimle ilgili yaşanan sorunların çözümünde, dünyadaki örneklere benzer şekilde bağımsız denetim mekanizmaları öngörülmektedir. Ancak, bu konuda şimdiye kadar yapılan öneriler hayata geçirilememiştir.

2.4.6. İşletmecilikle İlgili Sorunlar

Kooperatif işletmeler çoğu zaman sahip oldukları özellikler nedeniyle, dernek ve vakıf gibi sivil toplum kuruluşları ile karıştırılmaktadır. Ancak kooperatifler, bu kuruluşlarla bazı benzerlikler taşımakla birlikte, her şeyden önce bir ticari işletmedir. Türk Ticaret Kanunu’nda da kooperatifler, ticari işletmeler arasında sayılmaktadır. Bununla birlikte kooperatif işletmeler, diğer ticaret şirketlerine göre farklı özelliklere de sahiptir.

Kooperatiflere ilişkin bu farklılıklar, kooperatif işletmeleri kendine özgü bir işletmecilik modeli olarak karşımıza çıkarmaktadır. Bu nedenle de başarılı olabilmeleri için, bir ticari işletme gibi profesyonelce yönetilmeleri ve faaliyet göstermeleri gerekmektedir. Kooperatif işletmeler ticari anlamda başarı sağlayabilmek için, diğer ticaret işletmeleri gibi aşağıda yer alan temel işletmecilik fonksiyonlarını profesyonelce yerine getirmelidir (Ürper ve diğerleri, 2017):

- Yönetim
- Üretim

- Pazarlama
- Finans
- Muhasebe
- İnsan Kaynakları Yönetimi
- Kurumsal İletişim
- Araştırma ve Geliştirme ve İnovasyon

Rekabetin giderek arttığı iş dünyasında, kooperatif işletmelerin başarılı olabilmeleri aynı zamanda doğru rekabet stratejileri uygulamalarına bağlı bulunmaktadır. Bu açıdan yukarıda yer alan işletmecilik fonksiyonlarını profesyonelce yerine getirmeleri önem taşımaktadır. Ancak, özellikle birim kooperatiflerin az ortaklı ve küçük ölçekli bir yapıya sahip olmaları, onları profesyonellikten uzaklaştırmaktadır. Bu kooperatiflerin yöneticilerinin, işletme yönetimi konusunda bilgi ve deneyim eksikliği, profesyonel yönetici istihdam edilememesi, yönetim kurulu üyeliği için eğitim ve sertifikasyon koşulunun olmaması gibi nedenlere bağlı olarak yaşanan yönetim sorunları ve işletmeciliğin diğer alanlarında yaşanan sorunlar, kooperatiflerin başarılı ve rekabetçi olmasının önünde engel oluşturmaktadır. Kooperatiflerin işletmecilik açısından yaşadıkları diğer sorunlar ise aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Gelişmiş üretim teknolojilerinden yararlanamamaları,
- Düşük kapasiteli üretimleri,
- Pazarlamada yaşadıkları sorunlar,
- Finans kaynaklarına ulaşmada yaşadıkları sorunlar ve kaynakların doğru yönetilememesi,
- Muhasebe konusunda bilgi eksikliği,
- Nitelikli insan kaynaklarına ulaşmada zorluklar,
- Kurumsal iletişim yetersizliği,
- Yeterli eğitim, yayın, araştırma ve geliştirme (Ar-Ge) faaliyetinin olmaması.

3. BÖLÜM: YÖNTEM

Araştırma raporunun bu bölümünde, araştırma deseni, evren ve örneklem, araştırmanın katılımcıları, ölçme araçlarının geliştirilmesi, verilerin toplanması süreci, araştırma sürecinde göz önünde bulundurulmuş etik ilkeler ve verilerin analizi sürecine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Deseni

Bu araştırma, nitel ve nicel verilerin bir arada toplandığı, karma desende bir araştırmadır. Bu araştırmada karma desen benimsenmesinin temel gerekçesi; nicel veya nitel yaklaşımların tek başlarına yaptıklarından daha fazla ve daha zengin veri sağlamasıdır (Berg, 2009). Nitel ve nicel yöntemleri birleştirmek bütüncül bir bakış açısı sağlayarak, araştırılan konuyu çeşitli yönleri ile ve çok boyutlu açıklamaya katkı sunar (Creswell, 2009; Denzin & Lincoln, 2000).

3.2. Araştırma Evreni ve Örneklem

Resmi verilere göre araştırmanın yapıldığı Rize ili merkezi ve ilçelerinde kayıtlı kooperatif sayısı 233'tür. Söz konusu kooperatiflerin 78'i Tarım ve Orman İl Müdürlüğüne, 82'si İl Ticaret Müdürlüğüne, 18'i Esnaf ve Sanatkarlar Kredi Kooperatiflerine ve 66'sı da Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'ne kayıtlıdır. Rize ili merkezi ve ilçelerinde kayıtlı kooperatiflerin bağlı bulundukları üst yapılara göre görünüşleri Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7: Rize ilindeki kooperatiflerin bağlı bulundukları üst yapılara göre görünüşleri

Kooperatifin Bağlı Olduğu Üst Yapı	Kooperatif sayısı
Tarım ve Orman İl Müdürlüğü	78
İl Ticaret Müdürlüğü	82
Esnaf ve Sanatkarlar Kredi Kooperatifleri	18
Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü	66
Toplam	244

Araştırmanın çalışma evreninin ve örneklemin belirlenmesi amacıyla, öncelikle remi verilere dayalı olarak kooperatiflerin telefon, e-mail, kooperatif adresi gibi verilerinin dökümü yapılmış ve kooperatiflerle iletişim kurma süreci başlatılmıştır. Kooperatiflerle iletişim kurma sürecinde telefonla arama, adrese dayalı kurum ziyareti, elektronik posta gönderme gibi tüm denemelere ve gösterilen yoğun çabaya rağmen kendilerine hiçbir biçimde ulaşamayan, güncel kurumsal iletişim bilgilerine ulaşamayan, kooperatif veri tabanında kayıtlı görünen

telefon numarası değişmiş, kooperatif adresi değişmiş, faaliyetleri sona ererek kapanmış vb. çok sayıda kooperatif bulunduğu belirlenmiştir.

Kayıtlı resmi verilere dayalı olarak gerçekleştirilen iletişim kurma sürecinde, kendileriyle iletişim kurulabilen kooperatif sayısı 94'tür. Bu kooperatifler içerisinde araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 82 kooperatifin tamamı araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırma evreninde yer alan kooperatiflerin faaliyet gösterdikleri bölgelere göre görünümü Tablo 8'de yer almaktadır.

Tablo 8: Rize ilindeki kooperatiflerin faaliyet gösterdikleri coğrafi konumlara göre görünümü

Kooperatifin Faaliyet Gösterdiği Yer	Kooperatif Sayısı
Rize il merkezi	34
Pazar ilçesi	12
Çayeli ilçesi	10
Ardeşen ilçesi	8
Çamlıhemşin ilçesi	6
Fındıklı ilçesi	5
İyidere ilçesi	4
İkizdere ilçesi	2
Hemşin ilçesi	1
Toplam	82

Araştırma evreninde yer alan kooperatifler Rize il merkezi ile Rize iline bağlı toplam 8 ilçede faaliyet göstermektedirler. Kooperatiflerin 34'ü Rize il merkezinde, 12 tanesi Pazar ilçesinde, 10'u Çayeli ilçesinde, 8'i Ardeşen ilçesinde, 6'sı Çamlıhemşin ilçesinde, 5'i Fındıklı ilçesinde, 4'ü İyidere ilçesinde, 2'si İkizdere ilçesinde ve 1'i de Hemşin ilçesinde bulunmaktadır. Araştırma evreninde yer alan toplam 82 kooperatifin, bulundukları coğrafi konuma, türlerine ve sayılarına göre görünümü Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9: Rize ilindeki kooperatiflerin bulundukları konum, türleri ve sayılarına göre görünümü

Rize merkez (34)	Kooperatif Türü	Sayı
	Tarım Kredi Kooperatifi	1
	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	5
	Su Ürünleri Kooperatifi	10
	Deniz Ürünleri Avcıları Üreticileri	1
	Arı Yetiştiricileri Birliği	1
	Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Birliği	1
	Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği	1

	Esnaf Sanatkâr Kredi Kefalet Kooperatifleri Birliği	1
	Esnaf Sanatkâr Kredi ve Kefalet Kooperatifi	3
	Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	3
	Motorlu Taşıyıcılar Kooperatifi	2
	Kivi ve Yaş Sebze ve Meyve Pazarlama Kooperatifi	1
	Konut Yapı Kooperatifi	4
	Toplam	34
Ardeşen İlçesi (8)	Kooperatif Türü	Sayı
	Su Ürünleri Kooperatifi	5
	Esnaf Sanatkâr Kredi ve Kefalet Kooperatifi	2
	Motorlu Taşıyıcılar Kooperatifi	1
	Toplam	8
Çayeli İlçesi (10)	Kooperatif Türü	Sayı
	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	1
	Su Ürünleri Kooperatifi	2
	Esnaf Sanatkâr Kredi ve Kefalet Kooperatifi	2
	Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	1
	Konut Yapı Kooperatifi	4
	Toplam	10
Pazar İlçesi (12)	Kooperatif Türü	Sayı
	Çay Kooperatifleri Birliği	1
	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	1
	Su Ürünleri Kooperatifi	5
	Esnaf Sanatkâr Kredi ve Kefalet Kooperatifi	1
	Motorlu Taşıyıcılar Kooperatifi	4
	Toplam	12
Hemşin İlçesi (1)	Kooperatif Türü	Sayı
	Motorlu Taşıyıcılar Kooperatifi	1
	Toplam	1
Çamlıhemşin İlçesi (6)	Kooperatif Türü	Sayı
	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	3
	Esnaf Sanatkâr Kredi ve Kefalet Kooperatifi	2
	Motorlu Taşıyıcılar Kooperatifi	1
	Toplam	6
İkizdere İlçesi (2)	Kooperatif Türü	Sayı
	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	1
	Esnaf Sanatkâr Kredi ve Kefalet Kooperatifi	1
	Toplam	2
İyidere İlçesi (4)	Kooperatif Türü	Sayı
	Su Ürünleri Kooperatifi	1
	Motorlu Taşıyıcılar Kooperatifi	3
	Toplam	4
Fındıklı İlçesi (5)	Kooperatif Türü	Sayı
	Su Ürünleri Kooperatifi	3
	Organik Meyve Üreticileri Birliği	1
	Esnaf Sanatkâr Kredi ve Kefalet Kooperatifi	1
	Toplam	5

3.3. Araştırmanın Katılımcıları

Bu araştırmanın verileri Rize il merkezinde ve ilçelerde faaliyet gösteren farklı tür ve büyüklükteki **82 kooperatifte**, başkan, yönetim kurulu üyesi ve kooperatif ortağı olarak bulunan, toplam 82 kişi ve kooperatifçilik konusunda belirli bir düzeyde farkındalığa sahip genç yaş grubundaki 40 kişi olmak üzere toplam **122 kişiden** toplanmıştır. Araştırmada katılımcılara uygulanacak üç farklı ölçme aracı bulunduğundan, 122 kişilik katılımcı grubu araştırmanın amaçları ve uygulanacak ölçeklerin özelliklerine göre üç farklı örneklem grubuna ayrılmıştır.

Örneklem grubundan ilki; kooperatiflerde başkan ya da yönetim kurulu üyesi olarak görev yapan, kooperatif yönetimi ve kooperatifçilik konusunda deneyimli **40 kişidir**. Bu gruba **Kapasite Analizi Ölçeği** uygulanmıştır. İkinci örneklem grubu, ilk örneklemde yer almayan kooperatif başkanları ve kooperatif yöneticileri ile çoğunlukla kooperatif ortaklarının bulunduğu **42 kişilik** bir katılımcı grubudur. Bu örneklem grubuna da **SWOT Analizi Ölçeği** uygulanmıştır. Araştırmanın üçüncü örneklem grubu ise Rize il merkezinde ve ilçelerde yaşayan, herhangi bir kooperatif deneyimi olmamakla birlikte kooperatifler ve kooperatifçilik konusunda belirli bir düzeyde farkındalıkları olan genç yaş grubundaki **40 katılımcıdır**. Genç katılımcı gruba ise **Gençlerin Kooperatif Kurmalarına ya da Kooperatiflere Katılımlarına Etki Eden Etmenler Ölçeği** uygulanmıştır. Sözü edilen üç örneklem grubu ile ilgili ayrıntılı açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Örneklem Grubu 1: Kooperatif Yöneticileri

Araştırmanın birinci örneklem grubu, Rize il merkezinde ve ilçelerde faaliyet gösteren farklı tür ve büyüklükteki toplam 40 farklı kooperatifte başkan ya da yönetim kurulu üyesi olarak görev yapan, kooperatif yönetimi ve kooperatifçilik konusunda deneyimli 40 kişidir. Bu örneklem grubu ile Rize ilinde faaliyet gösteren kooperatiflerin **Kapasite Analizi** araştırması gerçekleştirilmiştir.

Tablo 10: Kooperatif yöneticilerinin demografik bilgileri

Kooperatif içindeki Pozisyon	Frekans	Yüzde
Başkan	30	75,0
Yönetim kurulu üyesi	10	27,5
Toplam	40	100,0
Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Kadın	5	12,5

Erkek	35	87,5
Toplam	40	100,0
Yaş	Frekans	Yüzde
18-28	1	2,5
29-39	7	17,5
40-50	9	22,5
51-61	15	37,5
62 ve üzeri	8	20,0
Toplam	40	100,0
Eğitim Düzeyi	Frekans	Yüzde
İlkokul ya da ortaokul	13	32,5
Lise	17	42,5
Ön lisans	3	7,5
Lisans	7	17,5
Lisansüstü	0	0,0
Toplam	40	100,0
Kooperatif Deneyimi	Frekans	Yüzde
1-5 yıl	7	17,5
6-10 yıl	5	12,5
11-15 yıl	5	12,5
16 yıl ve üzeri	23	57,5
Toplam	40	100,0

Kapasite Analizi Ölçeğinin uygulandığı kooperatif yöneticilerinin %75'i başkan, %25'i ise kooperatif yönetim kurulu üyesidir. Cinsiyet değişkenine göre yöneticilerin %87,5'i erkek, %12,5'i de kadındır. Kooperatif yöneticilerinin %60'a yakın bir bölümü 50 yaş ve üzerindedirler. Yöneticilerin %75'i ilkokul, ortaokul ya da lise düzeyinde bir eğitime sahiptirler. Son olarak, kooperatif yöneticilerinin %70'i on yıl ve üzerinde bir kooperatif deneyimine sahiptirler.

Örneklem Grubu 2: Kooperatif Yöneticileri ve Kooperatif Ortakları

Araştırmanın ikinci örneklem grubu, Rize il merkezinde ve ilçelerde faaliyet gösteren farklı tür ve büyüklükte, ilk örneklemde yer almayan toplam 40 farklı kooperatifte başkan, yönetim kurulu üyesi ya da kooperatif ortağı olan, kooperatif yönetimi ve kooperatifçilik konusunda deneyimli 42 kişidir. Bu örneklem grubu ile Rize ilinde faaliyet gösteren kooperatiflerin **SWOT Analizi** araştırması gerçekleştirilmiştir.

Tablo 11: Kooperatif yöneticileri ve kooperatif ortaklarının demografik bilgileri

Kooperatif içindeki Pozisyon	Frekans	Yüzde
Başkan	7	16,7
Yönetim kurulu üyesi	7	16,7
Kooperatif ortağı	28	66,6
Toplam	42	100,0
Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Kadın	9	21,4
Erkek	33	78,6
Toplam	42	100,0
Yaş	Frekans	Yüzde
18-28	0	0,0
29-39	7	16,7
40-50	13	31,0
51-61	19	45,2
62 ve üzeri	3	7,1
Toplam	42	100,0
Eğitim Düzeyi	Frekans	Yüzde
İlkokul ya da ortaokul	12	28,6
Lise	23	54,8
Ön lisans	3	7,1
Lisans	4	9,5
Lisansüstü	0	0,0
Toplam	42	100,0
Kooperatif Deneyimi	Frekans	Yüzde
1-5 yıl	9	21,4
6-10 yıl	17	40,5
11-15 yıl	6	14,3
16 yıl ve üzeri	10	23,8
Toplam	42	100,0

SWOT Analizi Ölçeğinin uygulandığı kooperatif yöneticileri ve kooperatif ortaklarının bulunduğu 42 kişilik grubun demografik özellikleri şöyledir. Örneklem grubunda başkanların ve yönetim kurulu üyelerinin oranı aynı ve %16,7'dir. Kooperatif ortaklarının örneklemdeki oranı ise %66,6'dır. Örneklem grubu cinsiyet değişkeni yönüyle ele alındığında, %78,6'sı erkek, %21,4'ü ise kadın katılımcılardır. Katılımcıların %86'sından fazlası kırk yaş ve üzerindedir. Katılımcılar içerisinde ilkokul, ortaokul ya da lise düzeyinde bir eğitime sahip olanların oranı %90,5'tir. Son olarak, örneklem grubundaki katılımcıların %61,9'unun kooperatif deneyimleri on yılın altında, %38,1'inin kooperatifçilik deneyimleri ise on yılın üzerindedir.

Örneklem Grubu 3: Gençler

Araştırmanın ikinci örneklem grubu, Rize il merkezinde ve ilçelerde yaşayan ve herhangi bir kooperatif deneyimi olmayan 40 kişilik genç yaş grubundaki katılımcılardan oluşmaktadır. Bu katılımcı grubu ile yürütülen araştırma, **gençlerin kooperatif kurmalarına ya da kooperatiflere katılımlarına etki eden etmenler ile gençlerin kooperatiflere ilişkin algılarının belirlenmesidir**. Kolay örnekleme tekniği ile belirlenen bu grup, Rize il merkezi ile ilçelerde yaşayan, kooperatiflere katılım deneyimi olmamakla birlikte, kooperatifler hakkında belirli bir düzeyde bilgisi ya da farkındalığı olan gençlerden oluşmaktadır. Bu örneklem grubu ile ilgili demografik bilgiler Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12: Genç katılımcı grubun demografik bilgileri

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Kadın	18	45.0
Erkek	22	55.0
Toplam	40	100.0
Yaş	Frekans	Yüzde
18-21	7	17.5
22-25	19	47.5
26-30	14	35.0
Toplam	40	100.0
Medeni Durum	Frekans	Yüzde
Bekar	32	80.0
Evli	8	20.0
Toplam	40	100.0
Eğitim Düzeyi	Frekans	Yüzde
Lise	9	22.5
Ön lisans	11	27.5
Lisans	19	47.5
Lisansüstü	1	2.5
Toplam	40	100.0
Sivil Toplum Kuruluşu Üyeliği	Frekans	Yüzde
Var	2	5.0
Yok	38	95.0
Toplam	40	100.0

Araştırma örnekleminde yer alan genç katılımcılar cinsiyet değişkenine göre ele alındığında; %45’i kadın, %55’i ise erkektir. Yaş değişkenine göre, katılımcıların %17,5’i 18-21 yaş aralığında; %47,5’i 22-25 yaş aralığında ve %35’i de 26-30 yaş aralığındadır. Medeni

durumlarına göre araştırmaya katılan gençlerin %80'i bekar, %20'si ise evlidir. Eğitim düzeylerine göre, gençlerin %22,5'i lise, %27,5'i ön lisans, %47,5'i lisans ve %2,5'i de lisansüstü düzeyde bir eğitime sahiptirler. Son olarak, araştırmaya katılan gençler içerisinde herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olanların oranı %5; sivil toplum kuruluşu üyeliği bulunmayanların oranı ise %95'tir. Genç katılımcıların çalışma durumları, çalıştıkları sektör ve aylık gelir düzeyleri ile ilgili bilgiler Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13: Genç grubun çalışma durumları, çalıştıkları sektör ve aylık gelir düzeylerine göre görünüşleri

Çalışma Durumu	Frekans	Yüzde
*Çalışmıyor	16	40.0
Kendi işletmesi	6	15.0
Maaşlı çalışan	18	45.0
Toplam	40	100.0
Çalıştığı Sektör	Frekans	Yüzde
Gıda	4	10.0
Tarım	6	15.0
Hayvancılık	3	7.5
Balıkçılık	4	10.0
İnşaat	1	2.5
Sigorta	1	2.5
Taşımacılık	2	5.0
Tekstil	1	2.5
Eğitim	1	2.5
Sağlık	1	2.5
*Çalışmıyor	16	40.0
Toplam	40	100.0
Aylık Gelir	Frekans	Yüzde
2.000 TL'ye kadar	13	32.5
2.001-4.000.TL	19	47.5
4.001-6.000. TL	7	17.5
6.001. TL ve üzeri	1	2.5
Toplam	40	100.0

Örnekleme yer alan genç katılımcıların %40'ı gelir getirici herhangi bir işte düzenli olarak çalışmamaktadır. Katılımcılar içerisinde kendi işletmesi bulunan ve orada çalışan gençlerin oranı %15, belirli bir ücret karşılığı başkasına ait bir işletmede çalışan gençlerin oranı da %45'dir. Gençlerin çalıştıkları sektörler gıda tarım, hayvancılık, balıkçılık, inşaat, sigorta, taşımacılık, tekstil, eğitim ve sağlık alanlarında değişkenlik göstermektedir. Sektörel dağılım konusunda en yüksek ilk beş oran sırasıyla; %15 tarım, %10 balıkçılık, %10 gıda, %7,5

hayvancılık ve %5 taşımacılıktır. Araştırmaya katılan gençler aylık gelir düzeyi değişkenine göre değerlendirildiklerinde; %32,5'i aylık 2.000 TL' ye kadar; %47,5'i aylık 2.001-4.000.TL arasında, %17,5'i aylık 4.001-6.000 TL arasında ve %2,5'i de aylık 6.001 TL ve üzerinde bir gelire sahiplerdir. Herhangi bir işte düzenli olarak çalışmadıkları halde gelir düzeyi belirten katılımcılar (16 kişi), söz konusu gelirleri sahip oldukları gayrimenkul, arazi, menkul değer, vb. üzerinden kira bedeli, faiz geliri, menkulün değer artışı vb. yollarla elde etmektedirler.

3.4. Araştırmada Kullanılan Ölçme Araçları

3.4.1. Kapasite Analizi Ölçeği

Araştırma kapsamında geliştirilen bu ölçek, Rize il merkezi ve ilçelerinde faaliyet gösteren farklı tür ve yapıdaki kooperatiflerin kapasitelerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Araştırma raporunun katılımcılar bölümünde de belirtildiği gibi bu ölçek, Rize il merkezinde ve ilçelerde faaliyet gösteren farklı tür ve büyüklükteki 40 kooperatifte başkan ya da yönetim kurulu üyesi olarak görev yapan, kooperatif yönetimi ve kooperatifçilik konusunda deneyimli 40 kişiye uygulanmıştır.

Kapasite Analizi Ölçeği'nin kişisel bilgiler başlıklı birinci bölümü, katılımcılarla ilgili cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, kooperatif içindeki görev ve kooperatifçilik deneyimi demografik verileri toplamayı amaçlayan beş sorudan oluşmaktadır. İkinci bölüm, yöneticisi oldukları kooperatiflerle ilgili genel veri toplamayı amaçlayan toplam 12 sorudan oluşmaktadır.

Ölçeğin üçüncü ve ana bölümü ise kapasite analiziyle ilgili "Örgütsel kapasite, Liderlik ve insan kaynakları kapasitesi, Bilgi, İzleme ve Raporlama Kapasitesi, Teknoloji ve İletişim Kapasitesi ve Finans Kapasitesi" alt başlıkları altında sorulmuş sorulardan oluşmaktadır. Ölçekte her bölümde yer alan sorulardan bazıları, uygulama veri güvenirliğini test etmek amacıyla oluşturulmuş, kontrol sorulardır.

Ölçekte, katılımcıların her bölümle ilgili ek görüş ve düşüncelerini yazılı olarak belirtebilecekleri bölümler de bulunmaktadır (Ek: 1). Ölçeğin geçerlik çalışması; alan uzmanı akademisyenlerin ve proje grubunun görüş, öneri ve değerlendirmeleri alınarak gerçekleştirilmiştir.

3.4.2. SWOT Analizi Ölçeği

Araştırma kapsamında geliştirilen bu ölçek, Rize il merkezi ve ilçelerinde faaliyet gösteren farklı tür ve yapıdaki kooperatiflerin güçlü ve zayıf yönleri ile tehditleri ve fırsatları analiz etmeyi amaçlamaktadır. Araştırma raporunun katılımcılar bölümünde de belirtildiği gibi bu ölçek, Rize il merkezinde ve ilçelerde faaliyet gösteren ve ilk örneklem grubunda yer almayan farklı tür ve büyüklükteki 40 kooperatifte; başkan, yönetim kurulu üyesi ya da kooperatif ortağı olan, kooperatif yönetimi ve kooperatifçilik konusunda deneyimli toplam 42 kişiye uygulanmıştır. SWOT Analizi Ölçeği iki bölümden oluşmaktadır. Ölçeğin kişisel bilgiler başlıklı birinci bölümü, katılımcılarla ilgili cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, kooperatif içindeki görev ve kooperatifçilik deneyimi demografik verileri toplamayı amaçlayan 5 sorudan oluşmaktadır. Ölçeğin ikinci bölümü ise kooperatiflerin zayıf ve güçlü yönleri ile tehditleri ve fırsatları belirlemeyi amaçlayan 59 sorudan oluşmaktadır. Bu sorulardan bazıları, uygulama veri güvenirliliğini test etmek amacıyla oluşturulmuş kontrol sorulardır. Bu ölçekte de katılımcıların her bölümle ilgili ek görüş ve düşüncelerini yazılı olarak belirtebilecekleri bölümler bulunmaktadır (Ek: 2). SWOT Analizi Ölçeği'nin geçerlik çalışması da alan uzmanı akademisyenlerin ve proje grubunun görüş, öneri ve değerlendirmeleri alınarak gerçekleştirilmiştir.

3.4.3. Gençlerin Kooperatif Kurmalarına ya da Kooperatiflere Katılmalarına Etki Eden Etkenler Araştırması Ölçeği

Araştırma kapsamında geliştirilen bu ölçek, gençlerin kooperatiflere ilişkin algılarını ve gençlerin kooperatif kurmalarına ya da kooperatiflere katılmalarına etki eden değişkenleri belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırma raporunun katılımcılar bölümünde de belirtildiği gibi bu ölçek, Rize il merkezinde ve ilçelerde yaşayan ve daha önce kooperatif deneyimi olmayan 40 kişilik genç bir katılımcı grubuna uygulanmıştır.

Ölçeğin geliştirilmesi süreci şöyledir. İlk olarak, kooperatifçilik ve gençlik konusu ile ilgili kapsamlı bir literatür araştırması yapılarak, basılı kaynaklarda ve farklı ülkelerde yapılan araştırmalarda, gençlerin kooperatiflere katılmalarına etki eden değişkenler (kişisel değişkenler, ekonomik değişkenler, sosyal değişkenler, tutumlar, geçmiş deneyimler, vb.) konusunda ortaya çıkan bulgular analiz edilmiştir. Ek olarak, gençlerin kooperatif algıları ve kooperatiflere katılımları konusunda, Türkiye ölçeğinde ya da Rize ilinde etkili olabilecek yerel ya da bölgesel etkenlerin belirlenmesi amacıyla da yerel araştırmalar incelenmiştir. Tüm bu

Çalışmaların ardından, belirlenen her bir st faktörle ilgili maddeler oluşturulmuştur. Geliştirilen lek iki ana bölümden oluşmaktadır. Kişisel bilgiler adı verilen ilk bölüm, katılımcıların cinsiyetlerini, yaşlarını, medeni durumlarını, eēitim düzeylerini, çalışma durumlarını, çalıştıkları sektörü, aylık gelir düzeylerini ve yesi oldukları sivil toplum kuruluşlarını belirlemeyi amaçlayan sekiz sorudan oluşmaktadır. leēin, gençlerin kooperatif algılarını ve kooperatifiliēe ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan ikinci bölümü, toplam 15 ana sorudan ve bu sorulara ait alt sorulardan oluşmaktadır. Ölçekte, katılımcıların ek görüş ve düşüncelerini yazılı olarak belirtebilecekleri bölümler de bulunmaktadır (Ek: 3). leēin geçerlik çalışması; alan uzmanı akademisyenlerin ve proje grubunun görüş, öneri ve deēerlendirmeleri alınarak gerçekleştirilmiştir.

3.5. Araştırma Verilerinin Toplanması

Kooperatif yöneticilerinden ve kooperatif ortaklarından toplanılan veriler: Araştırma rnekleminde yer alan 82 kooperatif yöneticileri ve kooperatif ortakları ile gerçekleştirilen telefon görüşmelerinde, kendilerine araştırmanın amacı, kapsamı, kullanılacak veri toplama araçları, araştırmada elde edilecek verilerin kullanım amaçları ve araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayalı açıklaması yapılmıştır. Kooperatifini temsilen araştırmaya gönüllü olarak katılacaēını beyan eden kooperatif yöneticileri ve kooperatif ortakları ile veri toplama gün ve saatleri ile görüşme yeri birlikte kararlaştırılmış ve bir veri toplama takvimi oluşturulmuştur. Kooperatif yöneticileri ile veri toplamak amacıyla yapılan görüşmelerin tümü, belirlenen gün ve saatlerde yüz yüze uygulama yoluyla gerçekleştirilmiştir.

Genç yaş grubundan toplanılan veriler. Hatırlanacaēı gibi araştırma verilerinin toplanılacaēı ikinci örneklem grubu, kooperatif deneyimi olmayan, bununla birlikte Rize ilinde faaliyet gösteren kooperatifler ve kooperatifçilik konusunda sınırlı bir düzeyde de olsa bilgi sahibi ve farkındalıēı olan genç yaş grubundaki 40 katılımcıdır. Bu katılımcı grup, kooperatif yöneticilerinden veri toplamak amacıyla gidilen il merkezi ve ilçelerde kooperatif yöneticilerinin ve çevreyi ve insanları iyi tanıyan esnaftan yardım alınarak belirlenmiştir. Bu süreçte araştırmacılar, veri toplamak istedikleri gençlerin sahip olmaları gereken özellikler hakkında (kooperatif deneyimi olmayan, bununla birlikte Rize ilinde faaliyet gösteren kooperatifler ve kooperatifçilik konusunda farkındalıēı olan genç yaş grubu) yöneticilere ve bölgedeki esnafa bilgi vermiş, onların bu koşulları saēlayan tanıdıkları gençleri araştırmacılara

yönlendirmeleri sonucunda 40 kişilik genç katılımcı belirlenmiştir. Araştırmaya katılacak yöneticilerin belirlenmesi sürecinde olduğu gibi görüşme yapılan gençlerin her birine de araştırmanın amacı, kapsamı, kullanılacak veri toplama araçları, araştırmada elde edilecek verilerin kullanım amaçları ve araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayalı açıklaması yapılmış ve onayları alınmıştır.

Araştırmanın verileri, 07-13 Eylül 2021 tarihleri arasında toplanmıştır. Veri toplamak amacıyla kooperatif yöneticileri ile yapılan görüşmelerin 8'i yöneticilerin daveti üzerine konutlarında, 38'i yöneticilerin işyerlerinde ve 36 görüşme de kooperatif ofislerinde gerçekleştirilmiştir. Genç yaş grubundaki 40 kişinin verileri de çalıştıkları işyerlerinde ve evlerine ya da görüşmenin yapılacağı gün bulundukları konuma yakın kafeteryalarda toplanılmıştır.

3.6. Araştırmanın Etik İlkeleri

Araştırma sürecinde göz önünde bulundurulmuş etik ilkeler aşağıda belirtilmiştir.

1. Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının geliştirilmesi, verilerin toplanması ve katılımcılardan elde edilen verilerin analizi sürecinin her aşaması proje grubunun bilgisi, onayı ve denetimi altında gerçekleştirilmiştir.
2. Araştırmaya katılım konusunda tümüyle gönüllülük ilkesi temel alınmıştır.
3. Her katılımcı araştırmanın amacı, kapsamı, kullanılacak veri toplama araçları, araştırmada elde edilecek verilerin kullanım amaçları ve araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu konusunda bilgilendirilmiş ve veri toplama süreci öncesinde araştırmaya gönüllü olarak katıldıkları konusunda onayları alınmıştır.
4. Gizlilik ilkesi uyarınca, katılımcılardan elde edilen veriler proje araştırma grubu dışındaki herhangi bir kişi ya da kurumla paylaşılmamıştır.
5. Katılımcılardan elde edilen verilerin raporlaştırılmasında, katılımcıların kişisel bilgileri gizli tutulmuştur.
6. Şeffaflık ilkesi gereği, katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmeler, görüşmenin gerçekleştiği gün, saat, görüşme yeri ve görüşme süresi başlıkları altında yazılı olarak kayıt altına alınmıştır.

4. BÖLÜM: BULGULAR

Araştırma raporunun bu bölümünde, katılımcılardan elde edilen verilerin çözümlenmesi yoluyla elde edilen bulgular, ilgili oldukları araştırma soruları kapsamında sırasıyla açıklanmıştır.

4.1. Gençlerin Kooperatif Kurmalarına ya da Kooperatiflere Katılmalarına Etki Eden Etmenler Araştırması ile ilgili Bulgular

Araştırma raporunun yöntem bölümünde ayrıntılı olarak açıklandığı gibi bu proje kapsamında cevabı aranılan ilk araştırma sorusu, gençlerin kooperatif kurmalarına ya da kooperatiflere katılmalarına etki eden etmenler ile gençlerin kooperatiflere ilişkin algılarının belirlenmesi ile ilgilidir. Rize il merkezinde ve ilçelerde yaşayan geçmişte herhangi bir kooperatif deneyimleri bulunmayan, bununla birlikte kooperatifler hakkında belirli bir düzeyde bilgisi ya da farkındalığı olan 40 gence, araştırma kapsamında geliştirilen “Gençlerin Kooperatif Kurmalarına ya da Kooperatiflere Katılmalarına Etki Eden Etkenler Ölçeği”nin uygulanması sonucunda elde edilen verilerin çözümlenmesi sonucunda elde edilen bulgular şöyledir.

Rize ilinde yaşayan gençlerin kooperatiflerin kuruluş amaçları, kooperatiflerin yapısı, kooperatiflere katılım koşulları, kooperatiflerin işleyişleri, kooperatiflerin gençlere sağladıkları fırsatlar, kooperatiflerin ortaklara sağladıkları katkılar, kooperatiflerin belirli işin geliştirilmesine katkıları, kooperatiflerin üretim, pazarlama, dağıtım, işbirlikleri oluşturma vb. konulardaki katkıları hakkında hangi ölçüde bilgi sahibi olduklarının, diğer bir ifade ile de gençlerin kooperatifler konusundaki farkındalıklarının belirlenmesi ile ilgilidir. Konu hakkında elde edilen bulgular Tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14: Gençlerin kooperatifler ve kooperatifçilik konusundaki bilgi birikimleri

Gençlerin kooperatifler ve kooperatifçilik konusundaki bilgi birikimleri	Hiçbir bilgim yok		Biraz bilgim var		Oldukça bilgi sahibiyim		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Kooperatiflerin kuruluş amaçları	3	7.5	30	75.0	7	17.5	40	100.0
Kooperatiflere katılım koşulları	6	15.0	30	75.0	4	10.0	40	100.0
Kooperatiflerin yapısı	4	10.0	30	75.0	6	15.0	40	100.0
Kooperatiflerin işleyişi	3	7.5	34	85.0	3	7.5	40	100.0
Kooperatifleşmenin genç üreticilere ve girişimcilere sağlayacakları fırsatlar	16	40.0	22	55.0	2	5.0	40	100.0
Kooperatiflerin ortaklarına sağladıkları fırsatlar	11	27.5	24	60.0	5	12.5	40	100.0
Kooperatifleşmenin yapılan işin geliştirilmesine katkıları	6	15.0	29	72.5	5	12.5	40	100.0
Kooperatiflerin, üretim, pazarlama, dağıtım, işbirlikleri oluşturma vb. konularda üreticilere sağladıkları katkıları	8	20.0	27	67.5	5	12.5	40	100.0

Araştırmaya katılan gençlerin kooperatif ve kooperatifçilik konusundaki bilgileri oldukça sınırlı düzeydedir. Bu durum kooperatifçilikle ilgili konu başlıklarına göre kimi değişkenlikler de göstermektedir. Kooperatifleşmenin genç üreticilere ve girişimcilere sağlayacakları fırsatlar, kooperatiflerin ortaklarına sağladıkları fırsatlar ve kooperatiflerin, üretim, pazarlama, dağıtım, işbirlikleri oluşturma vb. konularda üreticilere sağladıkları katkılar gençlerin en az bilgi sahibi oldukları konular olarak dikkat çekmektedir. Ölçekte yer alan “hiçbir bilgim yok” ve “biraz bilgi sahibiyim” seçeneklerinin bilgi eksikliğini ya da oldukça sınırlı düzeyde bilgi sahibi olmayı ifade ettiği göz önüne alındığında, kooperatifleşmenin genç üreticilere ve girişimcilere sağlayacakları fırsatlar konusunda hiçbir bilgiye sahip olmadığını ya da sınırlı düzeyde bilgisi olduğunu ifade eden katılımcı oranı %95’tir. Aynı bilgi eksikliği kooperatiflerin ortaklarına sağladıkları fırsatlar (%87,5) ve kooperatiflerin, üretim, pazarlama, dağıtım, işbirlikleri oluşturma vb. konularda üreticilere sağladıkları katkılar (%87,5) için de geçerlidir.

Kooperatifçilikle ilgili konu başlıkları hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğunu belirten gençlerin oranı, kooperatiflerin kuruluş amaçları konusunda %17,5, kooperatiflerin yapısı konusunda %15, kooperatifleşmenin yapılan işin geliştirilmesine katkıları konusunda %12,5, kooperatiflere katılım koşulları konusunda %10, kooperatiflerin işleyişi konusunda %7,5 oranındadır.

Tablo 15: Gençlerin kooperatifler ve kooperatifçilik hakkındaki bilgileri öğrendikleri kaynaklar

Kooperatifler ve kooperatifçilik hakkında sahip olduğunuz bilgiyi hangi kaynaktan öğrendiniz?	Frekans	Yüzde
Çevremdeki insanlardan	26	65.0
Kooperatif yöneticileri ya da kooperatif ortaklarından	4	10.0
Televizyon, radyo, gazete, dergi gibi basın ve yayın kuruluşlarından	3	7.5
İnternet arama motorlarından	1	2.5
Sosyal medya araçlarından	2	5.0
Eğitim ya da ders aldım.	4	10.0
Toplam	40	100.0

Araştırmaya katılan gençlerin %65'i kooperatifler ve kooperatifçilik hakkında sahip oldukları sınırlı sayıda bilgiyi çevrelerindeki insanlardan öğrendiklerini ifade etmektedirler. Kooperatifler hakkında sahip oldukları bilgiyi öğrendikleri kaynak olarak kooperatif yöneticilerini ya da kooperatif ortaklarını işaret edenlerin oranı %10, televizyon, radyo, gazete, dergi gibi basın ve yayın kuruluşlarını işaret eden katılımcı oranı %7,5, sosyal medya araçlarını işaret eden katılımcı oranı %5 ve internet arama motorlarını işaret eden katılımcı oranı da %2,5'tir. Yalnızca %10'u kooperatifler ve kooperatifçilik konusunda ders ya da eğitim almışlardır.

Tablo 16: Gençlerin yakın çevrelerinde kooperatif yöneticisi ya da kooperatif ortağı olma durumu

Aile üyeleriniz ya da yakın çevrenizde kooperatif yöneticisi ya da kooperatif ortağı olan herhangi bir kişi var mı?	Frekans	Yüzde
Var	21	52.5
Yok	19	47.5
Toplam	40	100.0

Katılımcı gençlerin %52,5'inin aile üyeleri içerisinde ya da yakın çevrelerinde, kooperatif yöneticisi ya da kooperatif ortağı bulunmaktadır. Aile üyeleri içerisinde ya da yakın çevrelerinde kooperatif yöneticisi ya da kooperatif ortağı bulunmayanların oranı %47,5'tir.

Tablo 17: Gençlerin ileride bir kooperatife ortak olma konusundaki düşünceleri

İleride çalışma alanınızla ilgili bir kooperatife ortak olma konusundaki düşünceniz nedir?	Frekans	Yüzde
Bir kooperatife ortak olmayı hedefliyorum.	8	20.0
Ancak uygun koşullar oluşur ve ikna olursam bir kooperatife ortak olabilirim.	21	52.5
Bir kooperatife ortak ya da yönetici olmak gibi bir hedefim ve düşüncem yok.	11	27.5
Toplam	40	100.0

Araştırmaya katılan gençlerin %20'si ileride çalışma alanlarıyla ilgili bir kooperatife ortak olmayı hedeflediklerini belirtmişlerdir. Ancak uygun koşulların oluşması ve ikna olması durumunda bir kooperatife ortak olabileceğini ifade eden gençlerin oranı %52,5, bir kooperatife ortak ya da yönetici olmak gibi bir düşüncesinin olmadığını ifade eden gençlerin oranı da %27,5'tir.

Tablo 18: Kooperatifler ve kooperatifçilik konusunda verilecek bir eğitime katılmak ister misiniz?

Kooperatifler ve kooperatifçilik konusunda verilecek bir eğitime katılma daveti alsanız cevabınız ne olur?	Frekans	Yüzde
Kesinlikle katılırım.	5	12.5
Katılırım.	19	47.5
Katılmam.	15	37.5
Kesinlikle katılmam.	1	2.5
Toplam	40	100.0

Araştırmaya katılan gençlerin toplam %60'ı, bir davet almaları durumunda kooperatifler ve kooperatifçilik konusunda verilecek bir eğitime katılacaklarını ifade etmişlerdir. Buna karşın, davet alsalar bile kooperatifler ve kooperatifçilik konusunda verilecek bir eğitime katılmayacaklarını ifade eden gençlerin toplam oranı %40'tır.

Tablo 19: Çalışma alanınızla ilgili bir kooperatif kurma ya da kurulmuş bir kooperatife katılma konusunda herhangi bir davet aldınız mı?

Bugüne kadar çalışma alanınızla ilgili bir kooperatif kurma ya da kurulmuş bir kooperatife katılma konusunda herhangi bir davet aldınız mı?	Frekans	Yüzde
Evet	2	5.0
Hayır	38	95.0
Toplam	40	100.0

Çalışma yaşamları süresince kooperatif kurma ya da kurulmuş bir kooperatife katılma konusunda herhangi bir davet aldığını ifade eden gençlerin oranı yalnızca %5; bu tür bir davet hiçbir zaman almadıklarını ifade eden gençlerin oranı da %95'tir.

Tablo 20: Kooperatiflerin elde ettikleri sonuçlar hakkında başarı hikayeleri duyduunuz mu?

Kooperatiflerin elde ettikleri sonuçlar hakkında duyduğunuz başarı hikayeleri oldu mu?	Frekans	Yüzde
Evet	13	32.5
Hayır	27	67.5
Toplam	40	100.0

Katılımcı gençler içerisinde, kooperatifler ve kooperatiflerin elde ettikleri sonuçlar hakkında başarı hikayeleri duyduğunu belirtenlerin oranı %32,5, kooperatifler hakkında herhangi bir başarı hikayesi duymadıklarını ifade eden gençlerin oranı ise %67,5'tir.

Tablo 21: Kooperatiflerin elde ettikleri sonuçlar hakkında başarısızlık hikayeleri duyduunuz mu?

Kooperatiflerin elde ettikleri sonuçlar hakkında duyduğunuz başarısızlık hikayeleri oldu mu?	Frekans	Yüzde
Evet	9	22.5
Hayır	31	77.5
Toplam	40	100.0

Gençlerin %22,5'i, kooperatifler ve kooperatiflerin elde ettikleri sonuçlar hakkında başarısızlık hikayeleri duyduklarını; %77,5'inde kooperatifler hakkında herhangi bir başarısızlık hikayesi duymadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 22: Kooperatife katılım konusunda etkili olan güdüleyiciler

Aşağıdaki durumlar bir kooperatife katılma konusunda vereceğiniz olumlu karar üzerinde ne ölçüde etkili olur?	Hiç etkilemez		Biraz Etkili olur		Çok Etkili olur		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Gelir düzeyime etkisi	9	22.5	13	32.5	18	45.0	40	100.0
İşimin büyümesine etkisi	9	22.5	13	32.5	18	45.0	40	100.0
Yeni işbirlikleri kurma fırsatı sağlaması	9	22.5	17	42.5	14	35.0	40	100.0
Hukuki güvence sağlaması	4	10.0	14	35.0	22	55.0	40	100.0
Saygınlık ve statü sağlaması	5	12.5	15	37.5	20	50.0	40	100.0
Bana ve kurumuma tanınırlık sağlaması	5	12.5	18	45.0	17	42.5	40	100.0
İşimle ilgili yeni bilgi ve beceriler kazanma imkânı vermesi	7	17.5	12	30.0	21	52.5	40	100.0
Yeni iş fırsatları yaratması	4	10.0	13	32.5	23	57.5	40	100.0
Kooperatif içerisindeki pozisyonum (başkan, yönetici, ortak, vb.)	13	32.5	7	17.5	20	50.0	40	100.0

Gençlere göre, çalışma alanlarıyla ilgili bir kooperatife katılmaya karar verme konusunda kendilerini ikna edebilecek en önemli güdüleyiciler, oransal büyüklük sırasıyla, kooperatife katılmanın kendilerine yeni iş fırsatları yaratması %57,5, hukuki güvence sağlaması %55, işleriyle ilgili yeni bilgi ve beceriler kazanma imkânı vermesi %52,5, saygınlık ve statü sağlaması %50 ve kooperatif içerisinde kendilerine verilecek pozisyon (başkan, yönetici, vb.) %50'dir.

Tablo 23: Kooperatifler hakkındaki düşünceler

Kooperatifler hakkındaki düşünceler	Katılıyorum		Fikrim yok		Katılmıyorum		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Kooperatiflere ve kooperatifçiliğe ilgi duymuyorum.	3	7.5	4	10.0	33	82.5	40	100.0
Kooperatifler erkeklerin egemen olduğu kuruluşlardır.	15	37.5	9	22.5	16	40.0	40	100.0
Kooperatiflerin şeffaf kuruluşlar olduğunu düşünmüyorum.	4	10.0	15	37.5	21	52.5	40	100.0
Kooperatif içerisinde alınacak kararlarda düşüncelerimin saygı göreceğine inanmıyorum.	12	30.0	15	37.5	13	32.5	40	100.0

Bir kooperatife katılmamın işime ve gelir düzeyime katkı sağlayacağına inanmıyorum.	9	22.5	15	37.5	16	40.0	40	100.0
Kooperatiflerin ekonomik ve siyasi yönden güçlü olan kişilere hizmet ettiğine inanıyorum.	10	25.0	16	40.0	14	35.0	40	100.0
Gençlerin, kooperatiflere katılımları durumunda kabul görececeklerini ve alınan kararlarda etkili olacaklarını düşünmüyorum.	14	35.0	5	12.5	21	52.5	40	100.0
Kooperatif yöneticilerinin gençlere yol gösterici olduklarını düşünmüyorum.	15	37.5	11	27.5	14	35.0	40	100.0
Kooperatiflerin yeterince bilinir ve tanınır olduklarını düşünmüyorum.	15	37.5	10	25.0	15	37.5	40	100.0
Kooperatifler gönüllülük esasına göre çalışan, herkese açık ortaklıklardır.	16	40.0	14	35.0	10	25.0	40	100.0
Kooperatiflerde, ortaklar tarafından gerçekleştirilen demokratik denetim söz konusudur.	8	20.0	16	40.0	16	40.0	40	100.0
Ortaklar kooperatif sermayesine adil bir şekilde katkıda bulunur ve bunu demokratik olarak yönetirler.	7	17.5	15	37.5	18	45.0	40	100.0
Kooperatifler özerk, bağımsız ve yalnızca ortaklarınca yönetilen kuruluşlardır.	15	37.5	19	47.5	6	15.0	40	100.0
Kooperatifler, yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası işbirlikleri kurarak, ortaklarına etkin bir şekilde hizmet ederler.	19	47.5	15	37.5	6	15.0	40	100.0
Kooperatifler, üyesi oldukları topluma karşı sorumludurlar.	19	47.5	14	35.0	7	17.5	40	100.0

Araştırmaya katılan gençlerin %82,5'i kooperatiflere ve kooperatifçiliğe ilgi duydukları biçiminde görüş belirtmişlerdir. Gençlerin %37,5'i kooperatifleri erkeklerin egemen oldukları kuruluşlar olarak algılamaktadırlar. Bu görüşe katılmadıklarını belirten katılımcı oranı ise %40'dır. Bir kooperatife katılmaları durumunda kooperatif içerisinde alınacak kararlarda düşüncelerinin saygı göreceğine inanmayan katılımcıların oranı %30'dur. Bu oran, bir başka soruda yer alan kooperatif yöneticilerinin gençlere yol gösterici olmadıklarına inanan katılımcı oranı ile %37,5 ve gençlerin, kooperatiflere katılımları durumunda kabul görececeklerini ve alınan kararlarda etkili olacaklarına inanmadıklarını ifade eden katılımcı oranı olan %35 ile örtüşmektedir. Araştırma grubunda yer alan gençlerin %37,5'i kooperatiflerin yeterince bilinir ve tanınır olmadıklarını düşünmektedirler. İlginç bir bulgu, gençlerin %25'inin kooperatiflerin ekonomik ve siyasi yönden güçlü olan kişilere hizmet ettiğine inandıklarını ifade etmeleridir. Bu görüşe katılmayan gençlerin oranı ise %35'tir. Gençler içerisinde %40'lık bir oran, kooperatiflerde ortaklar tarafından gerçekleştirilen demokratik bir denetimin söz konusu

olduğu görüşüne katılmamaktadırlar. Ortakların kooperatif sermayesine adil bir şekilde katkıda bulundukları ve bunu demokratik olarak yönettikleri görüşüne katılmadıklarını ifade eden katılımcı oranı da %45'dir.

Gençlerin kooperatifçilik konusundaki ek görüş ve düşünceleri

Araştırmaya katılan gençlerin, kooperatifler ve kooperatifçilik konusu üst başlığı altında ek görüş ve düşüncelerini yazılı olarak ifade etmeleri amacıyla ölçme aracında ayrılan bölümlere yaptıkları açıklamalar analiz edildiğinde aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Gençlerin çalıştıkları kuruluşlarda iş yaşamı konusunda karşılaştıkları zorluklar ve ihtiyaçları:

- Çalışma saatlerinin yoğunluğu, gençlerin kişisel gelişimlerine ve özel yaşamlarına yeterince zaman ayıramamalarına yol açmaktadır.
- Birçok sektörde üretim sürecinin oldukça yoğun bir emek ve zaman gerektirmesine karşın, ürün fiyatlarının düşüklüğü nedeniyle gençler oldukça düşük ücretlerle çalışmak zorunda kalmaktadırlar.
- Bazı ürünlerin alımı konusunda devlette kota uygulaması söz konusudur. Bu durumun farkında olan özel sektör de ürün alım fiyatlarını çok düşük tutmaktadır. Tüm bu sorunlar da ücret ve istihdam konusunda istenmeyen sonuçlara yol açmaktadır.
- Gençler sürekli olarak çalışabilecekleri bir iş bulmanın her zaman mümkün olmamasının rahatsızlığını yaşamakta, kaygı duymaktadırlar.
- Farklı sektörlerde faaliyet gösteren birçok kuruluşta sağlıklı bir iletişim ortamının olmaması gençlerin verimliliklerini de etkileyen önemli bir mutsuzluk kaynağıdır
- Gençlerin özlük hakları ile düzenlemeler oldukça yetersizdir.
- Birçok işletme düşünmeye, farklı bakış açlarına önem ve değer vermemektedir.

Gençlerin kooperatiflere katılımının, kooperatiflerin işleyişine ne tür olumlu katkıları olabilir?

- Gençlerin yaratıcı, risk almaya ve yeni şeyler denemeye açık olmaları, sektöre ve kooperatifçiliğe önemli katkılar sağlayacaktır.
- Gençler yenilikçi bir bakış açısına sahip ve ileri görüşlülerdir. Onların katılımı kooperatifçiliğe dinamizm katacaktır.
- Gençler üretim ve karar alma süreçlerinde etkin rol alacaklardır ve önleri açılacaktır.

- Gençler, yetişkinlere göre oldukça farklı bir düşünme ve akıl yürütme becerilerine sahiplerdir. Gençlerin katkıları ile birçok sorunun çözümünde yeni yöntem ve teknikler kullanılacak, yeni arayışlar ortaya çıkacak ve kooperatifçilik dinamizm kazanacaktır.
- Üretkenlik ve verimlilik artacaktır.
- Gençlerin enerjisiyle güçlü bir sinerji ortaya çıkacaktır.
- Çok seslilik sağlanacak ve alternatif düşünceler nicelik ve niteliksel olarak artış gösterecektir.
- Gençlerin kooperatiflerde daha çok yer almaları ile katılımcı demokratik yönetim güçlenecektir.

4.2. Kooperatif Kapasite Analizi Araştırması ile ilgili Bulgular

4.2.1. Liderlik ve İnsan Kaynakları Kapasitesi

Kooperatif kapasite analizi ölçeğinin uygulandığı 40 kişilik yönetici grubun demografik verileri Tablo 24’te sunulmuştur.

Tablo 24: Kooperatif yöneticilerinin demografik bilgileri

Kooperatif içindeki Pozisyon	Frekans	Yüzde
Başkan	30	75,0
Yönetim kurulu üyesi	10	27,5
Toplam	40	100,0
Yaş	Frekans	Yüzde
18-28	1	2,5
29-39	7	17,5
40-50	9	22,5
51-61	15	37,5
62 ve üzeri	8	20,0
Toplam	40	100,0
Eğitim Düzeyi	Frekans	Yüzde
İlkokul ya da ortaokul	13	32,5
Lise	17	42,5
Ön lisans	3	7,5
Lisans	7	17,5
Lisansüstü	0	0
Toplam	40	100,0

Kooperatif kapasite analizi ölçeğinin uygulandığı 40 kişilik grubun %75'i başkan, %25'i de yönetim kurulu üyesidir. Katılımcılar yaş değişkeni yönüyle ele alındığında; %2,5'i 18-28 yaş aralığında, %17,5'i 29-39 yaş aralığında, %22,5'i 40-50 yaş aralığında, %37,5'i 51-61 yaş aralığında ve %20'si de 62 yaş ve üzerinde bir yaşa sahiptirler. Bu durum kooperatif yöneticilerinin yarısından fazlasının 50 yaş ve üzerinde olduğu anlamına gelmektedir.

Konu katılımcıların eğitim düzeyleri yönüyle ele alındığında, katılımcılar içerisinde lisansüstü düzeyde bir eğitime sahip olan herhangi bir kişi bulunmamaktadır. Lisans derecesine sahip katılımcı oranı %17,5', ön lisans derecesine sahip katılımcı oranı da %7,5'tir. Kooperatif yöneticilerinin %75,0'i ilkokul ya da ortaokul düzeyinde bir eğitime sahiptirler.

Tablo 25: Liderlik ve insan kaynakları kapasitesi

Liderlik ve İnsan Kaynakları Kapasitesi	Evet		Kismen		Hayır		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Kooperatif yöneticilerinin kooperatifçilik ve yönetici olmanın gerektirdiği bilgi ve beceriler konusunda eğitime ihtiyaçları vardır.	34	85,0	2	5,0	4	10,0	40	100.0
Kooperatif yöneticileri, genel işletme ve yönetim becerileri konusunda oldukça donanımlıdır.	20	50,0	16	40,0	4	10,0	40	100.0
Kooperatif yöneticileri, çatışmaları çözme, karar verme, motivasyonu sağlama ve sorun çözme konularında etkili becerilere sahiptir.	24	60,0	11	27,5	5	12,5	40	100.0
Kooperatif yöneticileri, kooperatifin işleyişi, yönetimi ve geliştirilmesi için düzenli olarak zaman ayırırlar.	25	62,5	12	30,0	3	7,5	40	100.0
Kooperatif yönetim kurulu, belirli bir takvime uygun olarak düzenli bir biçimde toplanır.	30	75,0	10	25,0	0	0,0	40	100.0
Kooperatif yöneticileri, ortakların sorunlarına, istek ve beklentilerine karşı oldukça duyarlıdır, tanır ve takdir ederler.	18	45,0	18	45,0	4	10,0	40	100.0
Kooperatif ortaklarının memnuniyet düzeyleri oldukça yüksektir.	18	45,0	17	42,5	5	12,5	40	100.0
Ortaklar, kooperatifte görev ve sorumluluk almaya isteklidirler.	10	25,0	14	35,0	16	40,0	40	100.0
Ortaklar, genel kurul ve seçimlerde oy kullanma, toplantılara üst düzeyde katılım gösterirler.	19	47,5	16	40,0	5	12,5	40	100.0
Kooperatif yöneticileri, ortaklar için düzenli eğitim ve gelişme fırsatları yaratarak, ortakların ve işletmelerinin başarısına katkıda bulunur.	15	37,5	14	35,0	11	27,5	40	100.0

Kooperatif ortaklarının eğitim düzeyleri oldukça yüksektir.	6	15,0	18	45,0	16	40,0	40	100.0
Ortaklar, kooperatifler ve kooperatifçilik konusunda oldukça bilgi sahibidir.	10	25,0	11	27,5	19	47,5	40	100.0
Kooperatif ortakları, girişimcilik, üretim, pazarlama ve satış konularıyla ilgili güncel gelişmeler konusunda düzenli olarak eğitilirler.	7	17,5	13	32,5	20	50,0	40	100.0
Kooperatif ortakları, yasal düzenlemeler, fırsatlar ve tehditler konularındaki güncel gelişmeler hakkında düzenli olarak bilgilendirilirler.	18	45,0	13	32,5	9	22,5	40	100.0
Ortaklar sektördeki teknolojik gelişmeler, insan kaynaklarının sahip olmaları gereken yeni bilgi ve beceriler konusunda düzenli olarak eğitilirler.	8	20,0	16	40,0	16	40,0	40	100.0

Katılımcıların %85'i kooperatif yöneticilerinin kooperatifçilik ve yönetici olmanın gerektirdiği bilgi ve beceriler konusunda eğitime ihtiyaçları olduğu görüşündedirler. Kooperatif yöneticilerinin kooperatifçilik ve yönetici olmanın gerektirdiği bilgi ve beceriler konusunda herhangi bir eğitime ihtiyaçları olmadığını ifade eden katılımcıların oranı yalnızca %10'dur. Kooperatif yöneticilerinin genel işletme ve yönetim becerileri konusunda donanımlı kişiler oldukları yönünde görüş belirten katılımcı oranı %50'dir.

Katılımcıların %60'ına göre kooperatif yöneticileri, çatışmaları çözme, karar verme, motivasyonu sağlama ve sorun çözme konularında etkili becerilere sahiplerdir. Kooperatif yöneticilerinin kooperatifin yönetimi ve yanısıra geliştirilmesi için düzenli olarak zaman ayırdıklarını ifade eden katılımcı oranı %62,5'tir. Katılımcıların %45'i, kooperatif yöneticilerinin, kooperatif ortaklarının sorunlarına, istek ve beklentilerine karşı oldukça duyarlı olduklarını, onları tanıdıklarını ve takdir ettiklerini düşünmektedirler. Kooperatif ortaklarının memnuniyet düzeylerinin yüksek olduğunu ifade eden katılımcı oranı yine %45'tir.

Ortakların, kooperatifte görev ve sorumluluk almaya istekli oldukları yönünde görüş bildiren katılımcı oranı %25; ortakların, kooperatif genel kurullarına, seçimlerde oy kullanmaya ve toplantılara üst düzeyde katılım göstermeye istekli olduklarını ifade eden katılımcı oranı da %47,5'tir. Kooperatif yöneticilerinin, ortaklar için düzenli eğitim ve gelişme fırsatları yaratarak, ortakların ve işletmelerinin başarısına katkıda bulundukları görüşünü savunan katılımcı oranı %37,5; Kooperatif ortaklarının, girişimcilik, üretim, pazarlama ve satış konularıyla ilgili güncel gelişmeler konusunda düzenli olarak eğitildikleri görüşünü savunan katılımcı oranı %17,5; kooperatif ortaklarının, yasal düzenlemeler, fırsatlar ve tehditler konularındaki güncel

gelişmeler hakkında düzenli olarak bilgilendirildikleri görüşünü savunan katılımcı oranı %45,0 ve kooperatif ortaklarının sektördeki teknolojik gelişmeler, insan kaynaklarının sahip olmaları gereken yeni bilgi ve beceriler konusunda düzenli olarak eğitildikleri görüşünü savunan katılımcı oranı da %20,0'dir.

Son olarak; kooperatif ortaklarının eğitim düzeylerinin yüksek olduğunu ifade eden katılımcı oranı %15 ve ortaklar, kooperatifler ve kooperatifçilik konusunda oldukça bilgi sahibi oldukları görüşünü savunan katılımcı oranı da %25'tir.

4.2.2. Örgütsel kapasite

Kooperatif kapasite analizi ölçeğinin uygulandığı 40 kişilik kooperatif yöneticisinden, kooperatiflerin örgütsel kapasiteleri hakkında elde edilen bulgular Tablo 26, Tablo 27 ve Tablo 28'de verilmiştir.

Tablo 26: Kadınların kooperatiflerde temsil edilme oranı

Kadın ortak sayısı	Frekans	Yüzde
Yok	19	55,9
1-4 kişi	8	23,5
5-7 kişi	3	8,8
8 kişi ve üzerinde	4	11,8
Toplam	34	100,0

Veri toplanılan toplam 34 kooperatif içerisinde kadın ortak sayısının belirlenmesi konusunda yapılan analizler, kooperatiflerin %55,9'unda kadın bir ortak bulunmadığını ortaya koymaktadır. Daha ilginç olan, 8 ve üzerinde kadın ortağa sahip olan 4 kooperatiften 3'ünün kadın kooperatifi olmasıdır.

Tablo 27: Kooperatifte istihdam edilmiş düzenli olarak çalışan sayısı

İstihdam Edilmiş Çalışan Sayısı	Frekans	Yüzde
Yok	14	35,0
1-4 kişi	20	50,0
5-7 kişi	3	7,5
8 kişi ve üzerinde	3	7,5
Toplam	34	100,0

Veri toplanılan 34 kooperatifin %35'inde kooperatifin işleyişine katkı sunmak amacıyla istihdam edilmiş herhangi bir çalışan bulunmamaktadır. Kooperatiflerin %50'sinde, istihdam edilmiş çalışan sayısı 1 ile 4 kişi arasındadır. İstihdam edilen çalışan sayısı 5 kişi ve üzerinde olan kooperatif sayısı %15'tir.

Tablo 28: Örgütsel kapasite

Örgüt Kapasitesi	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Kooperatiflerin tanımlanmış kısa, orta ve uzun vadeli somut hedefleri vardır.	15	37,5	20	50,0	5	12,5	40	100.0
Kooperatiflerin ayrıntılı olarak hazırlanmış strateji ve eylem planları bulunmaktadır.	11	27,5	22	55,0	7	17,5	40	100.0
Kooperatiflerin ilişkili olduğu sektör ve pazar analizi yapılmış, paydaşlar tanımlanmıştır.	17	42,5	16	40,0	7	17,5	40	100.0
Kooperatiflerin diğer kooperatiflerle ve üst birliklerle kurulmuş güçlü ilişkileri ve işbirlikleri vardır.	10	25,0	16	40,0	14	35,0	40	100.0
Kooperatifler donanımlı bir fiziksel alana sahip ve kolay erişilebilir bir konumdadırlar.	20	50,0	12	30,0	8	20,0	40	100.0
Kooperatifler; cinsel, sosyal, ırksal, siyasal ve dinsel ayrımcılık olmaksızın, üyeliğin sorumluluklarını kabul eden herkese açık, gönüllülük esasına dayalıdır.	36	90,0	4	10,0	0	0,0	40	100.0
Kooperatifler; üyelerce denetlenen, üyelerin eşit oy hakkına sahip oldukları demokratik bir işleyişe sahiptir.	31	77,5	9	22,5	0	0,0	40	100.0
Ortaklar kooperatif sermayesine adil bir şekilde katkıda bulunur ve bunu demokratik olarak yönetirler.	27	67,5	10	25,0	3	7,5	40	100.0
Kooperatifler özerk, dışarıdan herhangi bir baskı olmaksızın, kararların yalnızca ortaklar tarafından alındığı ve uygulandığı kuruluşlardır.	29	72,5	10	25,0	1	2,5	40	100.0
Kooperatifler; ortaklarına, yöneticilerine ve çalışanlarına, kendilerini geliştirme ve eğitim imkânı sağlarlar.	12	30,0	15	37,5	13	32,5	40	100.0
Kooperatiflerin, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve özel sektör temsilcileri ile kurulmuş güçlü ilişkileri vardır.	15	37,5	10	25,0	15	37,5	40	100.0
Kooperatifler, bir yandan ortakların ihtiyaçlarına odaklanırken, diğer yandan da toplumsal sorumluluk projeleri uygularlar.	6	15,0	16	40,0	18	45,0	40	100.0

Kapasite analizi ölçeği uygulanan 40 kooperatif yöneticisinden elde edilen bulgulara göre kooperatiflerin tanımlanmış kısa, orta ve uzun vadeli somut hedefleri olduğunu ifade eden katılımcı oranı %37,5; kooperatiflerin ayrıntılı olarak hazırlanmış strateji ve eylem planları olduğunu ifade eden katılımcı oranı %27,5 ve kooperatiflerin ilişkili olduğu sektör ve pazar analizinin yapıldığını ve paydaşların tanımlanmış olduğunu ifade eden katılımcı oranı da %42,5'tir.

Kooperatiflerin diğer kooperatiflerle ve üst birliklerle kurulmuş güçlü ilişkileri ve işbirlikleri olduğunu ifade eden katılımcı oranı ise yalnızca %25'tir. Katılımcıların %50'si, kooperatiflerin donanımlı bir fiziksel alana sahip ve kolay erişilebilir bir konumda olduklarını ifade etmişlerdir.

Kooperatiflerin; ortaklarına, yöneticilerine ve çalışanlarına kendilerini geliştirme ve eğitim imkânı sağladıklarını ifade eden katılımcı oranı %30, kooperatiflerin yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve özel sektör temsilcileri ile kurulmuş güçlü ilişkileri bulunduğunu ifade eden katılımcı oranı %37,5 ve kooperatiflerin bir yandan ortaklarının ihtiyaçlarına odaklanırken, diğer yandan da toplumsal sorumluluk projeleri uyguladıklarını ifade eden katılımcı oranı da %15'tir.

4.2.3. Bilgi, İzleme ve Raporlama Kapasitesi

Kooperatif kapasite analizi ölçeğinin uygulandığı 40 kişilik kooperatif yöneticisinden, kooperatiflerin bilgi, izleme ve raporlama kapasiteleri hakkında elde edilen bulgular Tablo 29’da verilmiştir.

Tablo 29: Bilgi, izleme ve raporlama kapasitesi

Bilgi, İzleme ve Raporlama Kapasitesi	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Kooperatifin elde ettiği sonuçlarla ilgili olarak performans ölçümleri yapılır ve rapor edilir.	13	32,5	19	47,5	8	20,0	40	100.0
Kooperatifin faaliyet gösterdiği sektördeki yenilikler ile teknoloji ve insan kaynakları ile ilgili yeni gelişmeler düzenli olarak izlenir ve rapor edilir.	14	35,0	15	37,5	11	27,5	40	100.0
Kooperatifin işleyişine etki edecek yerel, bölgesel ve ulusal riskler, fırsatlar ve tehditler düzenli olarak izlenir ve rapor edilir.	13	32,5	17	42,5	10	25,0	40	100.0
Ortakların ve müşterilerin istekleri, beklentileri, şikâyet ve önerileri sistematik olarak izlenir ve rapor edilir.	13	32,5	16	40,0	11	27,5	40	100.0
Diğer kooperatiflerle kıyaslama ve karşılaştırma çalışmaları gerçekleştirilir.	8	20,0	19	47,5	13	32,5	40	100.0

Kooperatiflerin elde ettikleri sonuçlarla ilgili olarak performans ölçümleri yapıldığı ve rapor edildiği yönünde görüş bildiren katılımcı oranı %32,5, kooperatiflerin faaliyet gösterdiği sektördeki yenilikler ile teknoloji ve insan kaynakları ile ilgili yeni gelişmelerin düzenli olarak izlendiği ve rapor edildiği yönünde görüş bildiren katılımcı oranı %35,0, kooperatiflerin işleyişine etki edecek yerel, bölgesel ve ulusal riskler, fırsatlar ve tehditlerin düzenli olarak izlendiği ve rapor edildiği yönünde görüş bildiren katılımcı oranı %32,5 ve kooperatiflerde ortakların ve müşterilerin isteklerinin, beklentilerinin, şikâyet ve önerilerinin sistematik olarak izlendiği yönünde görüş bildiren katılımcı oranı da yine %32,5’tir. Araştırmaya katılan kooperatif yöneticileri içerisinde diğer kooperatiflerle kıyaslama ve karşılaştırma çalışmaları gerçekleştirildiğini belirtenlerin oranı ise yalnızca %20’dir.

4.2.4. Teknoloji ve İletişim Kapasitesi

Kooperatif kapasite analizi ölçeğinin uygulandığı 40 kişilik kooperatif yöneticisinden, kooperatiflerin teknoloji ve iletişim kapasiteleri hakkında elde edilen bulgular Tablo 30’da verilmiştir.

Tablo 30: Teknoloji ve iletişim kapasitesi

Teknoloji ve İletişim Kapasitesi	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Kooperatifin kapsamlı bilgiler içeren ve düzenli olarak güncellenen kurumsal bir web sayfası vardır.	14	35,0	7	17,5	19	47,5	40	100.0
Kooperatifin, ortaklarını ve diğer paydaşları bilgilendirmek amacıyla aktif olarak kullandığı twitter, instagram, facebook, blog, vb. kurumsal sosyal medya hesapları vardır.	15	37,5	11	27,5	14	35,9	40	100.0
Ortaklar, ihtiyaç duymaları halinde kooperatif yöneticilerine telefon, e-mail gibi araçlarla kolaylıkla ve zamanında ulaşabilirler.	30	75,0	10	25,0	0	0,0	40	100.0
Kooperatifin faaliyet alanı ile ilgili bilimsel yayınlar, raporlar ve araştırma sonuçları ortaklarla düzenli olarak paylaşılır.	13	32,5	13	32,5	14	35,0	40	100.0
Diğer kooperatifler, üst birlikler, yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve diğer paydaşlar belirli aralıklarla ziyaret edilir.	13	32,5	12	30,0	15	37,5	40	100.0
Ortakların önemli günleri, başarıları, üzüntüleri, vb. takip edilir ve diğer ortaklarla paylaşılır.	15	37,5	11	27,5	14	35,0	40	100.0
Ortakların bir araya gelmelerini ve bağlılık oluşturmalarını sağlamak amacıyla, belirli gün ve haftalarda sosyal etkinlikler düzenlenir.	8	20,0	10	25,0	22	55,0	40	100.0

Kapasite analizi ölçeği uygulanan 40 kooperatif yöneticisinden elde edilen verilerin çözümlenmesi yoluyla elde edilen bulgulara göre kooperatiflerin kapsamlı bilgiler içeren ve düzenli olarak güncellenen kurumsal bir web sayfaları bulunduğunu ifade eden katılımcı oranı %35, kooperatiflerin, ortaklarını ve diğer paydaşları bilgilendirmek amacıyla aktif olarak kullandıkları twitter, instagram, facebook, blog, vb. kurumsal sosyal medya hesapları bulunduğunu ifade eden katılımcı oranı da %37,5’tir. Katılımcı kooperatif yöneticilerinin %75’i

ortakların, ihtiyaç duymaları halinde kooperatif yöneticilerine telefon, e-mail gibi araçlarla kolaylıkla ve zamanında ulaşabildiklerini ifade etmişlerdir. Diğer kooperatiflerin, üst birliklerin, yerel yönetimlerin, üniversitelerin, sivil toplum kuruluşlarının ve diğer paydaşların belirli aralıklarla ziyaret edildiğini ifade eden katılımcı oranı %32,5'tir. Son olarak, ortakların önemli günlerinin, başarılarının, üzüntülerinin, vb. takip edildiğini ifade eden katılımcı oranı %37,5; ortakların bir araya gelmelerini ve bağlılık oluşturmalarını sağlamak amacıyla, belirli gün ve haftalarda sosyal etkinlikler düzenlendiğini ifade eden katılımcı oranı da %20'dir.

4.2.5. Finans Kapasitesi

Kapasite analizi ölçeğinin uygulandığı 40 kişilik kooperatif yöneticisinden, kooperatiflerin finans kapasiteleri hakkında elde edilen bulgular Tablo 31'de verilmiştir.

Tablo 31: Son birkaç yıl içinde kooperatiflerin ortak sayısındaki değişim

Finansal veriler	Artıyor		Durağan		Azalıyor		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Son birkaç yıl içinde kooperatifin ortak sayısındaki değişim	8	20,0	30	75,0	2	5,0	40	100,0

Katılımcı kooperatif yöneticilerinden kooperatifin ortak sayısındaki değişim konusunda elde edilen bulgulara göre son birkaç yıl içerisinde kooperatif ortak sayısının artış gösterdiğini ifade eden katılımcı oranı %20, ortak sayısının durağan olduğunu ifade eden katılımcı oranı %75 ve son birkaç yıl içerisinde ortak sayısının azaldığını ifade eden katılımcı oranı da %5'tir.

Tablo 32: Son birkaç yıl içinde kooperatiflerin ekonomik performansındaki değişim

Ekonomik Performans	Frekans	Yüzde
Büyük ölçekte zarar verdi.	6	15,0
Küçük ölçekte zarar verdi.	5	12,5
Denk bütçe konumunu korudu.	17	42,5
Küçük ölçekte gelir elde etti.	10	25,0
Büyük ölçekte gelir elde etti.	2	2,5

Kooperatif yöneticilerinden, son birkaç yıl içerisinde kooperatiflerin ekonomik performansındaki değişim konusunda elde edilen bulgulara göre son birkaç yıl göz önünde bulundurulduğunda, kooperatifin büyük ölçüde zarar verdiğini ifade eden katılımcı oranı %15, son birkaç yıl içinde kooperatifin küçük ölçekte zarar verdiğini ifade eden katılımcı oranı %12,5, son birkaç yıl içinde kooperatifin denk bütçe konumunu koruduğunu ifade eden katılımcı oranı %42,5, son birkaç yıl içerisinde kooperatifin küçük ölçekte gelir elde ettiğini ifade eden katılımcı oranı %12,5, son birkaç yıl içerisinde kooperatifin büyük ölçekte gelir elde ettiğini ifade eden katılımcı oranı da %2,5'tir.

Tablo 33: Kooperatiflerin sunduğu mal ve hizmetler ile piyasa karşılaştırması

Kooperatif / Piyasa	Frekans	Yüzde
Kooperatifimiz ortaklarına piyasa koşullarından daha avantajlı mal ve hizmet sunmaktadır.	24	60,0
Kooperatifimizin sunduğu mal ve hizmetler piyasa koşullarıyla benzerlik göstermektedir.	7	17,5
Kooperatifimiz mal ve hizmet sunumu konusunda piyasa koşulları ile rekabet etmekte zorlanmaktadır.	9	22,5

Kooperatif yöneticilerinin %60'ı kooperatiflerin ortaklarına piyasadan daha avantajlı mal ve hizmet sundukları görüşündedirler. Kooperatiflerin sunduğu mal ve hizmetlerin piyasa koşullarıyla benzerlik gösterdiğini ifade eden katılımcı oranı %17,5 ve kooperatiflerin mal ve hizmet sunumu konusunda piyasa koşulları ile rekabet etmekte zorlandıklarını ifade eden katılımcı oranı da %22,5'tir.

Tablo 34: Son birkaç yıl içinde, kooperatifin sunduğu mal ve hizmetlerden yararlanan ortak sayısındaki değişim

Hizmetlerden yararlanan ortak sayısı	Artıyor		Durağan		Azalıyor		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Son birkaç yılı içinde kooperatifin sunduğu mal ve hizmetlerden yararlanan ortak sayısı	17	42,5	19	47,5	4	10,0	40	100,0

Son birkaç yıl içinde kooperatiflerin sunduğu mal ve hizmetlerden yararlanan ortak sayısı konusunda elde edilen verilere göre katılımcı kooperatif yöneticilerinden %42,5'i kooperatifin

sunduğu mal ve hizmetlerden yararlanan ortak sayısının artış gösterdiğini, %47,5'i kooperatifin sunduğu mal ve hizmetlerden yararlanan ortak sayısının durağan olduğunu, %10'u da kooperatifin sunduğu mal ve hizmetlerden yararlanan ortak sayısının azalma gösterdiğini ifade etmişlerdir.

Tablo 35: Kooperatifin son birkaç yıl içinde ortaklarına risturn ödemesi ya da benzeri bir ödeme yapma durumu

Hizmetlerden yararlanan ortak sayısı	Evet		Hayır		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Kooperatif son birkaç yıl içinde ortaklarına risturn ödemesi ya da benzeri bir ödeme yaptı mı?	7	17,5	33	82,5	40	100.0

Katılımcılardan elde edilen verilere göre kooperatiflerin son birkaç yıl içinde ortaklarına risturn ödemesi ya da benzeri bir ödeme yaptığını ifade eden katılımcı oranı %17,5, kooperatiflerin ortaklarına herhangi bir ödeme yapmadıklarını ifade eden katılımcı oranı da %82,5'tir.

Tablo 36: Finans kapasitesi

Finans Kapasitesi	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Kooperatifler öz kaynak sağlama konusunda sorun yaşamazlar.	22	55,0	12	30,0	6	15,0	40	100.0
Kooperatif ortaklarının ekonomik güçleri ve gelir düzeyleri yüksektir.	12	30,0	20	50,0	8	20,0	40	100.0
Ortaklar kooperatife öz sermaye sağlama konusunda isteklidirler.	18	45,0	12	30,0	10	25,0	40	100.0
Ortaklar ekonomik yükümlülüklerini zamanında yerine getirirler.	18	45,0	16	40,0	6	15,0	40	100.0
Kooperatifler hibe, devlet yardımı alma, bankalardan ve finans kuruluşlarından finansman sağlama konusunda sorun yaşamazlar.	11	27,5	19	47,5	10	25,0	40	100.0
Kooperatifler vadesi gelen borçlarını zamanında öderler.	29	72,5	10	25,0	1	2,5	40	100.0

Kapasite analizi ölçeği uygulanan 40 kooperatif yöneticisinden elde edilen verilerin çözümlenmesi yoluyla elde edilen bulgulara göre kooperatiflerin öz kaynak sağlama konusunda sorun yaşamadıklarını ifade eden katılımcı oranı %55, kooperatif ortaklarının

ekonomik güçlerinin ve gelir düzeylerinin yüksek olduğunu ifade eden katılımcı oranı da %30'dur. Katılımcıların %45'i ortakların kooperatife öz sermaye sağlama konusunda istekli olduklarını ve yine %45'i de ortaklar ekonomik yükümlülüklerini zamanında yerine getirdiklerini ifade etmişlerdir. Son olarak; kooperatiflerin hibe, devlet yardımı alma, bankalardan ve finans kuruluşlarından finansman sağlama konusunda sorun yaşamadıklarını ifade eden katılımcı oranı %27,5, kooperatiflerin vadesi gelen borçlarını zamanında ödediklerini ifade eden katılımcı oranı da %72,5'tir.

4.3. SWOT Analizi Araştırması ile ilgili Bulgular

SWOT Analizi Ölçeğinin uygulandığı kooperatif yöneticileri ile kooperatif ortaklarından oluşan 42 kişilik grubun demografik verileri Tablo 37'de sunulmuştur.

Tablo 37: Katılımcıların demografik bilgileri

Kooperatif İçindeki Pozisyon	Frekans	Yüzde
Başkan	7	16,7
Yönetim kurulu üyesi	7	16,7
Kooperatif ortağı	28	66,7
Toplam	42	100,0

Katılımcılar içerisinde en büyük oranı %66,7 ile kooperatif ortakları oluşturmaktadır. Yine katılımcılar içerisinde kooperatif başkanlarının oranı ile yönetim kurulu üyelerinin oranı eşittir ve %16,7'dir.

Tablo 38: Katılımcıların kooperatifçilik deneyimleri

Kooperatif Deneyimi	Frekans	Yüzde
1-5 yıl	9	21,4
6-10 yıl	17	40,5
11-15 yıl	6	14,3
16 yıl ve üzeri	10	23,8
Toplam	42	100,0

SWOT Analizi ölçeği uygulanan kooperatif yöneticileri ile kooperatif ortaklarından oluşan grubun kooperatif deneyimleri konusunda elde edilen bulgular, katılımcıların %78,6'sının kooperatifçilik konusunda beş yılın üzerinde bir deneyime sahip olduklarını göstermektedir.

Tablo 39: Kooperatif yöneticilerinin ve ortakların yaş dağılımları

Yaş	Frekans	Yüzde
29-39	7	16,7
40-50	13	31,0
51-61	19	45,2
62 ve üzeri	3	7,1
Toplam	42	100,0

Kooperatif yöneticileri ve kooperatif ortakları yaşları yönüyle ele alındığında, %47,7'sinin 29-50 yaş aralığında oldukları görülmektedir. Yaşları 51-61 aralığında olanların oranı %45,2, yaşları 62 ve üzerinde olanların oranı da %7,1'dir.

Tablo 40: Kooperatif yöneticilerinin ve ortakların cinsiyet ve eğitim düzeylerine göre dağılımları

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Kadın	9	21,4
Erkek	33	78,6
Toplam	42	100,0
Eğitim Düzeyi	Frekans	Yüzde
İlkokul ya da ortaokul	12	28,6
Lise	23	54,8
Ön lisans	3	7,1
Lisans	4	9,5
Lisansüstü	0	0,0
Toplam	42	100,0

Kooperatif yöneticileri ve kooperatif ortaklarının oluşturduğu grup cinsiyet değişkeni yönüyle ele alındığında, kadınların kooperatifler içerisinde temsil edilme oranı %21,4, erkeklerin kooperatifler içerisinde temsil edilme oranı ise %78,6'dır. Konu eğitim düzeyi yönüyle ele alındığında ise kooperatif yöneticileri ve kooperatif ortaklarının oluşturduğu grubun %28,6'sı ilkokul ya da ortaokul, %54,8'i lise, %7,1'i ön lisans ve %9,5'i de lisans düzeyinde bir eğitime sahiplerdir. Araştırmaya katılan kooperatif yöneticileri ve kooperatif ortakları içerisinde lisansüstü düzeyde eğitime sahip herhangi bir kimse bulunmamaktadır.

Tablo 41: Rize ilindeki kooperatiflerin faaliyet alanları

Rize ilindeki Kooperatiflerin Faaliyet Alanları	Frekans	Yüzde
Su Ürünleri Satışı	30	36,6
Yolcu Taşımacılığı	17	20,8
Düşük Faizli Kredi	14	17,1
Gübre Satışı	7	8,5
Arı ve Arı Ürünleri Satışı	7	8,5
El Sanatları Ürünleri Satışı	3	3,7
Hayvansal Ürünler	2	2,4
Organik Ürün Satışı	1	1,2
Yaş Sebze ve Meyve Satışı	1	1,2
Toplam	82	100.0

Araştırma kapsamında veri toplanılan 82 kooperatif faaliyet alanlarına göre analiz edildiğinde, kooperatiflerin %36,6'sı su ürünleri, %20,8'i yolcu taşımacılığı, %17,1'i düşük faizli kredi sağlama, %8,5'i gübre satışı, %8,5'i arı ve arı ürünleri satışı, %2,4'ü hayvansal ürün satışı, %1,2'si ise organik ürün satışı ile yaş sebze ve meyve satışı alanlarında faaliyet gösterdikleri görülmektedir.

Tablo 42: Kooperatifler için fırsatlar

Fırsatlar	Kesinlikle Katılıyorum		Kısmen Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Rize ilinin coğrafi konumu ve denize kıyısı olması kooperatifçilik için önemli bir avantajdır.	29	69,0	10	23,8	1	2,4	2	4,8	0	0,0	42	100.0
Rize ilinin Türkiye siyasetinde etkin rol oynuyor olması kooperatifçiliğe de olumlu yansımaktadır.	24	57,1	4	9,5	1	2,4	10	23,8	3	7,1	42	100.0

Rize ilinin coğrafi konumu ve denize kıyısı olmasının kooperatifçilik için önemli bir avantaj olduğunu ifade eden katılımcı oranı toplamda %92,8'dir. Rize ilinin Türkiye siyasetinde etkin rol oynuyor olmasının kooperatifçiliğe de olumlu yansıdığını ifade eden katılımcı oranı da toplamda %66,6'dır.

Tablo 43: Dönemsel tehditler

Dönemsel Tehditler	Kesinlikle Katılıyorum		Kısmen Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Suriyeli, Afgan, Gürcü, vb. mültecilerin kitlesel olarak gelmeleri, Rize ilindeki kooperatifçiliği olumsuz etkilemektedir.	20	47,6	5	11,9	8	19,0	8	19,0	1	2,4	42	100,0
Kooperatifler, ekonomik krizler, enflasyon ve dövizdeki dalgalanmalar nedeniyle yaşanan olumsuzluklardan üst düzeyde etkilenmektedirler.	26	61,9	6	14,3	4	9,5	5	11,9	1	2,4	42	100,0
COVID-19 salgını ve devamında yaşananlar Rize’de kooperatifçilik konusunda oldukça olumsuz sonuçlara yol açmıştır.	30	71,4	8	19,0	1	2,4	2	4,8	1	2,4	42	100,0
Rize ilinin göç veren bir il olması kooperatifçiliği olumsuz etkilemektedir.	17	40,5	8	19,0	13	31,0	3	7,1	1	2,4	42	100,0
Sel, orman yangınları, denizlerde yaşanan müsilaj gibi doğal afetler kooperatifleri son derece olumsuz etkilemiştir.	18	42,9	10	23,8	2	4,8	10	23,8	2	4,8	42	100,0

Katılımcıların %59,5’i, Suriyeli, Afgan, Gürcü, vb. mültecilerin kitlesel olarak gelmelerinin Rize ilindeki kooperatifçiliği olumsuz etkilediği görüşündedirler. Kooperatiflerin ekonomik daralma, enflasyon ve dövizdeki dalgalanmalar nedeniyle yaşanan olumsuzluklardan üst düzeyde etkilendiğini ifade eden katılımcı oranı %76,2’dir. Katılımcıların oldukça önemli bir bölümüne göre (%90,4), COVID-19 salgınının yol açtığı olumsuz koşullar Rize’de kooperatifçilik konusunda oldukça olumsuz sonuçlara yol açmıştır. Sel, orman yangınları, denizlerde yaşanan müsilaj gibi doğal afetlerin kooperatifleri olumsuz etkilediğini ifade eden toplam katılımcı oranı %66,7; Rize ilinin göç veren bir il olmasının kooperatifçiliği olumsuz etkilediğini ifade eden katılımcı oranı da %59,5’dur.

COVID salgını nedeniyle bakanlıkların ve yerel yönetimlerin yolcu taşımacılığı konusunda aldıkları seyretilmiş tasıma zorunluluğu kararı kooperatifleri olumsuz etkilediği, katılımcıların yazılı olarak ifade ettikleri bir başka tehdittir.

Tablo 44: Küresel tehditler

Küresel Tehditler	Kesinlikle Katılıyorum		Kısmen Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Çok uluslu şirketlerin piyasa üstünlükleri yerel kooperatifler için önemli bir tehdit oluşturmaktadır.	22	52,4	8	19,0	7	16,7	3	7,1	2	4,8	42	100.0

Katılımcıların %71,4'ü, çok uluslu şirketlerin ürün ve marka çeşitliliği ile fiyatlandırma konularında piyasadaki üstünlüklerinin, yerel kooperatifler için önemli bir tehdit oluşturduğu görüşündedirler.

Katılımcıların konu hakkında yazılı olarak belirttikleri ek görüşleri ise şöyledir:

- Rize ilinin bitki örtüsünün, doğal tarım ve hayvancılık yapmaya, bölgeye özel organik tarım yapmaya elverişli olması önemli bir fırsattır.
- Yakın zamanda kadın kooperatiflerinin kurulmaya başlamış olması bir fırsat olarak görülmektedir.
- Rize ilinde ve ilçelerinde faaliyet gösteren çok sayıda kooperatif bulunması bir fırsat olarak görülmektedir.
- Rize ilinde köklü sayılabilecek bir kooperatifçilik geçmişi ve deneyimi olması fırsat olarak görülen bir başka konudur.
- Rize ilinde sosyolojik olarak insan ilişkileri ile hemşericilik ve akrabalık bağlarının güçlü olması kooperatifçilik için önemli bir fırsattır.

5. BÖLÜM: SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Gençlerin Kooperatif Kurmalarına ya da Kooperatiflere Katılmalarına Etki Eden Etmenler Araştırması ile ilgili Sonuçlar

1. Araştırmaya katılan gençlerin kooperatif ve kooperatifçilik konusundaki bilgileri oldukça sınırlı düzeydedir. Kooperatifçilikle ilgili konular hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğunu ifade eden gençlerin oranı, hiçbir konu başlığında %17,5'in üzerine çıkmamaktadır. Kooperatifleşmenin genç üreticilere ve girişimcilere sağlayacağı fırsatlar, kooperatiflerin ortaklarına sağladıkları fırsatlar ve kooperatiflerin üretim, pazarlama, dağıtım, işbirlikleri oluşturma vb. konularda üreticilere sağladıkları katkılar gençlerin hiçbir bilgiye sahip olmadıkları ya da en az bilgi sahibi oldukları konular olarak dikkat çekmektedir.
2. Araştırmaya katılan gençlerin oldukça önemli bir bölümü, kooperatifler ve kooperatifçilik hakkında sahip oldukları bilgileri çevrelerindeki insanlardan öğrendiklerini ifade etmektedirler. Kooperatifler hakkında sahip oldukları bilgileri öğrendikleri kaynak olarak kooperatif yöneticilerini ya da kooperatif ortaklarını işaret eden katılımcı oranı %10, televizyon, radyo, gazete, dergi gibi basın ve yayın kuruluşlarını işaret eden katılımcı oranı %7,5, sosyal medya araçlarını işaret eden katılımcı oranı %5 ve internet arama motorlarını işaret eden katılımcı oranı da %2,5'tir. Katılımcılar içerisinde kooperatifler ve kooperatifçilik konusunda ders ya da eğitim aldıklarını ifade edenlerin oranı yalnızca %10'dur.
3. Katılımcı gençlerin %52,5'inin aile üyeleri içerisinde ya da yakın çevrelerinde kooperatif yöneticisi ya da kooperatif ortağı kişiler bulunmaktadır. Aile üyeleri içerisinde ya da yakın çevrelerinde, kooperatif yöneticisi ya da kooperatif ortağı bulunmayan genç katılımcı oranı %47,5'tir.
4. Gençlerin %20'si ileride çalışma alanlarıyla ilgili bir kooperatife ortak olmayı hedeflemektedirler. Kendileri için uygun koşulların oluşması ve ikna olmaları durumunda bir kooperatife ortak olabileceklerini ifade eden gençlerin oranı %52,5, bir kooperatife ortak ya da yönetici olmak gibi bir düşüncesi olmadığını ifade eden gençlerin oranı da %27,5'tir.

5. Araştırmaya katılan gençlerin %60'ı, bir davet almaları durumunda kooperatifler ve kooperatifçilik konusunda verilecek bir eğitime katılacaklarını ifade etmişlerdir. Buna karşın, davet edilseler bile kooperatifler ve kooperatifçilik konusunda verilecek bir eğitime katılmayacaklarını ifade eden gençlerin oranı %40'tır.
6. Çalışma yaşamları süresince kooperatif kurma ya da kurulmuş bir kooperatife katılma konusunda herhangi bir davet aldığını ifade eden gençlerin oranı yalnızca %5; bu tür bir davet hiçbir zaman almadıklarını ifade eden gençlerin oranı %95'tir.
7. Katılımcı gençler içerisinde, kooperatifler ve kooperatiflerin elde ettikleri sonuçlar hakkında başarı hikayeleri duyduklarını belirtenlerin oranı %32,5, kooperatifler hakkında herhangi bir başarı hikayesi duymadıklarını ifade eden gençlerin oranı ise %67,5'tir. Buna karşın, gençlerin %22,5'i, kooperatifler ve kooperatiflerin elde ettikleri sonuçlar hakkında başarısızlık hikayeleri duyduklarını; %77,5'ide kooperatifler hakkında herhangi bir başarısızlık hikayesi duymadıklarını ifade etmişlerdir.
8. Gençlere göre, çalışma alanlarıyla ilgili bir kooperatife katılmaya karar verme konusunda kendilerini ikna edebilecek en önemli güdüleyiciler, oransal büyüklük sırasıyla, kooperatife katılmanın kendilerine yeni iş fırsatları yaratması %57,5, hukuki güvence sağlaması %55, işleriyle ilgili yeni bilgi ve beceriler kazanma imkânı vermesi %52,5, saygınlık ve statü sağlaması %50 ve kooperatif içerisinde kendilerine verilecek pozisyon (başkan, yönetici, vb.) %50'dir.
9. Araştırmaya katılan gençlerin %82,5'i kooperatiflere ve kooperatifçiliğe ilgi duydukları biçiminde görüş belirtmişlerdir. Gençlerin %37,5'i kooperatifleri yaygın olarak erkeklerin egemen oldukları kuruluşlar olarak algılamaktadırlar. Bu görüşe katılmadıklarını belirten katılımcı oranı ise %40'dır. Bir kooperatife katılmaları durumunda kooperatif içerisinde alınacak kararlarda düşüncelerinin saygı göreceğine inanmayan katılımcıların oranı %30'dur. Bu oran, bir başka soruda yer alan kooperatif yöneticilerinin gençlere yol gösterici olmadıklarına inandıklarını belirten katılımcı oranı %37,5 ve gençlerin kooperatiflere katılımları durumunda kabul görececeklerini ve alınan kararlarda etkili olacaklarına inanmadıklarını ifade eden katılımcı oranı olan %35 ile örtüşmektedir. Araştırma grubunda yer alan gençlerin %37,5'i kooperatiflerin yeterince bilinir ve tanınır olmadıklarını düşünmektedirler. İlginç bir bulgu, gençlerin %25'inin kooperatiflerin ekonomik ve siyasi yönden güçlü olan kişilere hizmet ettiğine inandıklarını ifade etmeleridir. Bu görüşe katılmadıklarını belirten gençlerin oranı ise %35'tir. Gençler

içerisinde %40'lık bir oran, kooperatiflerde ortaklar tarafından gerçekleştirilen demokratik bir denetimin söz konusu olduğu görüşüne katılmamaktadırlar. Ortakların kooperatif sermayesine adil bir şekilde katkıda bulundukları ve bunu demokratik olarak yönettikleri görüşüne katılmadıklarını ifade eden katılımcı oranı da %45'dir.

10. Gençlerin yazılı olarak ifade ettikleri ek açıklamalarına göre çalıştıkları kuruluşlarda iş yaşamı konusunda karşılaştıkları en temel zorluklar ve ihtiyaçları; çalışma saatlerinin yoğunluğu, gençlerin kişisel gelişimlerine ve özel yaşamlarına yeterince zaman ayıramamalarıdır. Birçok sektörde üretim sürecinin oldukça yoğun bir emek ve zaman gerektirmesine karşın, ürün fiyatlarının düşüklüğü nedeniyle gençler oldukça düşük ücretlerle çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Bazı ürünlerin alımı konusunda devlette kota uygulaması söz konusudur. Bu durumun farkında olan özel sektör de ürün alım fiyatlarını çok düşük tutmaktadır. Tüm bu sorunlar da ücret ve istihdam konusunda istenmeyen sonuçlara yol açmaktadır. Gençler sürekli olarak çalışabilecekleri bir iş bulmanın her zaman mümkün olmamasının rahatsızlığını yaşamakta, kaygı duymaktadırlar. Farklı sektörlerde faaliyet gösteren birçok kuruluşta sağlıklı bir iletişim ortamının olmaması gençlerin verimliliklerini de etkileyen önemli bir mutsuzluk kaynağıdır. Gençlerin özlük hakları ile düzenlemeler oldukça yetersizdir. Gençlere göre birçok işletme düşünmeye, farklı bakış açılarına önem ve değer vermemektedir.

11. Gençlerin kooperatiflere katılımlarının, kooperatiflerin işleyişine olumlu katkıları konusunda araştırmaya katılan gençlerin yazılı olarak ifade ettikleri açıklamaları şöyledir. Gençlerin yaratıcı, risk almaya ve yeni şeyler denemeye açık olmaları, sektöre ve kooperatifçiliğe önemli katkılar sağlayacaktır. Gençler yenilikçi bir bakış açısına sahip ve ileri görüşlülerdir. Onların katılımı kooperatifçiliğe önemli bir dinamizm katacaktır. Gençler üretim ve karar alma süreçlerinde etkin rol alacaklardır ve önleri açılacaktır. Gençler, yetişkinlere göre oldukça farklı bir düşünme ve akıl yürütme becerilerine sahiptirler. Gençlerin katkıları ile yaşanan birçok sorunun çözümünde yeni yöntem ve teknikler kullanılacak, yeni arayışlar ortaya çıkacak ve kooperatifçilik dinamizm kazanacaktır. Gençlerin enerjisiyle güçlü bir sinerji ortaya çıkacaktır. Üretkenlik ve verimlilik artacaktır. Çok seslilik sağlanacak ve alternatif düşünceler nicelik ve niteliksel olarak artış gösterecektir. Gençlerin kooperatiflerde daha çok yer almaları ile katılımcı demokratik yönetim güçlenecektir.

5.2. Gençlerin Kooperatif Kurmalarına ya da Kooperatiflere Katılmalarına Etki Eden Etmenler Araştırması ile ilgili Tartışma ve Öneriler

- Bu araştırmada elde edilen bulguların da gösterdiği gibi Türkiye’de güçlü bir kooperatifçilik geleneği olmasına karşın, kooperatifçilik özellikle gençler arasında çok iyi bilinen bir konu değildir. Öte yandan, kooperatifler hakkında bilinenler de çoğu zaman kooperatiflerle ilgili olumsuz yargılardır. Kooperatif işletmeler, ekonomik ve toplumsal kalkınmanın gerçekleştirilmesinde oldukça önemli bir potansiyele sahiptirler. Ancak, bu potansiyelin kullanılabilmesi, kooperatifçilik konusunda bilinçlenme ve kooperatifçiliğin önemini anlamayı gerektirmektedir. Kooperatif işletmelerin başarılı bir biçimde faaliyet gösterebilmeleri, ekonomik ve toplumsal kalkınma için üzerlerine düşen görevleri yerine getirilebilmeleri, her şeyden önce toplumun onay ve desteğini almaları ile mümkündür. Bu açıdan, toplumdaki bireylerin kooperatifleri nasıl algıladıkları oldukça önemlidir ve kooperatiflerin imajını da belirler (Turan, 2002).
- Türkiye’de özellikle konut yapı kooperatifleri gibi bazı kooperatif türleri için iyi bir imajın oluşmamış olması ve toplumda özellikle gençler arasında kooperatifçilik kültürü ve bilincinin yeterince gelişmemiş olması, kooperatif işletmelerin kapasitesinin tam olarak kullanılmasının önündeki en büyük engellerden birini oluşturmaktadır. Bu çerçevede, ekonomik işbirliğinin sağladığı katkı ve yararlar tam olarak anlaşılamamakta ve kooperatifleşmenin genç üreticilere ve girişimcilere sağlayacağı fırsatlardan yararlanılamamaktadır.
- Gençler arasında kooperatifçilik bilincinin oluşması ve gençlerin kooperatiflerin potansiyelinden daha iyi yararlanmasının sağlanması son derece önem taşımaktadır. Ancak araştırma sonuçları göstermektedir ki, gençlerin bu konuda bilgilenebilecekleri doğru kaynaklara ulaşma oranları düşüktür. Gençlerin bu konuda bilgilendirilmesinde en fazla etki sağlayacak alan, eğitimidir. Kooperatifçilik eğitimi raporumuzun önceki bölümlerinde de açıklandığı gibi, eğitim olgusu Türkiye’de kooperatifçiliğin önemli sorunlarından biridir. Günümüzde birçok ülkede, kooperatifçilik eğitimi çok erken yaşlarda başlamaktadır. Kooperatifçilik bilincinin yaygınlaştırılması için ülkemizde de ilköğretim düzeyinde eğitim ve etkinliklerin başlaması gerekmektedir. Ülkemizde; ortaklar, çalışanlar, yöneticiler ve toplumun kooperatifçilik eğitimine önem verilmemesi, kooperatiflerde yaşanan diğer

sorunlara da yol açmaktadır. İlkokuldan başlamak üzere, kooperatifçiliğe ilişkin doğru programlanmış bir kooperatifçilik eğitimi, küçük yaşlardan itibaren toplumdaki bireylerin kooperatifçilik konusunda bilinçlenmesi ve girişimcilikte kooperatifçiliği bir alternatif olarak görmesini sağlayacaktır.

- Diğer yandan, kooperatifçiliğin bilinirliğini artırmak ve kooperatifçiliği yaygınlaştırmak için, kurumsal kimlik, kurumsal imaj ve kurumsal itibar çalışmalarının yapılması oldukça önemlidir. Kooperatif işletmesinin mevcut durumu kurumsal kimliğini oluştururken, paydaşlarca algılanış biçimi ise imajını oluşturur. Kooperatif işletmenin iç ve dış çevresinde inanılabilirlik ve güvenilirlik elde etmesi sonucunda da kurumsal itibar ortaya çıkar. Günümüzde bir kooperatif işletmenin, iyi ürünler üretmesi ve sunması yeterli değildir. Öncelikle ürün ve hizmetlerin bilinirliğini ve itibarını artırmak gerekir (Ürper ve diğerleri, 2017). Bu nedenle de kurumsal iletişim ve halkla ilişkiler faaliyetlerinin güçlü olması gerekir. Bu tür çalışmalarla; kooperatiflerin özellikle yerel ekonomiye, toplumsal kalkınmaya ve istihdama katkılarının somut örneklerle geniş kitlelere anlatılması önemlidir.
- Türkiye’de kooperatiflere katılan gençlerin yarıdan fazlasının ailesinde ya da yakınlarında, bir kooperatif ortağı bulunmaktadır. Bu durum, onları kooperatiflere ortak olmaya motive eden ana etkeni de ortaya koymaktadır. Ancak gençlerin daha yüksek oranda kooperatifçiliğe yönelmesi için, kitlesel ve etkin bir kooperatifçilik eğitimine ihtiyaç bulunmaktadır.
- Araştırmada elde edilen sonuçlar, gençlerin kooperatiflere ortak olma ve kooperatifçilik alanında eğitim alma konusunda çok istekli olmadıklarını ortaya koymaktadır. Bu nedenle, gençleri bu konuda motive edecek mekanizmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Araştırmaya katılan gençlerin %82,5’i kooperatiflere ve kooperatifçiliğe ilgi duyduklarını belirtmişlerdir. Bu yüksek orana karşın, gençlerin kooperatiflere ortak olma oranlarının düşük olması, diğer bir ifade ile bu ilginin eyleme dönüşmemesi, gençlerin ek bir motivasyona ihtiyaçları olduğunu göstermektedir. Özellikle gençlerin kooperatifçiliğe yönelmesini sağlayacak, genç kooperatifçilere özgü teşvikler bu açıdan önem taşımaktadır. Örneğin; Türkiye’de

geçmişte, kooperatifçilik alanında lisansüstü tez yazanlara yönelik Ticaret Bakanlığı teşvikleri olmasına karşın bu teşvikler, içinde bulunduğumuz dönemde aktif değildir.

- Araştırma sonuçları, gençlerin kooperatiflerin yönetim ve denetimleri ve bu alanlarda yol gösterici olan evrensel kooperatifçilik ilkeleri konusunda da bilgi yetersizlikleri olduğunu ortaya koymaktadır. Bu ilkeler, kooperatif işletmeleri diğer işletmelerden ayırır. Gençlerin kooperatif ilkeleri konusundaki bilgi eksiklikleri, onların; kooperatiflerde erkek egemenliğinin olduğu, kooperatiflerde kendi kararlarının saygı görmeyeceği, alınan kararlarda etkili olamayacakları, kooperatiflerin ekonomik ve siyasi yönden güçlü kişilere hizmet ettiği ve yönetim ve denetimin demokratik olmadığı gibi görüşlere sahip olmalarına neden olmaktadır. Bu algılar, bilgi eksikliğinin yanı sıra kooperatiflerle ilgili kötü örneklerden de kaynaklanmış olabilir.
- Gençleri kooperatiflere yönlendirmek için başarılı kooperatiflerin ve özellikle de yeni nesil kooperatiflerin tanıtım ve bilgilendirme aktiviteleri gerçekleştirmeleri önem taşımaktadır. Zaman zaman gençleri kooperatiflerine davet ederek, kooperatif aktiviteleri ve kooperatiflerin sağlayacağı katkılar konusunda bilgilendirmeleri, gençlerin kooperatiflere olan ilgilerini artıracaktır. Gençlerin kooperatiflere ilgilerinin artırılması ve kooperatif işletmelere yönelmelerinin sağlanması noktasında, Dijital Yerliler olarak anılan Z kuşağını özellikle dikkate almak gerekmektedir. İnternet ve taşınabilir dijital teknolojiye erişimle büyümüş olan Z kuşağı, bazılarına göre 1990-2010, bazılarına göre 1994-2012 ve bazılarına göre ise, 1997-2012 tarihleri arasında doğanlar olarak anılmaktadır. Bu kuşak, teknolojiye yatkın ve sosyal medya ile iç içe bir kuşaktır. Neredeyse çevrimiçi yaşayan bu kuşak, dünyada çalışan nüfusun %20'sini, tüketicilerin ise %40'ını oluşturmaktadır. Aynı anda birden fazla teknolojik cihazı kullanan bu kuşak; analitik, ne istediğini bilen ve dijital dünyadan da ne istediğinin bilinmesini isteyen bir kuşaktır. Sosyalleşmeyi de dijital dünyada yaşayan bu kuşak, teknolojiye olan hakimiyetiyle, iş dünyasının bu konuda gereksinim duyduğu becerilere de sahiptir. Kooperatifçilik alanında, gençleri bilinçlendirme ve özendirme konusunda önerilerde bulunurken bu kuşağı özellikle dikkate almak gerekmektedir. Bu nedenle, geleneksel öğrenme yöntemleri yerine, gençlerin çok fazla zaman geçirdiği İnternet ve sosyal medya araçlarından, kooperatifçiliğe ilişkin eğitim ve bilinçlendirme konusunda yararlanma olanakları da değerlendirilmelidir. Gençlere

önemli fırsatlar sunacak ve istihdam olanakları yaratacak kooperatif modeller hakkında, dijital mecralardan gençlerin bilinçlenmesi sağlanmalı ve ilgileri çekilmelidir.

- Araştırmaya katılan gençlerin konu hakkındaki ek görüş ve düşüncelerine ilişkin sonuçlar, bir yandan gençlerin iş yaşamında karşılaştıkları zorlukları ve ihtiyaçlarını ortaya koyarken, diğer yandan gençlerin kooperatiflere katılımının, kooperatiflerin işleyişine sağlayabilecekleri olumlu katkıları ortaya koymuştur. Bu sonuçlara kısaca bakılacak olursa, gençlerin iş yaşamında aşağıdaki zorluklarla karşılaştıkları görülmektedir:
 - Çalışma saatlerinin yoğunluğundan dolayı kendilerine zaman ayıramama,
 - Düşük ücretler,
 - Düzenli bir iş bulamama,
 - Sağlıklı bir iletişim ortamının olmamasından kaynaklanan, verimsizlik ve mutsuzluk,
 - Özlük hakları ile ilgili yetersiz düzenlemeler,
 - Düşünce ve farklı bakış açılarına önem ve değer verilmemesi.

Gençlerin iş yaşamında karşılaştıklarını ifade ettikleri yukarıda sıralanan sorunlar, gençlerin özel girişimcilere ya da kamuya ait işlerde çalışmalarına bağlı olarak karşılaştıkları sorunlardır. Gençlerin kooperatif girişimciliğine yönelmeleri, bu sorunlara çözüm oluşturabilir. Gençlerin kooperatifçiliğe ve yararlarına ilişkin farkındalıklarının düşük olması, kooperatif girişimciliğine yönelmelerinin önünde bir engel oluşturmaktadır. Diğer taraftan gençler, deneyim ve sermaye yetersizliğine bağlı olarak tek başlarına girişimciliğe yönelme konusunda tereddüt yaşamaktadırlar. Kooperatifler aracılığıyla, küçük sermayenin ve genç işgücünün ekonomiye katılımının sağlanması ve gençlerin ekonomik yaşamda girişimci olarak yer almaları sağlanabilir. 2012 yılında Ticaret Bakanlığı tarafından hayata geçirilen Kooperatif Girişimciliği Eğitim Projesi (KOOP-GİR), bu açıdan gençleri destekleyecek bir proje örneğidir. Türkiye’de bu ve buna benzer eğitimler, gençlerin kooperatif kurma ya da kooperatife katılma motivasyonlarının artırılmasında etkili olacaktır. Türkiye’de özellikle yeni nesil kooperatifler gençlerin daha fazla ilgili alanına girmektedir. Kooperatiflerle ilgili bakanlıklar, son dönemde kooperatifleşmeyi özendirici teşvikler vermektedir. Türkiye’de kooperatifleşmenin en fazla yaygınlaştığı dönemler, devletin teşvik verdiği dönemlerdir.

- Gençlerin kooperatiflere katılımının, kooperatiflerin işleyişine sağlayabileceği olumlu katkılar konusunda bu araştırmada elde edilen bulgulara göre, gençlerin özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:
 - Yaratıcı,
 - Risk almaya yatkın,
 - Yenilikçi,
 - Girişken,
 - Üretken,
 - Dinamik ve enerjik,
 - Farklı.

Araştırma kapsamında gençlerden gelen elde edilen veriler, kooperatif işletmelerin gençlere, gençlerin ise kooperatif işletmelere olan ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Gençlerin kooperatif işletmelerde katılmaları sonucunda; kendi işletmelerinde daha bağımsız çalışmaları, daha iyi gelir elde etmeleri, kendi kendilerine istihdam yaratmaları, iş yaşamının kurallarını kendilerinin belirlemeleri, özlük haklarını istedikleri gibi düzenlemeleri ve kendi düşünce ve bakış açılarına göre karar alıp uygulamaya koymaları olanaklı olacaktır. Bu durum gençlerin iş yaşamında karşılaştıkları güçlüklerin ortadan kalmasında da etkili olur. Diğer taraftan, yukarıda sayılan özellikler, Y ve Z kuşağındaki gençlerin genel özellikleri ile de uyumludur. Bu kuşaklarda yer alan günümüz gençlerinin iş yaşamından beklentileri şu şekilde sıralanabilir; eğitim ve gelişimlerine önem verilmesi, yeteneklerini geliştirme fırsatı sunulması, terfi olanakları sunulması, şirketin ürün ve hizmetleri hakkında bilgi ve teknik bilginin sunulması, yöneticiler tarafından yönlendirilme, izlenme, uyarılma ve çabaları karşılığında ödüllendirilme (Düzgün, 2020). Gençlerin kooperatifleşme sayesinde, girişimciliğe yönelmeleri ve bunun sonucunda, kendi kendilerinin patronları olmaları ile iş yaşamındaki sorunlarının üstesinden gelmeleri ve beklentilerini karşılamaları olanaklı görülmektedir.

5.3. Kapasite Analizi Araştırması ile ilgili Sonuçlar

5.3.1. Liderlik ve İnsan Kaynakları Kapasitesi

1. Katılımcıların %85'i, kooperatif yöneticilerinin kooperatifçilik ve yönetici olmanın gerektirdiği bilgi ve beceriler konusunda eğitime ihtiyaçları olduğu görüşündedirler. Kooperatif yöneticilerinin kooperatifçilik ve yönetici olmanın gerektirdiği bilgi ve beceriler konusunda herhangi bir eğitime ihtiyaçları olmadığını ifade eden katılımcıların oranı yalnızca %10'dur. Kooperatif yöneticilerinin genel işletme ve yönetim becerileri konusunda donanımlı kişiler oldukları yönünde görüş belirten katılımcı oranı %50'dir. Katılımcıların %60'ına göre kooperatif yöneticileri, çatışmaları çözme, karar verme, motivasyonu sağlama ve sorun çözme konularında etkili becerilere sahiplerdir. Kooperatif yöneticilerinin kooperatifin yönetimi ve yanı sıra geliştirilmesi için düzenli olarak zaman ayırdıklarını ifade eden katılımcı oranı %62,5'tir. Katılımcıların %45'i, kooperatif yöneticilerinin, kooperatif ortaklarının sorunlarına, istek ve beklentilerine karşı oldukça duyarlı olduklarını, onları tanıdıklarını ve takdir ettiklerini düşünmektedirler. Kooperatif ortaklarının memnuniyet düzeylerinin yüksek olduğunu ifade eden katılımcı oranı yine %45'tir.
2. Ortakların kooperatifte görev ve sorumluluk almaya istekli oldukları yönünde görüş bildiren katılımcı oranı %25; ortakların kooperatif genel kurullarına, seçimlerde oy kullanmaya ve toplantılara üst düzeyde katılım göstermeye istekli olduklarını ifade eden katılımcı oranı da %47,5'tir. Kooperatif yöneticilerinin, ortaklar için düzenli eğitim ve gelişme fırsatları yaratarak, ortakların ve işletmelerinin başarısına katkıda bulunduklarını ifade eden katılımcı oranı %37,5; Kooperatif ortaklarının, girişimcilik, üretim, pazarlama ve satış konularıyla ilgili güncel gelişmeler konusunda düzenli olarak eğitildikleri görüşünü savunan katılımcı oranı %17,5; kooperatif ortaklarının, yasal düzenlemeler, fırsatlar ve tehditler konularındaki güncel gelişmeler hakkında düzenli olarak bilgilendirildikleri görüşünü savunan katılımcı oranı %45,0 ve kooperatif ortaklarının sektördeki teknolojik gelişmeler, insan kaynaklarının sahip olmaları gereken yeni bilgi ve beceriler konusunda düzenli olarak eğitildikleri görüşünü savunan katılımcı oranı da %20,0'dir. Son olarak; kooperatif ortaklarının eğitim düzeylerinin yüksek olduğunu ifade eden katılımcı oranı %15 ve ortaklar, kooperatifler ve kooperatifçilik konusunda oldukça bilgi sahibi oldukları görüşünü savunan katılımcı oranı da %25'tir.

5.3.2. Örgütsel kapasite

1. Veri toplanılan kooperatifler içerisinde kadın ortak sayısının belirlenmesi konusunda yapılan analizler, kooperatiflerin %55,9'unda kadın yönetici ya da ortak bulunmadığını ortaya koymaktadır. Daha ilginç olan, 8 ve üzerinde kadın ortağa sahip olan 4 kooperatiften 3'ünün kadın girişimci kooperatifi olmasıdır.
2. Veri toplanılan kooperatiflerin %35'inde kooperatifin işleyişine katkı sunmak amacıyla istihdam edilmiş herhangi bir çalışan bulunmamaktadır. Kooperatiflerin %50'sinde istihdam edilmiş çalışan sayısı 1 ile 4 kişi arasındadır. İstihdam edilen çalışan sayısı 5 kişi ve üzerinde olan kooperatif sayısı %15'tir.
3. Kapasite analizi ölçeği uygulanan 40 kooperatif yöneticisinden elde edilen verilere göre Kooperatiflerin tanımlanmış kısa, orta ve uzun vadeli somut hedefleri olduğunu ifade eden katılımcı oranı %37,5; kooperatiflerin ayrıntılı olarak hazırlanmış strateji ve eylem planları olduğunu ifade eden katılımcı oranı %27,5 ve kooperatiflerin ilişkili olduğu sektör ve pazar analizinin yapıldığını ve paydaşların tanımlanmış olduğunu ifade eden katılımcı oranı da %42,5'tir. Kooperatiflerin diğer kooperatiflerle ve üst birliklerle kurulmuş güçlü ilişkileri ve işbirlikleri olduğunu ifade eden katılımcı oranı ise yalnızca %25'tir. Katılımcıların %50'si, kooperatiflerin donanımlı bir fiziksel alana sahip ve kolay erişilebilir bir konumda olduklarını ifade etmişlerdir.
4. Kooperatiflerin; ortaklarına, yöneticilerine ve çalışanlarına, kendilerini geliştirme ve eğitim imkânı sağladıklarını ifade eden katılımcı oranı %30, kooperatiflerin, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve özel sektör temsilcileri ile kurulmuş güçlü ilişkileri bulunduğunu ifade eden katılımcı oranı %37,5 ve kooperatiflerin bir yandan ortaklarının ihtiyaçlarına odaklanırken, diğer yandan da toplumsal sorumluluk projeleri uyguladıklarını ifade eden katılımcı oranı da %15'tir.

5.3.3. Bilgi, İzleme ve Raporlama Kapasitesi

1. Kooperatiflerin elde ettikleri sonuçlarla ilgili olarak performans ölçümleri yapıldığı ve rapor edildiği yönünde görüş bildiren katılımcı oranı %32,5, kooperatiflerin faaliyet gösterdiği sektördeki yenilikler ile teknoloji ve insan kaynakları ile ilgili yeni gelişmelerin düzenli olarak izlendiği ve rapor edildiği yönünde görüş bildiren katılımcı oranı %35,0, kooperatiflerin işleyişine etki edecek yerel, bölgesel ve ulusal riskler, fırsatlar ve tehditlerin

düzenli olarak izlendiği ve rapor edildiği yönünde görüş bildiren katılımcı oranı %32,5 ve kooperatiflerde ortakların ve müşterilerin isteklerinin, beklentilerinin, şikâyet ve önerilerinin sistematik olarak izlendiği yönünde görüş bildiren katılımcı oranı da yine %32,5'tir. Araştırmaya katılan kooperatif yöneticileri içerisinde diğer kooperatiflerle kıyaslama ve karşılaştırma çalışmaları gerçekleştirildiğini belirtenlerin oranı ise yalnızca %20'dir.

5.3.4. Teknoloji ve İletişim Kapasitesi

1. Kapasite analizi ölçeği uygulanan 40 kooperatif yöneticisinden elde edilen verilerin çözümlenmesi yoluyla elde edilen bulgulara göre kooperatiflerin kapsamlı bilgiler içeren ve düzenli olarak güncellenen kurumsal bir web sayfaları bulunduğunu ifade eden katılımcı oranı %35, kooperatiflerin, ortaklarını ve diğer paydaşları bilgilendirmek amacıyla aktif olarak kullandıkları twitter, instagram, facebook, blog, vb. kurumsal sosyal medya hesapları bulunduğunu ifade eden katılımcı oranı da %37,5'tir.
2. Katılımcı kooperatif yöneticilerinin %75'i ortakların, ihtiyaç duymaları halinde kooperatif yöneticilerine telefon, e-mail gibi araçlarla kolaylıkla ve zamanında ulaşabildiklerini ifade etmişlerdir. Diğer kooperatiflerin, üst birliklerin, yerel yönetimlerin, üniversitelerin, sivil toplum kuruluşlarının ve diğer paydaşların belirli aralıklarla ziyaret edildiğini ifade eden katılımcı oranı %32,5'tir. Son olarak, ortakların önemli günlerinin, başarılarının, üzüntülerinin, vb. takip edildiğini ifade eden katılımcı oranı %37,5; ortakların bir araya gelmelerini ve bağlılık oluşturmalarını sağlamak amacıyla, belirli gün ve haftalarda sosyal etkinlikler düzenlendiğini ifade eden katılımcı oranı da %20'dir.

5.3.5. Finans Kapasitesi

1. Araştırmaya katılan kooperatif yöneticilerinden son birkaç yıl içinde kooperatifin ortak sayısındaki değişim konusunda elde edilen bulgulara göre son birkaç yıl içerisinde kooperatif ortak sayısının artış gösterdiğini ifade eden katılımcı oranı %20, ortak sayısının durağan olduğunu ifade eden katılımcı oranı %75 ve son birkaç yıl içerisinde ortak sayının azaldığını ifade eden katılımcı oranı da %5'tir.
2. Katılımcı kooperatif yöneticilerinden, son birkaç yıl içerisinde kooperatiflerin ekonomik performansındaki değişim konusunda elde edilen bulgulara göre son birkaç yıl göz önünde

bulundurulduğunda, kooperatifin büyük ölçüde zarar verdiğini ifade eden katılımcı oranı %15, son birkaç yıl içinde kooperatifin küçük ölçekte zarar verdiğini ifade eden katılımcı oranı %12,5, son birkaç yıl içinde kooperatifin denk bütçe konumunu koruduğunu ifade eden katılımcı oranı %42,5, son birkaç yıl içerisinde kooperatifin küçük ölçekte gelir elde ettiğini ifade eden katılımcı oranı %12,5, son birkaç yıl içerisinde kooperatifin büyük ölçekte gelir elde ettiğini ifade eden katılımcı oranı da %2,5'tir.

3. Kooperatif yöneticilerinin %60'ı kooperatiflerin ortaklarına piyasadan daha avantajlı mal ve hizmet sundukları görüşündedirler. Kooperatiflerin sunduğu mal ve hizmetlerin piyasa koşullarıyla benzerlik gösterdiğini ifade eden katılımcı oranı %17,5 ve kooperatiflerin mal ve hizmet sunumu konusunda piyasa ile rekabet etmekte zorlandıklarını ifade eden katılımcı oranı da %22,5'tir.
4. Son birkaç yıl içinde kooperatiflerin sunduğu mal ve hizmetlerden yararlanan ortak sayısı konusunda elde edilen verilere göre katılımcı kooperatif yöneticilerinden %42,5'i, kooperatifin sunduğu mal ve hizmetlerden yararlanan ortak sayısının artış gösterdiğini, %47,5'i kooperatifin sunduğu mal ve hizmetlerden yararlanan ortak sayısının durağan olduğunu, %10'u da kooperatifin sunduğu mal ve hizmetlerden yararlanan ortak sayısının azalma gösterdiğini ifade etmişlerdir.
5. Kooperatiflerin son birkaç yıl içinde ortaklarına risturn ödemesi ya da benzeri bir ödeme yaptığını ifade eden katılımcı oranı %17,5, kooperatiflerin ortaklarına herhangi bir ödeme yapmadıklarını ifade eden katılımcı oranı ise %82,5'tir.
6. Kapasite analizi ölçeği uygulanan 40 kooperatif yöneticisinden elde edilen verilerin çözümlenmesi yoluyla elde edilen bulgulara göre kooperatiflerin öz kaynak sağlama konusunda sorun yaşamadıklarını ifade eden katılımcı oranı %55, kooperatif ortaklarının ekonomik güçlerinin ve gelir düzeylerinin yüksek olduğunu ifade eden katılımcı oranı da %30'dur. Katılımcıların %45'i ortakların kooperatife öz sermaye sağlama konusunda istekli olduklarını ve yine %45'i de ortaklar ekonomik yükümlülüklerini zamanında yerine getirdiklerini ifade etmişlerdir. Son olarak; kooperatiflerin hibe, devlet yardımı alma, bankalardan ve finans kuruluşlarından finansman sağlama konusunda sorun yaşamadıklarını ifade eden katılımcı oranı %27,5, kooperatiflerin vadesi gelen borçlarını zamanında ödediklerini ifade eden katılımcı oranı da %72,5'tir.

5.4. Kapasite Analizi Araştırması ile ilgili Tartışma ve Öneriler

5.4.1. Liderlik ve İnsan Kaynakları Kapasitesi

- Tüm diğer işletmelerde olduğu gibi kooperatif işletmelerin başarısında da en önemli belirleyici kooperatif yöneticileridir. Yönetim, işletmenin amaçlarına ulaşması için gerekli mal ya da hizmetleri üretebilmesi amacıyla fiziksel, finansal, insan ve bilgi kaynaklarını bir araya getiren güç olarak tanımlanmaktadır (Arıkboğa, 2010). Kooperatif işletmelerde yönetim, diğer işletmelere göre önemli farklılıklara sahiptir. Kooperatiflerde ortaklar; bireyler, işletmeler ve diğer paydaşlar olabilir. Ortak bir çıkar için kooperatif altında bir araya gelen kooperatif ortakları, kooperatifin yönetim ve işletilmesine katkı sağlayan işletme sahipleri olukları kadar, kooperatifin hizmetlerinden yararlanan müşterileri ve finansal kaynak sağlayan yatırımcılarıdır (Turan ve diğerleri, 2015).
- Demokratik yönetim ilkesi gereği (her ortağın tek bir oy hakkına sahip olması), kooperatif ortakları, kooperatif genel kurullarında oylarını kullanarak, yönetimde aktif ve eşit rol oynamalı, yönetim ve denetim kurullarına eşit oranda seçme ve seçilme hakkına sahip olmalıdırlar. Kooperatifçilik mevzuatı, yönetim kurulunun yapı ve sorumluluklarını açıklarken, ortakların genel kurul toplantılarına katılma, toplantılarda oy kullanma ve aktif katılım yoluyla denetimi gerçekleştirme yükümlülüğüne sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu şekilde ortaklar, kooperatiflerde yönetim ve stratejik açılardan önemli rol alırlar (Munch, Schmit ve Severson, 2021). Kooperatiflerin, ortaklarının demokratik kontrolünde olması kooperatif yönetişiminin; hümanizm, müşterek sahiplik ve demokrasi olmak üzere üç temel özelliğini (Polat, 2017) ön plana çıkarırken diğer yandan, bu araştırma sonuçlarında da görüldüğü gibi bazı sorunların ortaya çıkmasına neden olur.
- Araştırma sonuçlarına göre, katılımcıların %85'i kooperatif yöneticilerinin kooperatifçilik ve yönetici olmanın gerektirdiği bilgi ve beceriler konusunda eğitime ihtiyaçları olduğu görüşündedirler. Bu durum, kooperatif yönetiminde rol alan ortakların, kooperatiflerin işletilmesine ve yönetilmesine ilişkin bilgi yetersizliklerini ortaya koymaktadır. Kooperatif yöneticilerinin genel işletme ve yönetim becerileri konusunda donanımlı kişiler oldukları yönünde görüş belirten katılımcı oranı ise %50'dir. Katılımcıların %60'ına göre de

kooperatif yöneticileri, çatışmaları çözme, karar verme, motivasyonu sağlama ve sorun çözme konularında etkili becerilere sahiptirler. Bu durum, iki farklı şekilde açıklanabilir: Katılımcı kooperatif yöneticilerinin, kendi kooperatiflerinin yönetimi ile ilgili sorulara yanıt vermede tarafsız davranmamaları buna karşın diğer kooperatiflerle ilgili sorulara daha tarafsız yaklaşımları.

- Kooperatiflerde demokratik yönetim gereği, genel kurullarda ortaklar arasından yönetim kurulu ve başkanı seçilmektedir. Ancak, çoğunlukla yöneticilik ve işletmecilik bilgisine sahip olmayan ortaklar arasından seçilen yönetim kurulları, profesyonellikten uzak kalabilmektedir.
- Katılımcılar, kooperatif ortakları ve çalışanlarının çeşitli konularda aldıkları eğitimlerin de genellikle yetersiz olduğuna ilişkin görüş bildirmişlerdir. Kooperatifçilik eğitim ve öğretimi, geleneksel olarak kooperatiflerde önemli bir ilkeyi ifade eder. Ancak kooperatiflerde insan kaynaklarının geliştirilmesi, bu eğitim ve öğretimden daha farklı şekilde “ortakların gereksinim duyduğu hizmetleri sağlayabilecek, ekonomik açıdan etkin olan kooperatif işletmeler oluşturabilmek için kooperatif işletmelerce üstlenilmiş olan tamamen planlı; bilgi, eğitim ve öğretim, hareketlilik ve insan gücü geliştirme faaliyetleri” olarak ele alınmaktadır (ICA, 1990). Bu nedenle kooperatiflerde insan kaynakları kapasitesini geliştirmek için geleneksel eğitimden daha fazlasını sunmak gerekmektedir. Kooperatif ortaklarının, görev ve sorumluluklarının bilincinde olmaları ve bu görev ve sorumlulukları yerine getirecek bilgi, beceri ve deneyime sahip olmaları durumunda kooperatiflerini başarıya götürmeleri mümkün olacaktır. Kooperatif işletmelerde insan kaynakları kapasitesinin geliştirilmesi için, ILO’nun 193 nolu Tavsiye Kararı’nda, kooperatifçilik eğitiminin geliştirilmesi ile ilgili ulusal politikalarla ilgili önerilerin dikkate alınması önem taşımaktadır. Bu öneriler; ulusal politikaların, kooperatif ortağı, çalışanı ve yöneticilerinin teknik ve mesleki becerilerini, girişimcilik ve yönetsel kapasitelerini, ticari potansiyel bilgisini ve ekonomik ve sosyal politika konusundaki genel bilgilerini geliştirmesi ve bilgi ve iletişim teknolojilerinden faydalanmaları kolaylaştırması yönündedir. Ayrıca ulusal eğitim sisteminin tüm aşamalarında ve toplum genelinde, kooperatifçilik ilke ve uygulamaları ile ilgili eğitimin teşvik edilmesi ve kooperatiflere ilişkin bilginin yayımının teşviki önerilmektedir (Turan, 2002).

- Ticaret Bakanlığı'nın Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı'nda da eğitim, danışmanlık, bilgilendirme ve araştırma faaliyetlerinin geliştirileceği ifade edilerek, bu konuda stratejik hedef ve faaliyetlere yer verilmiş, ancak bu faaliyetlerin tümü hayata geçirilememiştir. Bu nedenle ILO'nun tavsiye kararları da dikkate alınarak, kooperatif işletmelerde insan kaynakları kapasitesinin geliştirilmesi için atılması gereken adımlar konusunda üzerine görev düşen tüm kurum ve kuruluşların yanı sıra birim kooperatiflerden birliklere kadar, tüm kooperatif organizasyonların da kararlılıkla üzerine düşeni yapması gerekmektedir. Plan ve programların hayata geçirilmesinde sürdürülebilirliğin önemli olduğu söylenebilir. Bu nedenle, öncelikle kamu kurum ve kuruluşlarında yetkilerin değişmesine bağlı olmadan, bu faaliyetlerin kurumsallaşması ve sürdürülebilir olması için gereken adımlar atılması sağlanmalıdır.

5.4.2. Örgütsel Kapasite

- Kooperatif işletmelerde örgütlenme kapasitesi ve işbirliği olanaklarının artırılacağına ilişkin stratejik hedef ve faaliyetler, Ticaret Bakanlığı'nın Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı'nda yer almaktadır. Bu planda, özellikle kadınların kooperatif çatı altında örgütlenmeleri ve girişimcilik yeteneklerinin artırılması için çalışmalarda bulunulacağı, dünyanın başarılı kooperatifleri ile işbirlikleri geliştirileceği, üretim, tüketim ve hizmet kooperatifleri arasında işbirliklerinin artırılacağı, kooperatiflerin ölçek büyüklüğünün geliştirileceği, kamusal desteklerin artırılacağı gibi çalışmalar yapılacağı belirtilmiştir. Bu çerçevede de toplam ortak sayısı 7.183 olan, 640 Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatif (faal olanlar) kurulmuştur.
- Araştırma sonuçlarına göre Rize ilinde 8 ve üzerinde kadın ortağa sahip kooperatif sayısı, 34 kooperatif içerisinde yalnızca 4'tür ve bu kooperatiflerden 3'ü kadın girişimci kooperatiftir. Bu durum, stratejik planda her ne kadar kadın girişimciliğinin geliştirilmesi için çalışmalar yapılacağı planlanmış ve bu kooperatiflere sonraki dönemlerde teşvikler verilmiş olsa da kadınların kooperatifleşme oranının hala oldukça düşük olduğunu göstermektedir. Türkiye'de kadın girişimcilerin oranı da dünya ortalamasının oldukça altındadır. 2020'de dünya genelinde kadınlar, girişimcilerin %34'ünü oluştururken

Türkiye’de bu oran, %13’tür (<https://www.dha.com.tr/ekonomi/pandemide-kadin-girisimci-orani-artti/haber-1821390>). Türkiye’de kadınları daha çok kooperatif girişimciliğine yönlendirecek mekanizmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Bu konuda devletin finansal teşviklerinin artırılması bir çözüm gibi görülse de özellikle kadın kooperatiflerinin sadece kuruluşu için değil, işletmecilik başarısı elde edebilmesi için de desteğe ihtiyaç bulunmaktadır. Bu nedenle bu kooperatiflerin, kuruluş ve işletmecilik aşamalarında danışmanlık hizmeti alabileceği uygulamamaların hayata geçirilmesi önemlidir. Böylece kooperatiflerin sürdürülebilirliği de sağlanabilir.

- Kadın kooperatiflerinin kurumsal kooperatiflerle işbirliklerinin artırılması, kurumsal kooperatiflerin kadın kooperatifleri ve özellikle yeni kurulmuş küçük ölçekli kooperatiflere mentörlük yapmaları ve çeşitli şekilde işbirlikleri ile onları desteklemeleri sürdürülebilirliklerine katkı sağlayacaktır. Uygulamada, kadın kooperatiflerine dernek vb. bir kurum gibi yaklaşılarak, ürünlerinin pazarlanmasına özellikle kamu kurum ve kuruluşları ve yerel yönetimler tarafından yardımcı olunduğu da görülmektedir. Bu durum, kooperatiflerin pazarlama sorunları için uzun vadeli bir çözüm sunmayacaktır. Aksine bu kooperatiflerin kendi ayakları üzerinde durması ve gelişip büyümesinin önünde bir engel oluşturabilir. Bu kooperatiflere destek; danışmalık, uygun finansal destek sunma, işbirlikleri geliştirmeleri için destek sağlama vb. şekillerde olabilir.
- Araştırma kapsamında veri toplanılan kooperatiflerin, bölgedeki istihdama katkı oranlarının da düşük olduğu görülmektedir. Kooperatiflerin bölgedeki istihdama katkı sağlayacak şekilde ölçeklerinin büyümesi ve daha fazla istihdam yaratacak kooperatiflerin desteklenmesi önem taşımaktadır.
- Kooperatif işletmeler üzerinde yapılan bu araştırmanın sonuçları, kooperatiflerde yönetimin yeterince profesyonel olmadığını da ortaya koymaktadır. Hedef (%37,5) ve stratejilere (%27,5) sahip kooperatif oranı oldukça düşüktür. Kooperatiflerin nitelikli insan gücü kaynaklarının sınırlı olması ve finansmana erişimde dezavantajlı olmaları, uzun vadeli strateji geliştirmelerinin ve planlama yapmalarının önünde engel oluşturmaktadır (sosyal dayanışma ekonomisi için güçlü kooperatifçilik). Bu sorunların üstesinden gelebilmek için kooperatif yönetimlerinin güçlendirilmesi, daha kurumsal hale getirilmesi önemlidir.

Kooperatiflerde ortaklar tarafından seçilen yöneticiler, çoğu zaman profesyonellikten uzak olsalar da kooperatif yönetim kurulları profesyonel kooperatif yöneticilerini işe alabilmekte ve ücretle çalıştırabilmektedir. Ancak küçük ölçekli kooperatiflerde, profesyonel yönetimin maaşının ödenmesi çoğu zaman sorun oluşturabilmektedir. Bu durumda da devlet tarafından kooperatifler için yönetim danışmanlığı mekanizmalarının hayata geçirilmesi, özellikle devletin kooperatiflere verdiği proje desteklerine danışmanlık ücretlerinin de eklenmesi sağlanabilir. Ayrıca, kooperatif üst birlikleri de bu konuda birim kooperatiflere; vizyon, strateji ve plan geliştirmede destek olup, danışmanlıklar verebilirler.

- Eğitim, kooperatiflerin en önemli ilkelerinden biri olmakla birlikte, araştırma kapsamında yer alan kooperatiflerde, yönetim tarafından ortaklara sağlanan eğitim oranının da oldukça düşük olduğu görülmektedir (%30). Bu durum, kooperatiflerin başarısını olumsuz yönde etkilemektedir. Kooperatifçilik eğitimi; kooperatiflerin ortaklarını, yöneticilerini, çalışanlarını ve diğer kesimleri kapsamaktadır. Yönetim ve örgütlenme konusundaki sorunlar, eğitimin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. Kooperatiflerde özellikle yöneticilere yönelik eğitimler, onların işletmelerini daha başarılı yönetmelerine katkı sağlayacaktır. Bu çerçevede kooperatif çalışanları da işlerini daha verimli olarak gerçekleştirebilirler. Ticaret Bakanlığı ve Anadolu Üniversitesi işbirliği ile hayata geçirilen kooperatifçilik e-sertifika programı; kooperatif yöneticileri, çalışanları, kooperatiflerin işlerinin yapılmasına yardımcı olan meslek grupları (muhasebeci avukat vb.), ortaklar ve potansiyel ortaklar gibi kesimleri dikkate alarak hayata geçirilmiştir (<https://esertifika.anadolu.edu.tr/program/58/kooperatifcilik>). Bu ve buna benzer yaygın eğitim programları ile tüm kooperatifler için eğitim programlarının hayata geçirilmesi ve geliştirilmesi, kooperatiflerin daha iyi yönetilmelerine ve faaliyet göstermelerine katkı sağlayacaktır. Ancak bu sertifika programları gibi eğitimlere katılmanın gönüllü olması, eğitimin yaygınlaşmasının önünde bir engel oluşturmaktadır O nedenle bu tür programlara katılımın teşvik edilmesi, hatta zorunlu hale getirilmesi kooperatifçilik eğitiminin yaygınlaşması için önem taşımaktadır.
- Araştırma sonuçları kooperatiflerin diğer kooperatifler ve üst birliklerle olan işbirliklerinin de oldukça zayıf olduğunu ortaya koymaktadır (%25). Günümüz iş dünyasında, rekabet

eden işletmeler arasında bile işbirliklerinin geliştirilmeye çalışıldığı bir ortamda, ilke ve yapı olarak işbirliği üzerine kurulu olan kooperatiflerde bu oranın düşük olması, kooperatiflerin rekabetçi işletmeler olmalarının önünde bir engel oluşturmaktadır. Bu konuda da öncelikle üst örgütlenmenin yasal olarak zorunlu hale getirilmesi ve örgütlenmenin önemi ve kooperatiflere sunacağı yararlar konusunda, başta kooperatif yöneticileri olmak üzere, tüm paydaşların bilinçlendirilmesi önem taşımaktadır.

5.4.3. Bilgi, İzleme ve Raporlama Kapasitesi

- Araştırma sonuçları, kooperatif işletmelerde bilgi, izleme ve raporlama kapasitesinin ortalama %30 civarında olduğunu göstermektedir. Bu konunun da büyük ölçüde kooperatif yöneticilerinin kapasitesi ile ilgili olduğu söylenebilir. Yöneticilerin rollerinden biri olan gözlemcilik, yöneticinin gerek işletme içinde gerekse dış çevrede yer alan tüm bilgileri toplaması, analiz etmesi, gelişmeleri kaydederek bütün bu alanlardaki yenilikleri anlamaya çalışmasını kapsamaktadır (Arıkboğa, 2010).
- Ancak araştırma sonuçları, kooperatiflerde yöneticilerin bu rollerini oldukça düşük düzeyde yerine getirebildiklerini göstermektedir. Bu durum, büyük ölçüde kooperatiflerin kurumsallaşma sorunları ile ilişkilendirilebilir. Bu konuda öngörülebilecek çözümlere, tarım satış kooperatiflerindeki yasal düzenleme ve uygulamalar örnek olarak verilebilir. 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun'da 2013 yılında günün ihtiyaçlarına göre yapılan değişikliklerde, profesyonel yönetim ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır. Bu değişiklikler; tarım satış kooperatif ve birliklerinin, verimli bir şekilde yönetilmeleri, rasyonel işletmecilik, kurumsal yönetim ve kooperatifçilik ilkelerini dikkate almaları yönündedir.
- Çözüm için bu değişikliklerin; diğer kooperatiflerde ve bunların üst kuruluşlarında da hayata geçirilmesi, profesyonel yönetime geçişle ilgili düzenlemelerin yapılması ve bu anlamda bazı enstrümanların zorunlu hale getirilmesi gerekmektedir (Cenkış, 2014). Tarım satış kooperatiflerindeki bu düzenleme ve uygulamaların, tüm kooperatiflere yaygınlaştırılması ile kooperatiflerde, kurumsallaşma ve daha profesyonel bir yönetim anlayışı yerleşebilir.

5.4.4. Teknoloji ve İletişim Kapasitesi

- Örgütsel iletişim, bir örgütün amacını gerçekleştirebilmesi için, insanlar arasında etkileşimi sağlamayı amaçlar. Bu açıdan iletişim örgütlerin başarısında yaşamsal önem taşır. Kooperatiflerin, ortaklarının çıkarları doğrultusunda çalışmalarını sağlamada iletişim esastır (Peng ve diğerleri, 2016). Örgütsel bağlamda iletişim; formal, informal; dikey, yatay ya da çapraz; yazılı, sözlü, sözsüz ya da simgesel olarak gerçekleşebilir. Örgütsel iletişim aynı zamanda; bilgi verme, düzenleme, ikna etme ve bütünleştirme işlevlerini yerine getirir. İletişim süreci kurumlarda, stratejik bir bakış açısı ile planlanmalı, kanal ve yöntemleri de özenle seçilmeli ve bütünleşik olarak kullanılmalıdır (Ürper ve diğerleri, 2017).
- Araştırma sonuçları, kooperatiflerin teknoloji ve iletişim kapasitelerinin de oldukça düşük olduğunu göstermektedir. Kooperatiflerin kapsamlı bilgiler içeren ve düzenli olarak güncellenen kurumsal bir web sayfasına ve sosyal medya hesaplarına sahip olma oranları %35’ler civarındadır. Bu çerçevede, kooperatiflerin ortaklarıyla iletişiminde telefon ya da e-mail daha fazla kullanılmaktadır. Örgütsel iletişimin kurum içi ve dışı hedef kitlelere bilgi verme işlevinin gerçekleştirilmesinde, etkili iletişim kanallarına gereksinim bulunmaktadır. 2021 yılı verilerine göre Türkiye’de İnternet ve sosyal medya kullanım oranlarının 16-74 yaş grubundaki bireylerde %82,6 olduğu ([https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2021-37437](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2021-37437)) gerçeği dikkate alınırsa, etkili iletişim için bu tür kanallardan yararlanma olanakları artırılmalıdır.
- Araştırmada elde edilen bulgular, kooperatiflerin ortakları ve paydaşları ile iletişimlerinin güçlü olmadığını, bilgi ve iletişim teknolojilerini iş yapma ve iletişim kurma amacıyla yeterince adapte edemediklerini göstermektedir. Örgütsel iletişimin bütünleştirme işlevi, kooperatif çalışanları ve ortaklarının örgütsel bağlılıklarının artırmada rol oynar. Kooperatiflerin başarısında, ortakların ve paydaşların rolü büyüktür. Özellikle, kooperatif ortaklarının kooperatife olan bağlılığının artmasında ve kooperatiflerinin başarısı için çalışmalarında, iletişim son derece önemlidir. Daha önce ifade ettiğimiz gibi kooperatif ortakları; kooperatifin hem sahibi hem müşterisi hem de yatırımcısıdır. Bu nedenle, ortaklarla olan iletişimin doğru ve güncel kanallarla sağlanması gerekir.

5.4.5. Finans Kapasitesi

- Finansman ve finansal yönetim, kooperatiflerin gereksinim duydukları para, fon, kaynak ve sermayenin sağlanması ve en iyi şekilde kullanılmasını ifade etmektedir. Kooperatiflerin ekonomik ve finansal yapısı birbiriyle yakından ilişkilidir. Ekonomik yapı farklı kaynaklardan sağlanan para, fon ve sermayenin kullanım şeklini gösterir (DGRV, 2014). Kooperatiflerin finansmanı öz ve yabancı kaynaklardan sağlanır. Özellikle kooperatif işletmenin kuruluşu esnasında öz kaynaklardan yararlanır. Kooperatifler, faaliyetlerinden elde edilen gelirleri, işletmelerine yatırarak oto finansman sağlayacakları gibi, yabancı kaynaklardan da finansman sağlayabilirler (Ürper ve diğerleri, 2017). Türkiye’de kooperatiflerin menkul kıymet ihracı ile kaynak yaratmaları ise pek olanaklı görülmemektedir.
- Kooperatifler, kuruluşlarından bu yana sürekli olarak finansman sağlama konusunda sorunlar yaşamışlardır. Bu sorunlar, kooperatiflerin kuruluş ile ilgili masraflarından başlayarak devam eder. Yatırımın nasıl finanse edileceği, finansal olanakların neler olduğu, hangi oranda ve hangi kaynaklardan borçlanılabileceği gibi sorular, işletme yöneticileri tarafından yanıt bulması gereken diğer sorulardır (DGRV, 2014). Türkiye’de kooperatif öz sermayelerinin özellikle bazı kooperatif türleri için yetersizliği ve finansal kaynaklara ulaşım sorunu, gelişip büyümelerinin önünde önemli bir sorun olarak durmaktadır. Türkiye’de güçlü ve sürdürülebilir bir kooperatifçilik için güçlü finansal desteklere ihtiyaç bulunmaktadır.
- Kooperatif sermayesi sabit değildir ve ortak sayısına göre değişiklik gösterir. Kooperatiflerde gönüllü ve açık ortaklık ilkesi gereğince, ortak sayısı sürekli değişiklik gösterdiğinden, kooperatif sermayesi sabit değildir ve değişir. Araştırma sonuçları, araştırma kapsamındaki kooperatiflerde son birkaç yıl içerisinde, kooperatif ortak sayısının %20 oranında artış gösterdiğini ortaya koymaktadır. Araştırmada kooperatiflerin ekonomik performansına ilişkin elde edilen veriler, kooperatiflerin önemli bir oranının ekonomik açıdan bütçe denkliğini sağlayabildiklerini ve bir kazanç elde edemediklerini göstermektedir (%42,5). Dönemi karlılıkla kapatan kooperatiflerin oranı ise yalnızca %15 civarındadır. Kooperatiflerin karlı bir biçimde faaliyet gösterememesinin farklı nedenleri olabilir; pandemi koşulları, ülkenin ve genel olarak dünyanın ekonomik durumu, kooperatiflerin iyi yönetilememesi vb. gibi. Ancak kooperatiflerin sermaye sorunları da bu konuda en önemli nedenlerin başında gelmektedir.

- Araştırma sonuçları kooperatiflerin %60 oranında piyasa koşullarından uygun fiyatlarla mal ve hizmet sunumunu gerçekleştirdiğini ortaya koymaktadır. Kooperatiflerin var olma nedenlerinden biri ortaklarına uygun fiyatlı ürün sunmaktır. Ancak piyasa ve rekabet koşulları, sermaye olarak da çok güçlü olmayan kooperatifleri bu konuda zorlamaktadır.
- Araştırma sonuçları, kooperatiflerin sunduğu mal ve hizmetlerden yararlanan ortak sayısının %42,5 oranında artış gösterdiğini de ortaya koymaktadır. Bu durum, kooperatifin ortakları ile olan ticari ilişkilerinin geliştiğinin göstergesidir. Son birkaç yıl içinde, ortaklarına risturn ödemesi ya da benzeri bir ödeme yaptığını ifade eden katılımcı oranı ise, %17,5 olmuştur. Kooperatiflerde, ana sözleşmede aksine hüküm yoksa ortaklarla yapılan işlemlerden bir yıllık faaliyet sonucunda elde edilen hasılanın tamamı gelir gider farkı olarak yedek akçeye eklenir. Yasa gereği gelir gider farkının ortaklar arasında bölüşülmesi öngörülmüş ise ortakların işlemleri oranında bu bölüşüm gerçekleşir -Risturn- (1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu). Bu özellik, kooperatifleri diğer işletmelerden ayırır. Araştırma kapsamında yer alan işletmelerde, risturn dağıtan kooperatif oranı çok yüksek değildir. Risturn verilmesi, her kooperatif türü için (örneğin yapı kooperatifleri gibi) uygun olmasa da uygun olan kooperatiflerde risturn dağıtımı ortak memnuniyetini ve sadakatini artıracığı için önemlidir.
- Buraya kadar kooperatiflerin finansman ve sermaye sorununun kooperatifler için en önemli sorunlardan biri olduğunu ifade etmiş olsak da araştırma kapsamındaki kooperatiflerin yöneticilerinden toplanan veriler, bu konuda bizi daha iyimser bir sonuca götürmektedir. Verilere göre; öz kaynak sağlama konusunda sorun yaşamadıklarını ifade eden katılımcı oranı %55, ekonomik güçlerinin ve gelir düzeylerinin yüksek olduğunu ifade eden katılımcı oranı %30, kooperatife öz sermaye sağlamaya istekli ortak oranı %45, ekonomik yükümlülüklerini zamanında yerine getiren ortak oranı %45, hibe, devlet yardımı alma, bankalardan ve finans kuruluşlarından finansman sağlama konusunda sorun yaşamayan kooperatif oranı %27,5, kooperatiflerin vadesi gelen borçlarını zamanında ödeme oranı da %72,5 olarak gerçekleşmiştir. Tüm bu veriler, veri toplanan kooperatiflerin öz sermaye açısından çok güçsüz olmadığını ortaya koymaktadır. Burada sorun, daha çok dış kaynak sağlama sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, kooperatiflerin

uygun finansmana ulaşabilecekleri finansal kuruluşlara ihtiyaç vardır. Dünyanın pek çok ülkesinde kooperatiflerin finansman sorunlarının çözümünde, kooperatif bankaları devreye girmektedir. Kooperatif bankaları, kooperatiflere ve üst örgütlerine kredi verme, finansal danışmanlık yapma gibi ortakların çıkarlarını koruyacak ve ekonomilerini rahatlatacak görevler üstlenen yapılardır. AB kooperatif bankaları, kredi ve mevduat piyasasının yaklaşık %20'sini kontrol altında tutmaktadır (Sümer, 2021). Türkiye’de Ziraat ve Halk Bankaları kooperatiflere kredi veren bankalar olmakla birlikte, bu bankalar devlet mülkiyetinde olup, kooperatif bankaları değildir.

- Türkiye’de de kooperatif bankaları ile ilgili araştırmaların yapılması ve uygulanabilirliğinin araştırılması gerekir. Bunun yanı sıra devlet tarafından sağlanan finansal destekler, özellikle hibe ve proje kredilerinin de amaca uygun ve danışmanlık mekanizması ile birlikte sunulması önemlidir. Zaman zaman devlet tarafından sağlanan bu finansal kaynaklar, kaynağın amaca uygun ve rasyonel kullanılmaması nedeniyle boşa gitmektedir. Bu kredilerin aşamalı ve kontrollü kullanımının ve kredilerin kullanımına büyük ölçekli kooperatiflerin ya da uzmanların mentörlük yapmasının sağlanması ile kaynakların doğru ve amaca uygun olarak kullanımı sağlanabilir.

5.5. Kooperatif SWOT Analizi İle İlgili Sonuçlar

1. Rize ilinin coğrafi konumu ve denize kıyısı olmasının kooperatifçilik için önemli bir avantaj olduğunu ifade eden katılımcı oranı toplamda %92,8’dir. Rize ilinin Türkiye siyasetinde etkin rol oynuyor olmasının kooperatifçiliğe de olumlu yansıdığını ifade eden katılımcı oranı da toplamda %66,6’dır.
2. SWOT Analizi ölçeği uygulanan kooperatif yöneticileri ile kooperatif ortaklarından oluşan grubun kooperatif deneyimleri konusunda elde edilen bulgular, katılımcıların %78,6’sının kooperatifçilik konusunda beş yılın üzerinde bir deneyime sahip olduklarını göstermektedir.
3. Rize ilinin bitki örtüsünün, doğal tarım ve hayvancılık yapmaya, bölgeye özel organik tarım yapmaya elverişli olması önemli bir fırsattır.
4. Yakın zamanda kadın kooperatiflerinin kurulmaya başlamış olması bir fırsat olarak görülmektedir.

5. Rize ilinde ve ilçelerinde faaliyet gösteren çok sayıda kooperatif bulunması bir fırsat olarak görülmektedir.
6. Rize ilinde köklü sayılabilecek bir kooperatifçilik geçmişi ve deneyimi olması fırsat olarak görülen bir başka konudur.
7. Rize ilinde sosyolojik olarak insan ilişkileri ile hemşericilik ve akrabalık bağlarının güçlü olması kooperatifçilik için bir fırsat olarak görülmektedir.
8. Araştırma kapsamında veri toplanılan 82 kooperatif faaliyet alanlarına göre analiz edildiğinde, kooperatiflerin %36,6'sı su ürünleri, %20,8'i yolcu taşımacılığı, %17,1'i düşük faizli kredi sağlama, %8,5'i gübre satışı, %8,5'i arı ve arı ürünleri satışı, %2,4'ü hayvansal ürün satışı, %1,2'si ise organik ürün satışı ile yaş sebze ve meyve satışı alanlarında faaliyet gösterdikleri görülmektedir.
9. Katılımcıların %59,5'i, Suriyeli, Afgan, Gürcü, vb. mültecilerin kitlesel olarak gelmelerinin Rize ilindeki kooperatifçiliği olumsuz etkilediği görüşündedirler.
10. Kooperatiflerin ekonomik daralma, enflasyon ve dövizdeki dalgalanmalar nedeniyle yaşanan olumsuzluklardan üst düzeyde etkilendiğini ifade eden katılımcı oranı %76,2'dir.
11. Katılımcıların oldukça önemli bir bölümüne göre (%90,4), COVID-19 salgınının yol açtığı koşullar Rize'de kooperatifçilik konusunda oldukça olumsuz sonuçlara yol açmıştır.
12. Sel, orman yangınları, denizlerde yaşanan müsilaj gibi doğal afetlerin kooperatifleri olumsuz etkilediğini ifade eden toplam katılımcı oranı %66,7; Rize ilinin göç veren bir il olmasının kooperatifçiliği olumsuz etkilediğini ifade eden katılımcı oranı da %59,5'dur.
13. COVID salgını nedeniyle bakanlıkların ve yerel yönetimlerin yolcu taşımacılığı konusunda aldıkları seyretilmiş taşıma zorunluluğu kararı kooperatifleri olumsuz etkilediği, katılımcıların yazılı olarak ifade ettikleri bir başka tehdittir.
14. Katılımcıların %71,4'ü, çok uluslu şirketlerin ürün ve marka çeşitliliği ile fiyatlandırma konularında piyasadaki üstünlüklerinin, yerel kooperatifler için önemli bir tehdit oluşturduğu görüşündedirler.
15. Kooperatif yöneticileri ve kooperatif ortakları yaşları yönüyle ele alındığında, %47,7'sinin 29-50 yaş aralığında oldukları görülmektedir. Yaşları 51-61 aralığında olanların oranı %45,2, yaşları 62 ve üzerinde olanların oranı da %7,1'dir.

5.6. Kooperatif SWOT Analizi İle İlgili Tartışma ve Öneriler

Yaşamın her alanında oldukça hızlı bir değişimin yaşandığı günümüz rekabetçi piyasalarında, işletmelerin, her geçen gün ortaya çıkan yeni performans kriterleri karşısında başarılı olabilmeleri, ancak kendilerine uygun ve doğru stratejiler belirleyebilmelerine bağlıdır. Öte yandan, işletmelerin sürdürülebilirliklerinin sağlanması ve gelişebilmeleri, iç ve dış faktörlerin analiz edilerek, güçlü ve zayıf yönlerinin belirlenmesi ile fırsatlar ve tehditlerinin öngörülmesi ve işletmeye maksimum düzeyde yarar sağlayacak stratejilerin geliştirilmesi ile mümkündür (Başlıgil ve Özdemir, 2011).

Bölgesel olarak kooperatif yapılarının güçlendirilmesi ve bölgede kooperatiflerin işbirliğine dayalı ortak çalışmalar gerçekleştirmelerini sağlayacak bir sinerji oluşturulmasının hedeflendiği bu çalışmada, SWOT Analizinden; bölgedeki kooperatifler için, iç ve dış faktörleri dikkate alarak, var olan güçlü yönlerden ve fırsatlardan en iyi şekilde yararlanmak ve zayıf yönleri ortadan kaldırarak, tehditlerden en iyi şekilde korunmak için gerekli olan önlemleri almak ve bu çerçevede kooperatiflerin kapasitesini geliştirip onları geleceğe taşımak amacıyla yararlanılmıştır.

5.6.1. Rize İlinde Faaliyet Gösteren Kooperatiflerin Güçlü Yönleri ve Fırsatlar

Rize ilinde faaliyet gösteren kooperatiflerin güçlü yönleri ile fırsatlar bir arada değerlendirildiğinde güçlü yönler yerine, sahip olunan fırsatlardan söz etmek çok daha doğru bir ifade olacaktır. Kooperatiflerin fırsatları güçlü oldukları yönlerle dönüştürme konusunda oldukça önemli eksikleri bulunduğu söylenebilir.

- Rize ilinin coğrafi konumu ve özellikle de denize kıyısı olması hem deniz ürünleri ticareti, bağlamında ve hem de deniz taşımacılığı ulaştırma, pazarlama bağlamında kooperatifçilik için önemli bir fırsattır.
- Rize ilinin bitki örtüsü, iklim özellikleri, toprak yapısı organik tarım ve hayvancılık yapmaya oldukça uygun ve elverişlidir.
- Öte yandan Rize ilinin sosyolojik olarak oldukça güçlü bir folklore, geleneğe, yöresel beslenme, giyinme vb. kültürüne sahip olması, Türkiye'nin birçok ilinde bu tür yöresel değerlere bağlılığını sürdüren milyonlarla ifade edilebilecek büyük bir sayıda tüketicinin

varlığı, yöresel ürün üretimi ve satışı konusunda büyük bir Pazar potansiyeline sahip olduğu anlamına gelmektedir.

- İlin deniz, hava ve kara taşımacılığı altyapısı bulunan ender illerden birisi olması, üretim ve pazarlama ve satış yönüyle güçlü bir potansiyeli ifade etmektedir.
- Türkiye’deki güncel siyasal koşullarda Rize ili devletin tüm yönetim kademelerinde ve Türkiye siyasetinde oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Bu durum yetkili makamlara ulaşma, kararları uygulamaya geçirme, yasalaştırma, projelere ve yatırımlara destek bulma, yönetim güç ve desteğini sağlama başta olmak üzere birçok konuda önemli bir avantaj sağlamakla birlikte, kooperatifçilik için de oldukça önemli bir fırsat olarak görülebilir.
- Rize ilinin siyaset ve devlet yönetimi ile yakın ilişkileri Rize’nin ekonomik ve politik destek sağlama konusunda önemli avantajlara sahip olduğunu göstermektedir.
- Araştırma kapsamında veri toplanılan kooperatif sayısı ve kooperatif yöneticilerinin kooperatifçilik deneyimleri göz önünde bulundurulduğunda, Rize ilinin kooperatif deneyimi konusunda fırsata dönüştürebileceği güçlü bir deneyim altyapısı olduğu söylenebilir.
- Kooperatif ortaklarının ve yöneticilerin yaş ortalamalarının üretkenlik anlamında orta yaş grubuna karşılık gelmesi insan kaynakları kapasitesi anlamında önemli bir fırsatı ifade etmektedir.
- Rize ilindeki ve ilçelerindeki kooperatif sayısı ve kooperatiflerin kuruluş yılları göz önünde bulundurulduğunda, bölgede güçlü sayılabilecek bir kooperatif altyapısının bulunduğunu söylemek mümkündür.
- Bölgede kadın girişimlerinin ve kadın kooperatiflerinin son dönemlerde yaygınlaşmaya başlaması il için önemli bir fırsatı ifade etmektedir.
- Rize ilinde, aile, komşuluk, akrabalık ve hemşericilik bağlarının güçlü olması, örgütlenme, işbirliği kurma, karar alma ve uygulama anlamında önemli bir potansiyel olarak değerlendirilmektedir.
- Rize ilinin çay tarımı konusunda Türkiye’nin üretim merkezi olması, çayla ilgili markalaşma, reklam, tanıtım pazarlama faaliyetlerinin geliştirilmesi ve ürün çeşitliliğinin artırılması durumunda ulusal ve uluslararası ihracat anlamında önemli bir potansiyeli barındırmaktadır.

- Son dönemde yükseliş gösteren arı ve arı ürünlerine olan talep, arıcılık üretiminin yapılabildiği sınırlı sayıda ilden birisi olan Rize için önemli bir katma değer alanı olarak görülebilir.
- Gerek Türkiye ölçeğinde ve gerekse de tüm dünyada organik ve sağlıklı ürünlere yönelim, organik tarım potansiyeli bulunan Rize ili için oldukça önemli bir fırsattır.
- Türkiye ölçeğinde eğitim yoluyla sosyal sorumluluk bilincinin artması, Rize kooperatifçiliği için de bir fırsat olarak görülebilir.
- Farklı sektörlerde faaliyet gösteren kooperatiflerin kurulması için gereksinim duyulan, insan gücü, hammadde sağlama, coğrafi koşullar, iklim, toprak özellikleri ve üretim altyapısına sahip olması Rize ili için önemli bir avantajı işaret etmektedir.

5.6.2. Rize İlinde Faaliyet Gösteren Kooperatiflerin Zayıf Yönleri ve Tehditler

Rize ilinde faaliyet gösteren kooperatiflerin zayıf yönleri ve karşı karşıya kaldıkları tehditler aşağıda öncelikle maddeler halinde sıralanmış, ardından konu hakkında ayrıntılı açıklamalara yer verilmiştir.

- Kooperatiflerde kurumsal bir yönetim anlayışının yerleşmediği, aile ve akraba ilişkilerinin ön plana çıktığı gözlenmektedir.
- Kooperatif örgütlenmelerinde bilgi, beceri ve yetkinlik yerine aile ve akraba ilişkileri etkin rol oynamaktadır.
- Kooperatif yönetimlerinin önemli bir bölümü profesyonel bir anlayışa sahip değildir.
- Kooperatif yönetimlerinde takım ya da ekip çalışması ve işbirliği yerine, kişisel ilişkiler ve kişisel başarılar ön planda görülmektedir.
- Köklü bir kooperatif deneyimi ve altyapısı olmakla birlikte, ilde kooperatif bilincinin yerleştiğinden söz etmek güçtür.
- Kooperatif yöneticilerinin ve ortakların eğitim düzeyleri düşüktür, birçok konuda oldukça önemli eğitim gereksinimleri bulunmaktadır.
- Yönetim kurullarında belirli aile, akraba ya da kişilerin hâkim olduğu göze çarpmaktadır.
- Ortakların eğitim ve bilgi yetersizliği.
- Kooperatifler sayı olarak belirli bir büyüklüğe ulaşmış olsa da tür, faaliyet alanı, vb. yönlerden yeterince çeşitlenmemiştir.

- İldeki kooperatiflerin önemli bir bölümü yolcu taşıma, ucuz kredi sağlama, konut satışı ve gübre satışı alanlarında faaliyet göstermektedirler. Üretimi temel alan kooperatif sayısı son derece sınırlıdır.
- Kooperatiflerde ortakların bilgi, beceri, yetenek ve yeterlik yönüyle geliştirilmelerini amaçlayan eğitim faaliyetleri yok denecek kadar azdır.
- Kooperatiflerde genç ve kadın ortak sayısı ve yönetici oranı oldukça düşüktür.
- Ortaklar, üyesi oldukları kooperatifin yönetimi, denetimi, faaliyetleri ve karar alma süreçleri konusunda oldukça ilgisizlerdir.
- Kooperatiflerin kamu kurumları ve yerel yönetimlerle ilişkiler bir hayli zayıftır.
- Kooperatifler kıyaslama ve karşılaştırma çalışmaları yapmamaktadırlar.
- Kooperatifler piyasa ile rekabet etme konusunda önemli sorunlar yaşamaktadırlar.
- Ekonomik dalgalanmalar, paranın satın alma değerindeki değişkenlik, faiz oranlarındaki hareketlilik ve diğer riskler kooperatifler için önemli bir finansal kırılganlığa yol açmaktadır.
- Ek finansmana ulaşmada zorluklar yaşamaktadırlar.
- Pandemi koşullarının yol açtığı sonuçlar, Rize ilindeki kooperatifler için önemli bir tehdit oluşturmuştur.
- Son dönemde bölgede doğal afetlerin artış göstermesi kooperatifleri olumsuz etkilemektedir.
- Rize ilinin göç veren bir il olması, nitelikli insan gücü kaynağı sağlama konusunda önemli bir sorundur.
- Rize ilindeki kooperatifler, güçlü sermayeye sahip şirketlerle, ürün, marka ve fiyat rekabeti yapabilme konusunda sorun yaşamaktadırlar.
- Çiftçilerin tapu kaynaklı çiftçi belgesi çıkaramamaları indirimli kredi kullanım konusunda sorun yaşanılmasına yol açmaktadır.
- Birçok kooperatif yöneticisi ve kooperatif ortağı resmi işlemlerin yürütülmesinde Devlet kurumlarının zorluk çıkardıkları düşüncesindedirler.
- Kooperatif yöneticilerinin ve kooperatif ortaklarının bir bölümü yerel yönetimlerin kooperatiflere karşı duyarsız davrandıkları görüşündedirler.
- Üye sayısının artış gösterdiğini ifade eden kooperatifler bu durum gerekçesi olarak kooperatifin yeni kurulmuş olmasını göstermektedirler. Dolayısıyla bu durum kooperatifin bir başarısı değildir.

- Kooperatiften yararlanan ortak sayısında artış olduğunu ifade eden kooperatifler, bu durumun gerekçesi olarak devlet destekli kredilerin cazip olmasını göstermektedirler. Dolayısıyla bu durum kooperatifin bir başarısı değildir.

Bu SWOT Analizi çalışmasında, Rize ilindeki kooperatifçiliğin güçlü ve zayıf yönlerinin ve karşılaşılabilecekleri fırsat ve tehditlerin ortaya konulabilmesi için iç ve dış koşullar değerlendirmeye çalışılmıştır. Yapılan Analiz, bölgedeki kooperatiflerin güçlü yönlerinden ve fırsatlardan en üst düzeyde yararlanacakları ve zayıf yönleri ile karşılaşılabilecekleri tehditlerin etkisini en aza indirecekleri plan ve stratejiler geliştirilmesine yönelik altyapının oluşturulmasına katkı sağlayacaktır. Bu çalışmanın, Rize ilindeki kooperatif yapılarının bugünkü durumunun değerlendirilmesi ve geleceğe yönelik kararların verilebilmesine yol gösterici olması beklenmektedir.

Rize ilinde faaliyet gösteren kooperatifler geleceğe yönelik belirli hedeflere ulaşmak istiyorlarsa, önce zayıf yönlerinin etkisini ortadan kaldıracak ve dengenin olumlu yönde değişmesine katkı sağlayacak eylem planları hazırlamalı ve bu planları hızlı bir şekilde uygulamaya koymalıdır. Bunu gerçekleştirmedikleri takdirde, zayıf yönlerin, güçlü tarafların ve fırsatların etkisini azaltması kaçınılmaz görünmektedir. Bu çerçevede, iyileştirme çalışmalarına öncelikle kooperatiflerin kendi içerisinde çözülebilecek olan sorunlardan hareket edilmesi, daha sonra daha karmaşık ve zor olan sorunların çözümüne gidilmesi uygun bir çözüm olabilir. Diğer taraftan, kooperatifler için güçlü tarafların etkisinin var olan fırsatlar doğrultusunda, daha fazla artırılmasına yönelik eylem planlarının hazırlanması ve uygulamaya konulması gerekmektedir.

Katılımcı bir anlayışla ortaya çıkan bu SWOT analizinden hareketle, bölgedeki kooperatiflerin plan ve stratejiler geliştirmesine yön verebilecek, öncelikli sorun alanları ve bunların nedenleri bu bölümde açıklanmaya çalışılacaktır. Aşağıda, kooperatiflerin zayıf yönleri ve karşı karşıya oldukları tehditler, bunlara bağlı ortaya çıkan sorun alanları ve bir strateji geliştirebilmeleri için belirlenmesi gereken hedefler yer almaktadır.

Tablo 45: Rize ilindeki kooperatifler için strateji belirleme alanları

Zayıf Yönler ve Tehditler	Sorun Kaynağı	Hedef
- Kooperatif yöneticilerinin ve ortakların eğitim, bilgi ve beceri yetersizliği. - Kooperatif yönetimi konusunda bilgi ve deneyim eksikliği. - Çalışanlara ve ortaklara yönelik verilen eğitimlerin yetersizliği. - Kooperatif yönetimlerinin yeterince bilinçli ve profesyonel olmayışları. - Kooperatif bilincinin yeterince yerleşmemiş olması.	Eğitim, deneyim ve bilinçlendirme konusundaki yetersizlikler.	Eğitim, deneyim ve bilinçlendirme faaliyetlerinin geliştirilmesi.
Kooperatiflerde kadın ve genç ortak ve yönetici oranının düşük olması.	Kadınlara ve gençlere eşit fırsatlar sunulmaması.	Kadınlara ve gençlere kooperatiflerde ortaklık ve yönetimde eşit fırsatlar sunulması için olanakların artırılması.
- Kurumsal yönetim anlayışının yerleşmemesi, aile ve akraba ilişkilerinin kooperatif örgütlenmelerinde etkin rol oynaması. - Yönetim kurullarına belirli kişilerin hâkim olması.	Kurumsallaşma çalışmalarına önem verilmemesi.	Kurumsal ve profesyonel yönetim kapasitesinin artırılması.
Ortakların kooperatif faaliyetlerine olan ilgisizliği.	Ortaklarda aidiyet duygusunun zayıf olması.	Ortakların aidiyet duygusunu artırmaya yönelik politikaların geliştirilmesi.
Kamu kurumları ve yerel yönetimlerle ilişkilerin zayıf olması.	Çevreyle iletişim ve işbirliği eksikliği	Kamu kurumları ve yerel yönetimlerle ilişkilerin geliştirilmesi.
- Ek finansman kaynaklarına ulaşmada zorluklar. - Ekonomik dalgalanmalar, kırılganlık ve riskler. - Üye sayısında azalma ya da durağanlık - Gelir elde etme konusunda yaşanan sorunlar	Ekonomik ve finansal sorunlar	Finansman erişim için alternatif finans kaynaklarının hayata geçirilmesi. Kooperatiflerin sermaye yapılarının güçlendirilmesi. Ekonomik risklerden korunmak için gerekli tedbirlerin alınması.
- Zayıf rekabet gücü. - Kooperatif türlerinin yeterince çeşitlenmemiş olması. - Güçlü sermayeye sahip şirketlerle ürün, marka ve fiyat rekabetinin yapılamaması	Rekabet gücü yetersizliği ile ilgili sorunlar.	Kooperatiflerin daha rekabetçi bir yapıya kavuşması için işbirliklerinin geliştirilmesi.
- Pandemi koşulları. - Bölgede doğal afetlerin artması. - İlin göç vermesi.	Dönemsel ve coğrafi sorunlar	Doğal sorunlara karşı tedbirlerin alınmasına yönelik faaliyetlerin geliştirilmesi.

Eğitim, deneyim ve bilinçlendirme konusundaki yetersizlikler.

SWOT Analizi Araştırması sonuçları, Rize bölgesinde kooperatiflerin en zayıf yönünün eğitim, bilgi, beceri, yetenek ve deneyim eksikliğine bağlı olarak ortaya çıktığını göstermektedir. Bu nedenle, Rize’de kooperatifçilik eğitime yüksek önem derecesiyle yer verilmesi gerekmektedir. Kooperatif eğitimi konusunda birim kooperatiflerden başlamak üzere, üst birliklere ve devlete önemli görevler düşmektedir. Bu çerçevede de her kurum ve kuruluş bu konuda üzerine düşeni yapma çabası içerisinde. Ancak yapılan SWOT Analizi de göstermiştir ki, bu çabalar yeterli gelmemekte ve sorun kronik bir sorun olarak süregelmektedir.

Kooperatiflerde yaşama geçirilecek eğitim amaçlı plan ve programlarının işlevsel olması önem taşımaktadır.

Kooperatiflerde eğitim ve öğretim ilkesi gereğince, eğitim her zaman kooperatifler için önemli bir öncelik olmuştur. Ancak bu eğitim programları çoğu zaman bir görevin yerine getirilmesi olarak ele alınmış ve eğitimin işe yarayıp yaramadığı çoğu zaman ölçme ve değerlendirme yöntemleri ile sorgulanmamıştır. Bu çerçevede, eğitim program ve yöntemleri belirlenmeden önce, kooperatif yöneticileri, ortakları ve çalışanları için ihtiyaçlar doğrultusunda ve ihtiyaçlarla uyumlu programlar oluşturulmalıdır. Eğitim alacak grubun seviyesine uygun bir eğitim yöntemi belirlenmeli ve eğitimlerden sonra ölçme ve değerlendirme çalışmaları yapılarak eğitimin amacına ulaşip ulaşmadığını ortaya konulmalıdır.

Kooperatifçilik eğitiminin, özellikle kooperatif çalışanları ve yöneticileri için zorunlu hale getirilmesi ve kurumsallaşmasının sağlanması yönünde atılacak adımlar da önemli sonuçlar verebilir.

Kooperatif bilincinin yeterinde yerleşmemiş olması sorunu da eğitime bağlı olarak ele alınabilecek bir konu başlığıdır. Kooperatifçilik bilincinin oluşması, ilkokuldan itibaren kooperatifçilik eğitiminin müfredatta yer alması ve çeşitli araçlarla özellikle genç nesillerin kooperatifçilik bilincini kazanması için tanıtım ve bilgilendirme aktivitelerinin düzenlenmesi ile olanaklı olabilir. Birim kooperatifler ve birlikler de bu konuya hedefleri ve stratejileri arasında yer vermeli ve işlevsel olarak, kararlılıkla toplumun bilinçlendirilmesi için düzenli etkinlikler ve eğitim programları düzenlemelidir.

Eğitim kurumları ile işbirliği içinde düzenli seminerler verilmesi, kooperatif işletmelere öğrencilerin teknik geziler yapabilmeleri için fırsatlar sunulması gibi uygulamalar kooperatif

konusunda bilinçlenmeye olanak sağlayacaktır. Toplum genelinde bu tür bilinçlenme, kooperatiflere karşı olumsuz imajların ortadan kalkmasında da önemli rol oynayacaktır.

Televizyonlar için kooperatiflerle ilgili kamu spotları hazırlanması, üniversite günleri düzenlenmesi, okul ziyaretleri, farklı eğitim kademelerinde kooperatiflerle ilgili seçimlik dersler oluşturulması, fuarlara katılım ve stant açma, reklam çalışmaları, öğrencilere burs vererek eğitimlerini destekleme ve kooperatiflerce yürütülen sosyal projelerin artırılması, kooperatif bilincinin oluşması, kooperatiflere ilişkin farkındalık oluşturma ve kooperatif eğitimi konusunda önem taşıyan uygulama örnekleri olacaktır.

Kooperatif yöneticilerinin kendilerini geliştirme gayreti içinde olmamaları ya da bunun için olanaklara sahip olmaması gibi konular, yöneticilerin görevlerini yapmaları esnasında, hata yapmalarına ve başarısız olmalarına yol açmaktadır. Kooperatif yöneticilerinin bilgi ve deneyimlerini artırabilmeleri için öncelikli konu alanlarında sertifika, seminer, konferans, ders, vb. yollarla eğitim almaları yönetici olmak için bir koşul haline getirilebilir. Eğitimin yanısıra danışmanlık alabilmeleri için onlara olanak sunulması, kooperatiflerin başarısı için önemli bir gerekliliktir. Unutulmamalıdır ki kooperatifler birer ticari işletmedir, başarılı olabilmeleri için de deneyimli ve profesyonel yöneticiler tarafından yönetilmelerine ihtiyaç vardır. Girişimcilik ve işletmecilik bilgisine sahip olmayan yöneticilerin, başarılı olmaları çok mümkün değildir. Bu nedenle, kooperatiflerin kendi çabaları ile örgütlenerek, kendilerine danışmanlık verebilecek oluşumları, kooperatifçilik değerlerinden birini oluşturan “kendi kendine yardım” temel değeri çerçevesinde hayata geçirmeleri önemlidir.

Gençlere ve kadınlara eşit fırsatlar sunulmaması.

Kooperatiflerin “Gönüllü ve Herkese Açık Ortaklık (Serbest Giriş-Çıkış İlkesi) İlkesi”, kooperatiflerde her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Kadınlara ve gençlere yönelik ayrımcılık da bu kapsamda ele alınması gereken bir konudur. İlke gereğince, kooperatif hizmetlerinden yararlanabilecek ve ortaklığın sorumluluklarını kabul etme istekliliğinde olan tüm kadınlar ve gençler kooperatiflere ortak olabilir. Yine “Ortakların Demokratik Yönetimi İlkesi” gereğince, kooperatiflerde kadın ve erkek tüm ortaklar, eşit oy hakkına sahiplerdir.

Araştırmada elde edilen sonuçlara göre, Rize ilinde kadınların kooperatiflere katılım ve yönetimde yer alma oranları erkeklere oranla oldukça düşüktür. Türkiye’de kadın

girişimciliğinin artmasına yönelik politikalar çerçevesinde, kadın girişimi kooperatifleri teşvik edilmektedir. Bu nedenle de sayıları son dönemlerde önemli oranda artış göstermiştir. Ancak Rize bölgesinde bu sayının yeterince yüksek olmadığı ve kadınların aktif olarak yeterince kooperatif yapılarında yer almadığı görülmektedir. Bu çerçevede, kadınların kooperatiflere daha fazla katılımının sağlanması için izlenmesi gereken stratejiler şu şekilde sıralanabilir:

- Kadınlara kooperatifçilik girişimciliği eğitimleri verilmesi ve sertifika programları düzenlenmesi,
- Kadın kooperatiflerine yönelik projeler ve hibeler konusunda, kadınların bilinçlendirilmeleri. Bu hibe ve desteklerin yalnızca bakanlık olarak değil, yerel düzeydeki kurumlar tarafından da verilmesinin sağlanması,
- Başarılı kadın kooperatifleri ve faaliyetleri konusunda bilgilendirme toplantıları ve kooperatiflere teknik geziler düzenlenmesi,
- Kooperatiflere yönelik danışmanlık mekanizmaları yaratılarak, kadınların bunlardan yararlanmasının sağlanması,
- Kadın kooperatiflerine pazar bulma konusunda Ticaret Odaları gibi meslek odaları ve İhracatı Geliştirme Merkezi gibi kurumların destek olması.

Kurumsallaşma çalışmalarına önem verilmemesi.

Kurumsallaşma; bir işletmenin faaliyetlerini kişilerin varlığına bağımlı olmadan sürdürebilmesini ve geliştirebilmesini sağlayan bir yapı oluşturması olarak tanımlanabilir. Temel amacı, işletmenin patron, yönetici, kritik personel vb. kişilerden bağımsız hale gelmesi ve sürekliliğinin sağlanmasıdır. Katılımcılardan elde edilen bilgilere göre, Rize bölgesindeki kooperatiflerde kurumsallaşma çalışmalarına önem verilmemesi; kurumsal yönetim anlayışının yerleşmemesi, aile ve akraba ilişkilerinin kooperatif örgütlenmede etkin rol oynaması ve yönetim kurullarına belirli kişilerin hâkim olması gibi sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu ve buna benzer sorunlar, kooperatiflerden bazı kesimlerin kişisel çıkar sağlamasının yolunu açabilmekte ve kooperatif yönetimlerine olan güveni sarsmaktadır. Bu durum, ortakların kooperatiften uzaklaşmalarına da neden olabilmektedir. Ancak en büyük tehdit, kooperatif faaliyetlerinin sürdürülebilirliği önünde engel oluşturmasıdır. Bu açıdan, kooperatiflerin kurumsallaşması ile ilgili düzenlemelerin öncelikli olarak ele alınması ve kooperatiflere bu konuda danışmanlıkların sunulmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Kooperatif ve

birliklerinin kurumsal yönetim ilkelerine uyumlu olarak yönetiminin sağlanmasına ilişkin düzenlemeler yapılmalıdır.

Ortakların aidiyet duygusunun zayıf olması.

Kooperatiflerde, farklı çıkarları olan ortaklar bir araya gelirler. Ortak ve demokratik bir yönetim çatısı altında bir araya gelen ortaklar, kooperatiflerde bazı hak ve sorumluluklara sahiptirler. Ortakların sorumluluklarını en iyi şekilde yerine getirip, kooperatiflerine katkı sağlamaları, kooperatiflerine olan ilgilerinin artmasına bağlıdır. Bu nedenle, kooperatif ortak ilişkilerinde, etkili bir iletişim sağlamak büyük önem taşır. Ortakların kooperatifleri ve diğer ortaklarla kuracakları etkili bir iletişim, ortakların düşünce üretmelerinde ve bilinçlenmelerinde önemli rol oynar ve ortağın kooperatifine daha fazla yarar sağlamasına olanak sağlar.

Ortak-kooperatif ilişkilerinin ve ortakların aidiyet duygusunun zayıf olduğu kooperatiflerde, ortaklar genel kurullara katılmamakta ve oy verme seçme ve seçilme gibi demokratik haklarını da kullanmamaktadır. Bu durum, kooperatiflerin sağlıklı bir şekilde işleyişinin önünde engel oluşturur. Bazı kooperatifler, ortakların genel kurullara katılımını sağlamak için genel kurullara ünlü konukların davet edilmesi, ikramlar yapılması, risturnların genel kurulda dağıtılması, toplantıların ortaklar için keyifli hale getirilmesi gibi yöntemlere başvurmaktadırlar (Polat, 2017). Bu tür örnekler Rize ili için de hayata geçirilebilir.

Ortak-kooperatif iletişimi, ortağın kendi kooperatifinin faaliyet ve sorunlarına karşı duyarlılığını artıracak ve kooperatif yönetim ve faaliyetlerinde daha aktif olmasını sağlayacaktır. Aynı zamanda ortaklar arasında da birlik ve bütünlüğü geliştirecektir. Kooperatif tarafından etkili iletişim yöntem ve araçları ile bilgilendirilen ortakların, kooperatife sadakati ve aidiyet duygusu da daha fazla artacaktır. Tüm bu nedenlere bağlı olarak, kooperatif ortaklarına düzenli ve güvenilir bilgi akışının sağlanması olanak sağlayacak etkili bir iletişim altyapısı oluşturmaya yönelik adımlar atılmalıdır. Karşılıklı iletişim sayesinde, taraflar arasında bilgi akışının gerçekleşmesi ile ortak gereksinimlerinin en üst düzeyde karşılanması sağlanabilir. Böylece, ortakların kooperatife karşı güveninin ve ilgisinin artması mümkün hale gelir (Turan ve diğerleri, 2018).

Yakın çevreyle, kamu kurumları, yerel yönetimler ve diğer kooperatiflerle etkili bir iletişim ve işbirliği sağlanamaması.

Kooperatif işletmeler, bireylerin refah düzeyinin artması için çalışırken toplumsal kalkınmaya da hizmet ederler. Bu nedenle kooperatifler, devlet tarafından ekonomik kalkınmada bir araç olarak kullanılmakta ve desteklenmektedir. Bu çerçevede devlet, kooperatiflerin kuruluşunu başlatmakta, eğitim ve finansal destek sağlamaktadır (Turan, 2018). Kooperatifler, kamu kurumları ve yerel yönetimler arasındaki işbirlikleri her iki tarafın da bu durumdan fayda elde etmesini sağlar. Rize bölgesinde bu ilişki ve işbirliklerinin zayıf olması, tarafların elde edeceği faydayı ortadan kaldırmaktadır. Taraflar arasında etkili iletişim kanallarının devreye girmesi ile geliştirilecek işbirlikleri, kooperatif işletmelerin gelişmesinde etkili rol oynayacaktır.

Ekonomik ve finansal sorunlar.

Kooperatifler için finansman ve sermaye yetersizliği sorunu evrensel bir sorundur. Türkiye’de özellikle ortaklık paylarının düşük olması sermaye yetersizliği sorunu yaratırken, kooperatiflere özgü finansman kaynaklarının bulunmaması da kooperatiflerin krediye ulaşmasını güçleştirmektedir. Finansman sorunu aynı zamanda, kooperatiflerin gelişmesinin önündeki en büyük engellerden biridir. Dünyanın birçok ülkesinde, kooperatif bankaları aracılığıyla kooperatiflerin finansman ihtiyacı karşılanmaya çalışılmaktadır. Türkiye’de de kooperatif bankalarının kurulması yönünde görüşler çoğu zaman tartışılrsa da bu yönde atılmış somut bir adım bulunmamaktadır. Bu durumda, kooperatiflerin finansman sorunlarının çözümü için;

- Kooperatiflerin finansal kaynaklarını doğru ve verimli kullanmaları,
- Etkili bir finansman yönetimi politikası izlemeleri,
- Kaynak israfının önlenmesi,
- Kooperatifler için yeni finansal fonların yaratılması için olanakların araştırılması,
- Kooperatiflere yönelik projelerin artırılması ve kooperatiflerin bu projelerden yararlanmaları için eğitilip bilinçlendirilmeleri,
- Ekonomik risklere karşı hazırlıklı olunması yönünde politikalar izlenebilir.

Rekabet gücünün yetersizliği ile ilgili sorunlar.

Kooperatiflerin kar amaçsız işletmeler olmaları, ortakların katılım paylarının düşüklüğü ve finansmana ulaşmalarının zorluğu, rekabet güçlerini de olumsuz etkilemektedir. Özellikle ürün çeşitliliği, marka ve fiyat konusunda çok uluslu büyük şirketlerle rekabet etme şansları bulunmamaktadır. Doğu Karadeniz Bölgesinin doğusunda yer alan Rize ilinin en temel özelliği,

yaş çay üretiminin merkezi olmasıdır. Rize’de çay üretiminde en önemli pay, bir iktisadi devlet teşekkülü olan ÇAY-KUR’a aittir. Çay üretiminde ÇAY-KUR’un yanısıra 1984 yılında çayın özel sektöre açılması ile zamanla marka değerine ulaşan firmalar ve kooperatifler yer almaktadır (<http://www.turktarim.gov.tr/Haber/178/dunyada-ve-ulkemizde-cay-uretici-orgutleri>). Bölge için önemli bir gelir kaynağı olan çay üretiminde, kooperatiflerin payının artırılması ve bu alanda rekabetçi politikalar izlenmesi için gerekli adımlar atılmalıdır. Bölgedeki kooperatif türlerinin çeşitlendirilmesi, ilde yeni kurulacak kooperatiflerin rekabet üstünlüğü sağlanabilecek sektörlerde faaliyet göstermelerinin sağlanması ve kooperatiflerarası ulusal ve uluslararası işbirliklerinin geliştirilmesi, küçük ölçekli kooperatiflerin birleşmeleri, kooperatiflerin markalaşmaları ile ilgili çalışmaların yapılması gibi kooperatifler için rekabetçi stratejiler izlenebilir. Ayrıca kooperatiflerin, yeni pazarlar bulma ve yaratma yollarını araştırarak gelirlerini artırıcı politikalar geliştirmeleri de mümkün olabilir.

Dönemsel ve Coğrafi sorunlar.

COVID-19 Pandemisinin yol açtığı olumsuz koşullar, son dönemde bölgede yaşanan doğal afetler, ilin genç insan kaynaklarını göç yoluyla kaybetmesi gibi sorunlar, kooperatiflerin kontrol edemedikleri türde faktörlerdir. Kooperatiflerin bu tür sorunlarla başa çıkabilmeleri, kırılganlıklarını önleyici, mali yönüyle güçlü hale gelecekleri etkili tedbirler geliştirmeleri ile olanaklı olabilir. Kooperatifler de diğer işletmeler gibi, pandemi koşullarından olumsuz etkilenmektedir. Pandemi koşullarının bir süre daha devam edeceği öngörülerine karşın, kooperatiflerin bu durumdan en az düzeyde etkilenmek için gerekli önlemleri almaları önemli bir gerekliliktir.

KAYNAKÇA

- Arıkboğa, F.Ş. (2010). Yönetim ve Organizasyon. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- Başlıgil, H. ve Özdemir, Y. (2011). Swot Analizi Çalışması ile Durum Tespiti ve Senaryo Uygulaması ile Geleceğe Ait Öneriler. Uluslararası Yükseköğretim Kongresi: Yeni Yönelişler ve Sorunlar. [https://www. Researchgate.net/publication/339435429](https://www.Researchgate.net/publication/339435429) Swot Analizi Çalışması İle Durum Tespiti ve Senaryo Uygulaması İle Geleceğe Ait Öneriler (Erişim: 27.08.2021).
- Berg, B.L. (2009). Qualitative research methods for the social sciences (7th ed). Pearson International.
- Cenkış, S. (2014). Kooperatif ve Birliklerde Profesyonel Yönetime Geçiş. Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Eylül 2014, S. 129.
- Creswell, J.W. (2009). Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches (3rd ed.). Sage Publications, Inc.
- Dave Grace & Associates (2014). Measuring the Size and Scope of the Cooperative Economy: Results of the 2014 Global Census on Co-operatives.
- Denzin, N.K., & Lincoln, Y.S. (2000). Handbook of qualitative research. Sage Publications, Inc.
- DPT (2001). 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Gıda Sanayii Özel İhtisas Komisyonu Raporu Çay Sanayii Alt Komisyon Raporu, DPT: 2640-ÖİK: 648, Ankara: DPT.
- Düzgün, A. (2020). Y ve Z kuşaklarının İş Hayatından Beklentilerinin Karşılaştırılması. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13(1), 218-241.
- Expoling the Cooperative Economy Report (2020).
- GTB (2017). Türkiye Kooperatifçilik Raporu 2016. GTB Yayınları.
- GTB Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü (2012). Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı (2012-2016). GTB Yayınları.
- GTB, ILO Kooperatif İstatistikleri. GTB Yayınları.
- Hazar, N. (1990). Kooperatifçilik Tarihi. Ankara: Türk Kooperatifçilik Eğitim Vakfı Yayınları.

<http://koop.gtb.gov.tr/> (Erişim: 10.09.2021)

<http://koopkur.org.tr/faaliyetlerimiz> (Erişim: 10.09.2021).

[https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanım](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanım)

Arastirmasi-2021-37437(Erişim: 12.09.2021)

<https://esertifika.anadolu.edu.tr/program/58/kooperatifcilik> (Erişim: 10.09.2021)

<https://esnafkoop.ticaret.gov.tr/haberler/bu-yil-desteklerle-kovid-19un-golgesinde-1400e-yakin-kooperatif-faaliyete-basla> (Erişim: 10.09.2021).

<https://rize.tarimorman.gov.tr/Menu/13/Ekonomi> (Erişim: 03.10.2021)

<https://rize.tarimorman.gov.tr/Menu/13/Ekonomi> (Erişim: 03.10.2021)

<https://tesam.org.tr/sirketlerde-kurumsallasmanin-onemi/> (Erişim: 02.10.2021)

https://tr.wikipedia.org/wiki/Z_ku%C5%9Fa%C4%9F%C4%B1(Erişim: 20.09.2021)

<https://www.braincenter.com.tr/z-kusagi-ne-demek/>(Erişim: 20.09.2021)

<https://www.dha.com.tr/ekonomi/pandemide-kadin-girisimci-orani-artti/haber-1821390>

(Erişim: 20.09.2021)

<https://www.ica.coop/en> (Erişim: 15.08.2021).

<https://www.tarimorman.gov.tr/TRGM/Link/55/Uretici-Orgutleri> (Erişim: 10.09.2021)

ICA (1990). ICA Policy on Human Resources Development in Coopertaives of the Third World, ICA Executive Committe Meeting (18-20 June, 1990). Strasbourg.

ICA Co-operative Identity Statement.

INGEV ve IPC (2021). Sosyal Dayanışma Ekonomisi İçin Güçlü Kooperatifçilik Raporu (https://ingev.org/raporlar/Sosyal_Dayanisma_Ekonomisi_icin_Guclu_Kooperatifcilik.pdf

Erişim 10.08.2021)

Miles, M.B., & Huberman, A.M. (2019). Qualitative data analysis: An expanded sourcebook. Thousand Oaks.

- Munch, D.M, Schmit, T.M. & Severson, R.M. (2021). Assessing The Value of Cooperative Membership: A Case of Dairy Marketing in The United States. *Journal of Co-operative Organization and Management*, 9(1).
- Patton, M.Q. (2017). *Qualitative Research and Evaluation Methods*. Thousand oaks, CA: Sage Publications.
- Peng, X. Hendrikse, G. & Deng, W. (2018). Communication and Innovation in Cooperatives. *Journal of Knowledge Economy*, 9: 1184–1209.
- Polat, H. (2017). *Yeniden Yorumlanan Değerler ve İlkeler Işığında Yarının İşletmesi Kooperatif*, Ankara: Orkide Matbaası.
- Sümer, G. (2021). Kooperatif Bankacılığı ve Türkiye’ de Uygulanabilirliği. *Fiscaoeconomia*, 5(1), 262-279.
- Turan, N. (2002). Kooperatif İşletmelerin Ekonomik ve Toplumsal Kalkınmayı Gerçekleştirmede Başarı Sağlamalarında Etkili Olan Faktörler ve Bu Faktörlerin Türk Kooperatif İşletmeciliği Açısından Ele Alınması. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4 (2), 83-102.
- Turan, N. vd. (2018). *Konut Yapı Kooperatifçiliği*. (Ed. Nurcan Turan). Anadolu Üniversitesi AÖF Ya. N: 2541/1512, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Turan, N. ve diğerleri. (2017). *Kooperatifçilik* (Ed. N. Turan ve N. Özenbaş Boydağ). Anadolu Üniversitesi AÖF Yayınları. No:3596/2426. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Ürper, Y. ve diğerleri. (2017). *Genel İşletme*. Eskişehir: Lisans Yayıncılık.
- Yılmaz, İ. (2014). *Kooperatiflerde Finansal Yönetim*. Ankara: DGRV.

EKLER

Ek 1: Kooperatif Kapasite Analizi Ölçeği

Değerli Katılımcı,

Rize ilinde kurulmuş ve faaliyet göstermekte olan kooperatiflerin kapasite analizlerini ortaya koymak amacıyla, Avrupa Birliği tarafından da desteklenen bir araştırma yapılmaktadır. Bu anket söz konusu araştırma için gereksinim duyulan verileri toplamak amacıyla geliştirilmiştir. Anketin cevaplanması yaklaşık on beş dakikanızı alacağı öngörülmektedir. Araştırmaya katılım tümüyle gönüllülük esasına dayanmaktadır. Ankete vermiş olduğunuz cevaplar yalnızca bilimsel amaçla kullanılacak olup, sizi tanımlayan kişisel bilgileriniz tümüyle gizli tutulacaktır. Sizlerden ricamız; ankette yer alan her bir soruyu **kooperatifinizi en yansıtan seçenekleri işaretleyerek** belirtmenizdir. Soruları içtenlikle cevaplamanız ve cevapsız soru bırakmamanız, araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğinin sağlanması yönüyle büyük önem taşımaktadır. Değerli zamanınızı ayırarak araştırmaya katıldığınız ve görüşlerinizi bizimle paylaştığınız için teşekkür ederiz.

Araştırma Grubu

Kişisel Bilgiler

1. Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek
2. Yaşınız: () 18-28 () 29-39 () 40-50 () 51-61 () 62 ve üzeri
3. Eğitim düzeyiniz: () İlköğretim () Lise () Ön lisans () Lisans () Lisansüstü
4. Mesleğiniz:
5. Kooperatif içindeki pozisyonunuz: () Yönetim kurulu başkanı () Yönetim kurulu üyesi () Ortak
6. Kooperatifçilik deneyiminiz (Yıl):

Kooperatif Bilgileri

1. Kooperatifin kuruluş yılı:
2. Kooperatifin ortak sayısı:
3. Kooperatifteki kadın ortak sayısı:
4. Kooperatifte istihdam edilmiş ücretli çalışan sayısı:
5. Son birkaç yılı göz önünde bulundurduğunuzda, kooperatifinizin ortak sayısı;
() Artıyor () Durağan () Azalıyor
6. Son birkaç yılı göz önünde bulundurduğunuzda, kooperatifinizin ekonomik performansı;
() Büyük ölçekte zarar verdi.
() Küçük ölçekte zarar verdi.
() Denk bütçe konumunu korudu.
() Küçük ölçekte gelir elde etti.
() Büyük ölçekte gelir elde etti.

Sizce neden? Görüş ve düşüncelerinizi lütfen yazınız.

7. Kooperatifinizin ortaklarına sunduğu mal ve hizmetler piyasa koşulları ile karşılaştırıldığında;
() Kooperatifimiz ortaklarına piyasadan daha avantajlı mal ve hizmet sunmaktadır.
() Kooperatifimizin sunduğu mal ve hizmetler piyasa koşullarıyla benzerlik göstermektedir.
() Kooperatifimiz mal ve hizmet sunumu konusunda piyasa ile rekabet etmekte zorlanmaktadır.
8. **Son birkaç yılı göz önünde bulundurduğunuzda**, kooperatifinizin sunduğu mal ve hizmetlerden yararlanan ortak sayısı;
() Artıyor () Durağan bir seyir izliyor. () Azalıyor

Sizce neden? Görüş ve düşüncelerinizi lütfen yazınız.

9. Sizin gözlemlerinize göre belirli bir mal ya da hizmete ihtiyaç duyduklarında, ortaklarınız öncelikle hangisini tercih etmektedir?
() Kooperatif () Piyasa
10. Kooperatifiniz son birkaç yıl içinde ortaklarına risturn ödemesi ya da benzeri bir ödeme yaptı mı?
() Evet () Hayır
11. Kooperatif yöneticilerinin kooperatifçilik ve yönetici olmanın gerektirdiği bilgi ve beceriler konusunda eğitime ihtiyaçları olduğunu düşünüyor musunuz?
() Evet () Hayır

Eksikliğini hissettiğiniz en önemli beceriler nelerdir? Görüş ve düşüncelerinizi lütfen yazınız.

12. **Son birkaç yılı göz önünde bulundurduğunuzda**, kooperatif ortaklarının yönelttikleri eleştiri, şikâyet ve memnuniyetsizlik oranları;
() Artıyor () Durağan bir seyir izliyor. () Azalıyor

13. Sizce kimi kooperatif yöneticilerinin yeterince aktif olmamalarının en temel nedenleri nelerdir?

Görüş ve düşüncelerinizi lütfen yazınız.

Örgütsel Kapasite	Evet	Kısmen	Hayır
1. Kooperatifimizin tanımlanmış kısa, orta ve uzun vadeli somut hedefleri vardır.			
2. Kooperatifimizin ayrıntılı olarak hazırlanmış strateji ve eylem planları bulunmaktadır.			
3. Kooperatifimiz şeffaflık, ekip çalışması, karşılıklı güven ve saygı üzerine kurulmuş, kurumsal bir kültüre sahiptir.			
4. Kooperatifimizin ilişkili olduğu sektör ve pazar analizi yapılmış, paydaşlar tanımlanmıştır.			
5. Kooperatifimizin diğer kooperatiflerle ve üst birliklerle kurulmuş güçlü ilişkileri ve işbirlikleri vardır.			
6. Kooperatifimiz oldukça donanımlı bir fiziksel alana sahip ve kolay erişilebilir bir konumdadır.			
7. Kooperatifimiz; cinsel, sosyal, ırksal, siyasal ve dinsel ayrımcılık olmaksızın, üyeliğin sorumluluklarını kabul eden herkese açık, gönüllülük esasına dayalıdır.			
8. Kooperatifimiz; karar alma süreçlerine katılan üyelerce denetlenen, üyelerin eşit oy hakkına sahip oldukları demokratik bir işleyişe sahiptir.			
9. Ortaklarımız kooperatif sermayesine adil bir şekilde katkıda bulunur ve bunu demokratik olarak yönetirler.			
10. Kooperatifimiz özerk, dışarıdan herhangi bir baskı olmaksızın, kararların yalnızca ortaklar tarafından alındığı ve uygulandığı bir kuruluştur.			
11. Kooperatifimiz; ortaklarına, seçilmiş temsilcilerine, yöneticilerine ve çalışanlarına, kooperatifimizin gelişimine etkin bir şekilde katkıda bulunabilmeleri için kendilerini geliştirme ve eğitim imkânı sağlar.			
12. Kooperatifimizin, yasa yapıcılar, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve özel sektör temsilcileri ile güçlü ilişkileri vardır.			
13. Kooperatifimiz, bir yandan ortakların ihtiyaçlarına odaklanırken, diğer yandan da sürdürülebilir bir kalkınma için toplumsal sorumluluk projeleri uygular.			

Yukarıdaki konu başlıkları ile ilgili olarak, eklemek istediğiniz görüş ve düşüncelerinizi lütfen yazınız.

Liderlik ve İnsan Kaynakları Kapasitesi	Evet	Kısmen	Hayır
1. Kooperatifimizin yöneticileri, kooperatifçilik konusunda üst düzey bilgi ve becerilere sahiptir.			
2. Kooperatifimizin yöneticileri, genel işletme ve yönetim becerileri konusunda oldukça donanımlıdır.			
3. Kooperatifimizin yöneticileri, çatışmaları çözme, karar verme, motivasyonu sağlama ve sorun çözme konularında etkili becerilere sahiptir.			
4. Kooperatifimizin yöneticileri, kooperatifin işleyişi, yönetimi ve geliştirilmesi için düzenli olarak zaman ayırırlar.			
5. Yönetim kurulu, belirli bir takvime uygun olarak düzenli bir biçimde toplanır.			
6. Kooperatifimizin yöneticileri, ortakların sorunlarına, istek ve beklentilerine karşı oldukça duyarlıdır, tanır ve takdir ederler.			
7. Kooperatif ortaklarının memnuniyet düzeyleri oldukça yüksektir.			
8. Ortaklar, kooperatifte görev ve sorumluluk almaya isteklidirler.			
9. Ortaklar, genel kurul ve seçimlerde oy kullanma, toplantılara ve karar alma süreçlerine üst düzeyde katılım gösterirler.			
10. Kooperatifimizin yöneticileri, ortaklar için düzenli eğitim ve gelişme fırsatları yaratarak, ortakların ve işletmelerinin başarısına katkıda bulunur.			
11. Kooperatif ortaklarının eğitim düzeyleri oldukça yüksektir.			
12. Ortaklar, kooperatifimiz ve kooperatifçilik konusunda oldukça bilgi sahibidir.			
13. Kooperatif ortakları, girişimcilik, üretim, pazarlama ve satış alanlarıyla ilgili güncel gelişmeler konusunda düzenli olarak eğitilirler.			
14. Kooperatif ortakları, yasal düzenlemeler, fırsatlar ve tehditler konularındaki güncel gelişmeler hakkında düzenli olarak bilgilendirilirler.			
15. Ortaklar sektördeki teknolojik gelişmeler, insan kaynaklarının sahip olmaları gereken yeni bilgi ve beceriler konusunda düzenli olarak eğitilirler.			

Yukarıdaki konu başlıkları ile ilgili olarak, eklemek istediğiniz görüş ve düşüncelerinizi lütfen yazınız.

Bilgi, İzleme ve Raporlama Kapasitesi	Evet	Kısmen	Hayır
1. Kooperatifimizin yakın, orta ve uzun vadeli hedeflerine ulaşma dereceleri düzenli olarak izlenir ve rapor edilir.			
2. Kooperatifimizin elde ettiği sonuçlarla ilgili olarak performans ölçümleri yapılır ve rapor edilir.			
3. Diğer kooperatiflerin elde ettikleri sonuçlar düzenli olarak izlenir ve rapor edilir.			

4. İş dünyasındaki, politikadaki, kooperatifin faaliyet gösterdiği sektördeki yenilikler ile teknoloji ve insan kaynakları ile ilgili yeni gelişmeler düzenli olarak izlenir ve rapor edilir.			
5. Kooperatifin işleyişine etki edecek yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası riskler, fırsatlar ve tehditler düzenli olarak izlenir ve rapor edilir.			
6. Sektörel gelişmeler ve yasal düzenlemeler sürekli olarak izlenir ve değerlendirilir.			
7. Girişimcilik, üretkenlik, verimli ve etkili hizmet sunumu konusundaki gelişmeler ve iyi uygulama örnekleri düzenli olarak izlenir ve rapor edilir.			
8. Ortakların istekleri, beklentileri, şikâyet ve önerileri sistematik olarak izlenir ve rapor edilir.			
9. Ortakların ve müşterilerin beklentileri sistematik olarak izlenir ve rapor edilir.			
10. Diğer kooperatiflerle kıyaslama ve karşılaştırma çalışmaları gerçekleştirilir ve rapor edilir.			

Yukarıdaki konu başlıkları ile ilgili olarak, eklemek istediğiniz görüş ve düşüncelerinizi lütfen yazınız.

Teknoloji ve İletişim Kapasitesi	Evet	Kısmen	Hayır
1. Kooperatifin kapsamlı bilgiler içeren ve düzenli olarak güncellenen kurumsal bir web sayfası vardır.			
2. Kooperatifin, ortaklarını ve diğer paydaşları bilgilendirmek ve tanıtım yapmak amacıyla etkin olarak kullandığı twitter, instagram, facebook, blog, vb. kurumsal sosyal medya hesapları vardır.			
3. Ortaklar, gereksinim duydukları bilgi, doküman, belge, istatistik gibi verilere zamanında ve kolaylıkla erişebilirler.			
4. Ortakların ve diğer paydaşların görüş, istek, öneri ve şikayetlerini iletebilecekleri kurumsal sosyal medya hesapları etkin olarak kullanılır.			
5. Ortaklar, gereksinim duymaları halinde diğer ortaklara kolaylıkla ulaşabilir ve iletişim kurabilirler.			
6. Ortaklar, ihtiyaç duymaları halinde kooperatif yöneticilerine telefon, e-mail gibi araçlarla kolaylıkla ve zamanında ulaşabilirler.			
7. Ortakların ve diğer paydaşların istek ve beklentilerine, öneri ve şikayetleri sürekli olarak izlenir ve ikna edici geribildirimler verilir.			
8. Kooperatifin, ortaklarla ve işleriyle ilgili ayrıntılı verilerinin rapor edildiği ortaklık veri tabanları vardır.			
9. Diğer kooperatiflerin elde ettikleri sonuçları ortaklarla düzenli olarak paylaşılır.			
10. Kooperatifin ortaklarını ve diğer paydaşlarını bilgilendirmek amacıyla düzenli olarak yayınladığı kitap, dergi, bülten, broşür gibi basılı dokümanları vardır.			
11. Sektörel gelişmeler ve güncel yasal düzenlemeler ortaklarla sürekli olarak paylaşılır.			

12. Kooperatifin faaliyet gösterdiği sektördeki teknoloji ve insan kaynaklarının nitelikleri ile ilgili yeni gelişmeler ortaklarla düzenli olarak paylaşılır.			
13. Kooperatifin faaliyet alanı ile ilgili bilimsel yayınlar, raporlar ve araştırma sonuçları ortaklarla düzenli olarak paylaşılır.			
14. Diğer kooperatifler, üst birlikler, yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve diğer paydaşlar belirli aralıklarla ziyaret edilir.			
15. Ortakların önemli günleri, başarıları, üzüntüleri, vb. takip edilir ve diğer ortaklarla paylaşılır.			
16. Ortakların bir araya gelmelerini ve bağlılık oluşturmalarını sağlamak amacıyla, belirli gün ve haftalarda sosyal etkinlikler düzenlenir.			

Yukarıdaki konu başlıkları ile ilgili olarak eklemek istediğiniz görüş ve düşüncelerinizi lütfen yazınız.

Finans Kapasitesi	Evet	Kısmen	Hayır
1. Kooperatifimizin öz kaynak sağlama konusunda yaşadığı herhangi bir sorun yoktur.			
2. Kooperatif ortaklarının ekonomik güçleri ve gelir düzeyleri yüksektir.			
3. Ortaklar kooperatife öz sermaye sağlama konusunda isteklidirler.			
4. Ortaklar ekonomik yükümlülüklerini zamanında yerine getirirler.			
5. Kooperatifimizde, ihtiyaç halinde hibe, devlet yardımı alma, bankalar ve finans kuruluşlarından finansman sağlama konusunda herhangi bir sorun yaşanmaz.			
6. Kooperatifimiz mali kaynak oluşturma ve bu kaynakları rasyonel şekilde kullanma konusunda oldukça başarılıdır.			
7. Küresel ve ulusal krizler, enflasyon ve dövizdeki dalgalanmalara karşı geliştirdiğimiz alternatif stratejiler nedeniyle yaşanabilecek olumsuzluklardan en az düzeyde etkileniriz.			
8. Kooperatifimiz, ihtiyaç duyulması halinde finansal konularda eğitim, denetim, danışmanlık ve teknik hizmet alma konularında herhangi bir sorun yaşamaz.			
9. Kooperatifimiz vadesi gelen borçlarını zamanında öder.			
10. Kooperatifimiz faaliyetlerini genellikle öz kaynaklarıyla yürütür.			
11. Kooperatifimiz finansman sağlamak için proje geliştirme konusunda başarılıdır.			

Yukarıdaki konu başlıkları ile ilgili olarak eklemek istediğiniz görüş ve düşüncelerinizi lütfen yazınız.

Anket sona ermiştir, ayırdığınız zaman ve değerli görüşlerinizi paylaştığınız için teşekkür ederiz.

Ek 2: Kooperatif SWOT Analizi Ölçeği

Değerli Katılımcı,

Rize ilinde faaliyet gösteren kooperatiflerin güçlü ve zayıf yönlerini belirlemek amacıyla, Avrupa Birliği tarafından da desteklenen bir araştırma yapılmaktadır. Bu anket söz konusu araştırma için gereksinim duyulan verileri toplamak amacıyla geliştirilmiştir. Anketin cevaplanması yaklaşık on beş dakikanızı alacağı öngörülmektedir. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Ankete vermiş olduğunuz cevaplar yalnızca bilimsel amaçla kullanılacak olup, sizi tanımlayan kişisel bilgileriniz tümüyle gizli tutulacaktır.

Sizlerden ricamız; **kooperatifçilik konusundaki deneyimlerinizden hareketle, Rize ilinde faaliyet gösteren kooperatifleri göz önüne alarak**, aşağıdaki her bir ifadenin hangi ölçüde doğruluk taşıdığını en uygun seçeneği belirleyerek işaretlemenizdir.

Soruları içtenlikle cevaplamanız ve cevapsız soru bırakmamanız, araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğinin sağlanması yönüyle büyük önem taşımaktadır. Değerli zamanınızı ayırarak araştırmaya katıldığınız ve görüşlerinizi bizlerle paylaştığınız için teşekkür ederiz.

Araştırma Grubu

Kişisel Bilgiler

7. Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek
8. Yaşınız: () 18-28 () 29-39 () 40-50 () 51-61 () 62 ve üzeri
9. Eğitim Düzeyiniz: () İlköğretim () Lise () Ön lisans () Lisans () Lisansüstü
10. Kooperatif içindeki pozisyonunuz: () Yönetim kurulu başkanı () Yönetim kurulu üyesi () Ortak
11. Kooperatif Deneyiminiz (Yıl):

Lütfen;

kooperatifçilik konusundaki deneyimlerinizden hareketle, **Rize ilinde faaliyet gösteren kooperatiflerin durumunu göz önüne alarak**, aşağıdaki ifadelerin hangi ölçüde doğruluk taşıdığını en uygun seçeneği belirleyerek işaretleyiniz.

Maddeler	Kesinlikle Katılıyor	Kısmen Katılıyor	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1. Suriyeli, Afgan, Gürcü, vb. mültecilerin kitlesel olarak gelmeleri, Rize ilindeki kooperatifçiliği olumsuz etkilemektedir.					
2. Rize ilinin coğrafi konumu ve denize kıyısı olması kooperatifçilik için önemli bir avantajdır.					
3. Rize ilinin Türkiye siyasetinde etkin rol oynuyor olması kooperatifçiliğe de olumlu yansımaktadır.					
4. Kooperatifler krizler, enflasyon ve dövizdeki dalgalanmalar nedeniyle yaşanan olumsuzluklardan en üst düzeyde etkilenmişlerdir.					
5. COVID-19 Salgını ve devamında yaşananlar Rize’de kooperatifçilik konusunda oldukça olumsuz sonuçlara yol açmıştır.					
6. Rize ilinin göç veren bir il olması kooperatifçiliği olumsuz etkilemektedir.					
7. Sel, orman yangınları, denizlerde yaşanan müsilaj gibi doğal afetler kooperatifleri son derece olumsuz etkilemiştir.					
8. Çok uluslu şirketlerin yerel düzeydeki piyasa üstünlükleri yerel kooperatifler için önemli bir tehdit oluşturmaktadır.					
9. Kooperatif yöneticileri öğrenmeye, kendilerini ve ortaklarını geliştirmeye isteklidirler.					
10. Kooperatif yöneticileri gençlerin ve kadınların kooperatiflere katılımını önemser ve çaba harcarlar.					
11. Kooperatifler arasında kurulmuş iyi ilişkiler, bilgi alışverişi ve etkin bir işbirliği vardır.					
12. Kooperatiflerin üst birliklerle kurulmuş güçlü ilişkileri ve işbirlikleri vardır.					
13. Kooperatiflerin, yasa yapıcılar, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve özel sektör temsilcileri ile güçlü ilişkileri vardır.					
14. Kooperatif yöneticileri, kooperatifçilik konusunda üst düzey bilgi ve becerilere sahiptir.					
15. Ortaklar, kooperatifte görev ve sorumluluk almaya isteklidirler.					
16. Kooperatif ortakları, işleriyle ilgili yeni bilgi ve beceri ve yeterlikler konusunda düzenli olarak eğitilirler.					

Maddeler	Kesinlikle Katılıyor	Kısmen Katılıyor	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
17. Kooperatiflerin işleyişine etki edecek yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası riskler, fırsatlar ve tehditler düzenli olarak izlenir ve rapor edilir.					
18. Pazarın, ortakların ve müşterilerin beklentileri düzenli olarak izlenir.					
19. Kooperatifler diğer kooperatiflerle kendi elde ettikleri sonuçları kıyaslama ve karşılaştırma çalışmaları gerçekleştirirler.					
20. Diğer kooperatifler, üst birlikler, yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve diğer paydaşlar belirli aralıklarla ziyaret edilir.					
21. Kooperatiflerin öz kaynak sağlama konusunda herhangi bir sorunları yoktur.					
22. Kooperatifler, hibe, devlet yardımı alma, bankalar ve finans kuruluşlarından finansman sağlama konusunda sorun yaşanmazlar.					
23. Kooperatifler, mal ve hizmet sunma konusunda ortaklarına piyasa koşullarından daha avantajlı seçenekler sunarlar.					

Lütfen, Rize ilindeki kooperatiflerin güçlü ve zayıf yönleri ile en önemli sorunları konusundaki görüş ve önerilerinizi yazarak belirtiniz.

Ek 3: Gençlerin Kooperatif Kurmalarına ya da Kooperatiflere Katılmalarına Etki Eden Etkenler Araştırması Ölçeği

Değerli Katılımcı,

Gençlerin kooperatif kurmalarına ya da çeşitli iş kollarında kurulmuş ve faaliyet gösteren kooperatiflere katılmalarına etki eden etkenleri belirlemeyi amaçlayan ve Avrupa Birliği tarafından desteklenen bir araştırma yapılmaktadır. Bu anket söz konusu araştırma için gereksinim duyulan verileri toplamak amacıyla geliştirilmiştir. Anket iki bölüm ve bu bölümlere ait toplam 25 sorudan oluşmaktadır.

Sizlerden ricamız; ankette yer alan her bir soruyu sizi ve görüşünüzü en yansıtan seçenekleri işaretleyerek belirtmenizdir. Anketteki her bir soruyu içtenlikle cevaplamanız ve cevapsız soru bırakmamanız, araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğinin sağlanması yönüyle büyük önem taşımaktadır.

Araştırmaya katılım tümüyle gönüllülük esasına dayanmaktadır. Ankete vermiş olduğunuz cevaplar yalnızca bilimsel amaçla kullanılacak olup, sizi tanımlayan kişisel bilgileriniz tümüyle gizli tutulacaktır.

Değerli zamanınızı ayırarak araştırmaya katıldığınız ve görüşlerinizi bizlerle paylaştığınız için teşekkür ederiz.

Araştırma Grubu

A. Kişisel Bilgiler:

1. Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek
2. Yaşınız: () 18-21 () 22-25 () 26-30
3. Medeni Durumunuz: () Bekar () Evli
4. Eğitim Düzeyiniz: () İlköğretim () Lise () Ön lisans () Lisans () Lisansüstü
5. Çalışma Durumunuz:
() Çalışmıyor () Kendi işi () Başkasına ait bir işyerinde çalışan () Kamu çalışanı
6. Çalıştığınız Sektör (gıda, inşaat, tarım, finans, otomotiv, vb.):
7. Aylık gelir düzeyiniz:
() 2.000 TL' ye kadar () 2.001-4.000 TL arası () 4.001-6.000 TL arası () 6.001 TL ve üzeri
8. Üyesi olduğunuz herhangi bir sivil toplum kuruluşu: () Var () Yok

B. Kooperatif Deneyimi ve Kooperatifçiliğe İlişkin Görüşler

1. Kooperatifler hakkında ne düzeyde bilgi sahibiniz?

Kooperatif bilgisi	Hiçbir bilgim yok	Biraz bilgim var	Oldukça bilgi sahibiym
Kooperatiflerin kuruluş amaçları	()	()	()
Kooperatiflere katılım koşulları	()	()	()
Kooperatiflerin yapısı	()	()	()
Kooperatiflerin işleyişleri	()	()	()
Kooperatiflerin gençlere sağladıkları katkılar	()	()	()
Kooperatiflerin ortaklara sağladıkları katkılar	()	()	()
Kooperatiflerin işin geliştirilmesine katkısı	()	()	()
Kooperatiflerin, üretim, pazarlama, dağıtım, işbirlikleri oluşturma vb. konulardaki katkısı	()	()	()

2. Kooperatifler hakkında herhangi düzeyde bir bilginiz varsa, bu bilgiyi nereden edindiniz?

- () Kişisel deneyimlerimle
() Çevremdeki insanlardan
() Kooperatif yöneticisi ya da kooperatif ortaklarından
() Televizyon, radyo, gazete, dergi gibi basın ve yayın kuruluşlarından
() İnternet arama motorlarından
() Sosyal medya araçlarından

3. Kooperatif deneyiminiz:

- () Bugüne kadar hiçbir kooperatife ortak olmadım.
() Geçmişte yöneticisi ya da ortağı olduğum bir kooperatif vardı.
() Şu anda bir kooperatifin yöneticisi ya da ortağıyım.

4. İleride, çalışma alanınızla ilgili bir kooperatife ortak olma hakkındaki düşünceniz:

- () Bir kooperatife ortak olmayı hedefliyorum.
() Uygun koşullar oluşur ve ikna olursam bir kooperatife ortak olabilirim.
() Herhangi bir kooperatife ortak ya da yönetici olmak gibi bir hedefim ve düşüncem yok.

5. Aile üyeleriniz arasında ya da yakın çevrenizde kooperatif yöneticisi ya da kooperatif ortağı olan herhangi bir kimse:

- () Var () Yok

6. Bugüne kadar kooperatifler hakkında herhangi bir ders ya da eğitim aldınız mı?

- () Evet
() Hayır

7. Kooperatifler hakkında verilecek bir eğitime katılma daveti alsanız?

- () Kesinlikle katılıyorum.

- () Katılırim.
() Katılmam.
() Kesinlikle katılmam.

8. Çalışma alanınızla ilgili bir kooperatif kurma ya da kurulmuş bir kooperatife katılmanız konusunda herhangi bir davet aldınız mı?
() Evet
() Hayır
9. Kooperatif kurma ya da kurulmuş bir kooperatife katılmanız konusunda bir teklif alsanız cevabınız ne olur?
() Olumsuz cevap veririm.
() Karar vermek için süre isterim.
() Olumlu cevap veririm.
10. Kooperatifler ve kooperatiflerin elde ettikleri sonuçlar hakkında duyduğunuz **başarı hikayeleri** oldu mu?
() Evet
() Hayır
11. Kooperatifler ve kooperatiflerin elde ettikleri sonuçlar hakkında duyduğunuz **başarısızlık hikayeleri** oldu mu?
() Evet
() Hayır
12. Kooperatif kuran ya da kooperatiflere katılan gençlerin karşılaştıkları zorluklar ve ihtiyaçları konusunda herhangi bir bilginiz var mı?
() Evet (Lütfen yazınız.).....
.....
.....
.....
() Hayır
13. Çalıştığınız kuruluştaki gençlerin iş yaşamı konusunda karşılaştıkları zorluklar ve ihtiyaçları konusunda bilgi sahibi olduğunuzu düşünüyor musunuz?
() Evet (Lütfen yazınız.).....
.....
.....
.....
() Hayır
14. Bir kooperatife katılmaya karar verecek olsanız, aşağıdaki her bir ifadenin katılma konusunda vereceğinizi **olumlu** karar üzerinde ne ölçüde etkili olacağını belirtiniz.

Kooperatiflere katılımı etkileyen değişkenler	Hiç etkilemez	Biraz Etkili olur	Oldukça Etkili olur	Çok Etkili olur
Gelir düzeyime etkisi	()	()	()	()
İşimin büyümesine etkisi	()	()	()	()
Ulusal ve uluslararası işbirlikleri kurmaya fırsat vermesi	()	()	()	()
Hukuki güvence sağlaması	()	()	()	()
Saygınlık ve statü sağlaması	()	()	()	()
Bana ve kurumuma tanınırlık sağlaması	()	()	()	()
Yeni beceriler kazanmama imkân vermesi	()	()	()	()
Yeni iş fırsatları sunması	()	()	()	()
Network sağlama	()	()	()	()
Kooperatif içerisindeki pozisyonum (yönetici, üye, vb.)	()	()	()	()

Gençlerin kooperatiflere katılımı konusunda olumu ya da olumsuz yönde etkili olduğunu düşündüğünüz ek görüşleriniz varsa lütfen yazınız.

15. Kooperatifler konusunda aşağıda verilen her bir ifadenin sizin düşüncelerinizi ne ölçüde yansıttığını, düşüncenizi en iyi yansıtan seçeneği işaretleyerek belirtiniz.

Kooperatifler hakkındaki düşünceler	Katılıyorum	Fikrim yok	Katılmıyorum
Kooperatifler konusunda ön yargılıyım.	()	()	()
Kooperatiflere inanmıyorum.	()	()	()
Kooperatiflere ve kooperatifçiliğe ilgi duymuyorum.	()	()	()
Kooperatiflerin olumsuz bir imaja sahip olduklarını düşünüyorum.	()	()	()
Kooperatiflerin erkek egemen topluluklar olduğunu düşünüyorum.	()	()	()
Kooperatiflerin üyelere değil, belirli kişilere hizmet ettiğini düşünüyorum.	()	()	()
Kooperatiflere katılmayı zaman kaybı olarak görüyorum.	()	()	()
Kooperatiflerin şeffaf kuruluşlar olduğunu düşünmüyorum.	()	()	()
Kooperatiflerde yasal olmayan işler yapıldığını düşünüyorum.	()	()	()
Kooperatiflere katılmanın yaşlı insanlar için daha uygun olduğunu düşünüyorum.	()	()	()
Kooperatif içerisinde alınacak kararlarda görüşlerimin saygı göreceğine inanmıyorum	()	()	()
Kooperatifler hakkındaki düşünceler	Katılıyorum	Fikrim yok	Katılmıyorum

Kooperatiflere katılmamın kişisel gelişimime ve mesleki gelişimime katkı sağlayacağına inanmıyorum.	()	()	()
Kooperatiflere katılmamın işime ve gelir düzeyime katkı sağlayacağına inanmıyorum.	()	()	()
Kooperatiflerin siyasi kuruluşlar olduğunu düşünüyorum.	()	()	()
Kooperatiflerin ekonomik ve siyasi olarak güçlü olan kişilere hizmet ettiğine inanıyorum.	()	()	()
Kooperatiflerde kararların demokratik yollarla alındığına inanmıyorum.	()	()	()
Kooperatifleri yöneten kişilerin doğru insanlar olduğunu düşünmüyorum.	()	()	()
Gençlerin, kooperatiflere katılımları durumunda kabul görececeklerini ve alınan kararlarda etkili olacaklarını düşünmüyorum.	()	()	()
Kooperatif yöneticilerinin kooperatiflere katılım konusunda gençlere yol gösterici ve kolaylaştırıcı olduklarını düşünmüyorum.	()	()	()
Kooperatiflerin yeterince bilinir ve tanınır olduklarını düşünmüyorum.	()	()	()
Kooperatifler gönüllülük esasına göre çalışan, herkese açık ortaklıklardır.	()	()	()
Kooperatiflerde, ortaklar tarafından gerçekleştirilen demokratik denetim söz konusudur.	()	()	()
Ortaklar, kooperatif sermayesine adil bir şekilde katkıda bulunur ve bunu demokratik olarak yönetirler.	()	()	()
Kooperatifler özerk, bağımsız ve yalnızca ortaklarınca yönetilen kuruluşlardır	()	()	()
Kooperatifler, yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası işbirlikleri kurarak, ortaklarına daha etkin bir şekilde hizmet ederler.	()	()	()
Kooperatifler, üyesi oldukları topluma karşı sorumludurlar.	()	()	()

Gençlerin kooperatiflere katılımının, kooperatiflerin işleyişi ve elde edilecek sonuçlar üzerinde ne tür olumlu katkıları olacağını düşünüyorsunuz? (Lütfen yazınız).

Anket sona ermiştir, katıldığınız ve görüşlerinizi bizlerle paylaştığınız için teşekkür ederiz.